॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंत्रालये ॥

लालाशिब्बामल्लाधिकारेमार्गशीर्षमासोमुद्रितस्समाप्तिमगमत्

संवत् १९४१ माघ प्र. १५

णीप्रतिपद्युक्तामार्गेमासिसितेतरा कृष्णाप्रतिपादित्यर्थः गंगायांयादिलभ्येतसूर्यग्रहशतैःसमा मार्गकृष्णद्वि
तीयायांकृत्याविशेषाभावात् तिथिपत्वेनब्रह्मणोर्चनादिव्रतं द्वितीयामासान्यनिर्णयेभिहितं मार्गतृतीया
मारभ्यसौभाग्यसुंदरीव्रतं कर्णाटेषुप्रसिद्धंतच्चतुर्थीविद्धायांकार्य्यं नद्वितीयाविद्धायां द्वितीयावेधरहितातृती
यायासिताभवेत् चतुर्थीयोगिनीकिंचिच्छुद्धावापियदाभवेदितिकथायामुक्तेः व्रतार्के नारदउवाच भगवंस्ते
प्रजाःसृष्टानानावर्णास्तथागुणाः स्वेदजाश्चांडजाश्चैवउद्भिजाश्चजरायुजाः देवासुराःसगंधर्वाःसयक्षोरगराक्षसाः
एकेसुरूपाः सुभगा वलिनश्चापरेतथा तथान्येदुःखसंयुक्ताः काणामूकाश्चपंगवः दुःशीलादुर्भगादीनाः
परकर्मकराः पराः एतन्मेहृदिसंतापसंशयंछेत्तुमर्हसि ब्रह्मोवाच शृणुवत्सप्रवक्ष्यामित्वंभक्तोसिप्रियोसिमे क
र्मबीजप्ररूढंहिशरीरंपाचभौतिकं येदत्तदानाजायंते सुरूपाःसुखिनोनराः तपः प्रभावाज्जायंते वलिनः सु-
भगास्तथा अदत्तदानाजायंते परकर्मपराः सदा परापवादवक्तारः परद्रव्यापहारिणः हंतारःप्राणिनांचैव
अभक्ष्याणांचभक्षकाः क्रमशोनरकान्भुक्त्वाजायंतेकुत्सितानराः दरिद्राः पंगवोमूकाः काणाद्यादुर्भगाः कृशाः
नारदैवंस्वकर्मोक्तैर्नरानार्य्यश्चदुःखिताः नारदउवाच उपायंब्रूहिभगवन्येनकर्मक्षयोभवेत् तपोदानंव्रतंती
र्थं शरीरस्यचशोषणं दुःखसंतापतप्तानां जीवानांतातमेवद ब्रह्मोवाच शृणुनारदयद्गुह्यंव्रतानामुत्तमंव्रतं स
र्वदुःखप्रशमनं व्याधिदारिद्र्यनाशनं सुखसौभाग्यजननंपुत्रपौत्रप्रदायकं सुरूपदंचसौभाग्यकारणंकामदंतथा
नारीणांचविशेषेणसुखसौभाग्यदायकंवसिष्ठायपुराप्रोक्तमृषीणांचसमागमे कैलासशिखरेरम्येशंकरेणमहात्मना
नारदउवाच कस्मात्प्रोवाचभगवान्कृपाकस्मादजायत एतन्मेब्रूहिभगवन्शंकरोलोकशंकरः ब्रह्मोवाच दृष्ट्वाद्भुतंच
सौभाग्यमरुंधत्याजगत्प्रभुःतथारूपंचशीलंचसौभाग्यमतुलंतथा कृत्वाशिरःप्रकंपंच जहासमृदुशंकरःपृष्टवान्

॥ ॐ अथमार्गशीर्षमासकृत्यम् ॥ ❀ ॥ वृश्चिकसंक्रमणेपूर्वाःषोडशघटिकाःपुण्यकालः देवीपुराणे मार्गेरसोत्तमंदद्याद्घृतंपौषेमहाफलं तिलान्माघेमुनिश्रेष्ठसप्तधान्यानिफाल्गुने विचित्राणिचवस्त्राणिचैत्रेदद्याद् द्विजोत्तमे वैशाखेयवगोधूमान्ज्येष्ठेतोयभृतंघटं आषाढेचंदनंदेयंसकर्पूरंमहाफलं नवनीतंनभोमासिछत्रंप्रौष्ठपदेस्मृतं गुडशर्करस्वर्णाढ्यान्लुड्डुकानाश्विनेमुने दीपदानंमहापुण्यंकार्त्तिकेयःप्रयच्छति सर्वान्कामानवाप्नोतिक्रमेणैतदुदाहृतं व्रतांतेगांशुभांदद्यात्सवत्सांकांस्यदोहनां स्वभावशुद्धेविधिवत्पूजयित्वाद्विजोत्तमे दातव्यावीतरागेचकामक्रोधविवर्जिते अयाचकेसदाचारेविनीतेविनयान्विते गोदानाल्लभतेकामान्गोलोकेसुमनोहरान् इतिमार्गमासमारभ्यवर्षमात्रसाध्यं एकवत्सरनिर्वाह्यंप्रतिवर्षमेकैकमासक्रमेण द्वादशवर्षसाध्यमपिक्रमेणेदमुदाहृतमितिव्यर्थत्वप्रसंगात् द्वादशवर्षैसमाप्तिरिति इतिमार्गादिव्रतं अस्मिन्मासेविष्णुपूजाव्रतं वाराहे येयजंतिवरारोहेमार्गेमासितुवैद्विजाः तान्सर्वाननुगृह्णामिहव्यकव्यपथिस्थितान् यजंतिमामितिशेषः अत्रदानविशेषोदानसागरे खराश्वाश्वतरीनागान्सकलान्युज्यजाविकान् केशवप्रीणनार्थायमासिमार्गेशिरेनरैः युजीयुगयुक्तोरथइतिदानसागरः अजःछागःअविर्मेषःएतान्मार्गाशिरेदेयानाहुः अत्रलवणदानं मार्गेरसोत्तमंदद्यात् रसोत्तमंलवणं विष्णुधर्मोत्तरे लवणंमार्गशीर्षेतुदत्त्वासौभाग्यमश्नुते अत्रव्रतानि महाभारते मार्गशीर्षंतुयोमासमेकभक्तेनसंक्षिपेत् भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्यामुच्यतेसोथकिल्विषैरिति स्कांदे एकभक्तेनयोमर्त्योमार्गमासंतुसंक्षिपेत् सतेनकर्मणायुक्तःसुभगोभवतिसदा अथतीर्थविशेषः ग्रहणमुपक्रम्य देवीपुराणे मार्गशीर्षेतुदेविकेति पद्मपुराणे षष्टितीर्थसहस्राणितिस्रःकोट्योर्धकोटिका आयांतिदेविकातीर्थेमार्गशीर्षेनसंशयः क्षालयित्वाघनिचयंप्रयांतिनिजलेखया मार्गकृष्णप्रतिपदायांयोगविशेषउक्तोभविष्योत्तरे रोहि

नामसुदरींपूजयेत्ततः धात्रीफलंददेदर्घ्यंकंकोलंप्राशयेन्निशि नैवेद्यंवटकान्दद्याद्घृतशर्करयान्वितान् कंको
लांवुतदाप्राश्यराज्यसौभाग्यहेतवे घृतेनवोधयेद्दीपंरात्रौजागरणंसदा सर्वकामप्रदादेवीसर्वदुःखहरापरा सर्वै
श्वर्य्यप्रदादेवीसर्वपापहरापरा एकापिवहुधात्मानंनामरूपविभेदतः माघमासेतुसंप्राप्तेवदर्यादंतधावनम्
प्रातः कुर्वीतनियमंरूपसौभाग्यहेतवे अपराह्णेततः स्नाता सर्वाभरणभूषिता चूतपुष्पैश्चसंपूज्यारूप-
सौभाग्यसुंदरी नारिकेलार्घ्यदानंचनैवेद्यंशष्कुलीस्मृतं प्राशनंचैवकस्तूरीरूपसौभाग्यसंयुता पूजये-
त्तरसासर्वकामसौभाग्यसुंदरीं फाल्गुनस्यासितेपक्षेप्रातर्नियमसंयुता सौभाग्यसुंदरींविल्वंदंतकाष्ठंतुकारये
त् स्नानंकृत्वातथानारीकांचनारैश्चपूजयेत् नैवेद्यंसक्तवस्तत्रघृतशर्करयान्विताः यक्षकर्दमजोलेपो
धूपश्चागुरुसंभवः सर्वासुचतृतीयासुविधिरेषउदाहृतः वीजपूरार्घ्यदानंचप्राशनंचंदनोदकम् प्राशनस्यप्रभा
वेणसर्वान्कामानवाप्नुयात् पारणंचप्रकर्तव्यंसहसर्वैश्चवांधवैः चैत्रमासिप्रकर्तव्यातृतीयापापनाशिनी
प्रयत्नेनचकर्तव्यासुखसौभाग्यसुंदरी दंतकाष्ठंप्रकुर्वीत जंवूवृक्षसमुद्भवम् पूजादमनकैश्चवह्यर्घ्यंविल्वफलंस्मृ
तम् नैवेद्यंमंडकाः प्रोक्ताः शर्कराघृतसंयुताः सुखसौभाग्यसिद्ध्यर्थंप्राशनंवज्रधारिणः वैशाखस्यासितेपक्षेतृ
तीयायामुपोषयेत् मालतीदंतकाष्ठंचनियमग्रहणंततः पतिसौभाग्यदांदेवींसुंदरींपूजयेत्ततः पद्मैः सितैः सुर
क्तैश्चमल्लिकाभिश्चपूजनम् दाधिभक्तंसकर्पूरंशर्कराघृतसंयुतम् नैवेद्यंकल्पयेद्देव्याअर्घ्यंचाम्रफलम्भवेत् हेम्नोद
कंचसंप्राश्यंपुष्टिसौभाग्यमाप्नुयात् ज्येष्ठेमासितृतीयायामुपवासपराभवेत् यूथिकादन्तकाष्ठंचलावण्यशुभगाशि
नी मल्लिकाकुसुमैः पूज्या यक्षकर्दमचर्चितैः लावण्यसुभगांदेवींसुंदरींपूजयेत्ततः कदलीफलार्घ्यदानंचनैवेद्यंघृत
पूरिकाः मौक्तिकांवुततःपीत्वा लावण्यशुभगोभवेत् आषाढेचततोमासिपक्षसौभाग्यसुंदरीम् दन्तकाष्ठंप्रकुर्वीत

करुणंदेवं वसिष्ठः स्मितकारणं ईश्वरउवाच अहोव्रतस्यमाहात्म्यंश्रूयतामृषिसत्तमाः पुराजन्मनिशूद्रस्यदास्य
कर्मकरीसदा उच्छिष्टभोजनानित्यमुच्छिष्टशयनासदा कुरूपादुर्भगादीना रूक्ष गद्गदभाषिणी नाम्नामेघ
वतीख्यातादुर्दर्शवदनाशुभा एकदापेषणार्थंसागताब्राह्मणसन्निधौ श्रुतंव्रतंचनारीणांवाच्यमानंद्विजन्मना
सौभाग्यसुंदरीनामतृतीयासर्वकामदा ज्ञानचौरागमेशास्त्रेप्रार्थितेनोमयातथा चीर्णंतासांप्रसंगेनमेघवत्या
पितद्व्रतं कुत्सितंचैवनैवेद्यंदत्तंदानंनाकिंचन हविष्यंचतथोच्छिष्टंविहितंपारणेतथा केवलंचव्रतंचीर्णंश्रद्धापूते
नचेतसा श्रद्धयाधार्यतेधर्मोवहुभिर्नार्थराशिभिः ऋषयश्चाक्रिरेधर्मंश्रद्धापूतेनचेतसा तेनकर्मविपाकेननिष-
धाधिपतेःसुता सुरूपाचसुशीलाचसर्वलक्षणसंयुता संपूर्णावयवाशांतातस्यादेव्याःप्रभावतः उच्छिष्टभोज-
नाज्जातानिषदानांचयोनिषु अदत्तदानात्संजातातापसीभोगवर्जिता व्रतप्रभावाज्जायंतेसुरूपाश्चपतिव्रताःम
हासौभाग्यसंयुक्तासाक्षाल्लक्ष्मीरिवापरा सर्वकामप्रदादेवीनंदिनीवसतेगृहे तद्व्रतंचास्यदेवर्षेसर्वकामफलप्रदं
नारदउवाच व्रतस्यास्यविधिंब्रूहिकोविधिःकिंचपूजनं कस्मिन्मासेप्रकर्तव्यंदेवताकाप्रकीर्तिता किंपुण्यंकिंच
नैवेद्यंध्यानंकस्यचपूजनं ब्रह्मोवाच व्रतस्यारंभणंकार्यंमार्गशीर्षेथमाघके द्वितीयावेधरहितातृतीयायासिता.
भवेत् चतुर्थीयोगिनीकिंचिच्छुद्धावापियदाभवेत् उपवासंप्रकुर्वीतदंतधावनपूर्वकं अपामार्गेणकुर्वीतदंतशुद्धिं-
तदाव्रती उमेदेविनमस्तुभ्यंशंकरस्यार्द्धहारिणि प्रसीदश्रीमहेशानिकरिष्येव्रतमुत्तमं सान्निध्यंकुरुमेदेविव्र
तेस्मिन्हरवल्लभे इतिनियममंत्रः सौभाग्यसुंदरीनामवशिनीसाप्रकीर्तिता सर्वकामप्रदादेवीसर्वसत्ववशं-
करी तस्यादर्शनमात्रेणसदासंजायतेजगत् द्रोणपुष्पैश्चसंपूज्यादाडिमैश्चास्यहेतवे नैवेद्यंमोदकान्दद्यात्क-
र्पूरं प्राशयेत्ततः वत्सपौषासितेपक्षेतृतीयायांव्रतंभवेत् मल्लिकादंतकाष्ठंचमत्तकेनचपूजयेत् राज्यसौभाग्यदं.

प्रातश्चाशोकवृक्षजं नियमंचप्रगृह्णीयात्तृतीयायांप्रयत्नतः विल्वपत्रैःकोमलैश्चपतिसौभाग्यसुंदरीं जंबूफलार्घ्यं
दानंचनैवेद्यंपायसंस्मृतं सपत्नीनांमुखंनैवसापश्यतिकदाचन श्रावणेमासिसंप्राप्ते तृतीयायामु
पोषयेत् विभीतदंतकाष्ठंचजातीपुष्पैश्चपूजनं सर्वैश्वर्य्यंचसौभाग्यसुंदरींपूजयेत्ततः नैवेद्यंशुभ्रकासारं
धूपदीपादिकंतथा कदलीफलार्घ्यदानंचप्राशनेराजतंपयः गजाश्वरथदासीनांहेमरत्नादिवाससां
ईश्वरींसर्वलोकानां भगवत्याःप्रसादतः मासिभाद्रपदेप्राप्तेपूज्यासौभाग्यसुंदरी दंतकाष्ठंतुकर्त्तव्यंमातुलिं
गसमुद्भवं उत्पलैःपूजयेद्देवीमर्घ्यंकर्कटकीफलं नैवेद्यंशोकवर्त्तिंत्त्वंपिवेन्माणिक्यजंपयः कर्पूरागुरुकस्तूरी
मुखदेशेसुगंधिता आश्वयुज्यासितेपक्षेतृतीयायांव्रतंचरेत् दंतकाष्ठंप्रकर्त्तव्यंप्लक्षवृक्षसमुद्भवं पूजये
त्परयाभक्त्यापूज्यासौभाग्यसुंदरी उत्पलैःशतपत्रैश्चपूजाकार्य्याप्रयत्नतः नारंगमर्घ्यदानंच कूष्मांडंवा
पिकल्पयेत् नैवेद्यंचणकांच्छुभ्रान्घृतशर्करयान्वितान् औदुंबरपयःप्राश्यसुंदरीप्रीयतांमम पुत्रपौत्रसमा
युक्तासुखसौभाग्यसुंदरी कार्त्तिकेमासिसंप्राप्तेतृतीयामुपवासतः औदुंबरंदंतकाष्ठंकृत्वाव्रतमुपाचरेत् केतकी
भिश्चसौभाग्यनाम्नासंयोगसुंदरी निवेदयेदपूपांश्चसुगंधांछालिसंभवान् आक्षोटंचार्घ्यदानेचलवंगंप्राशये
॥ ६ ॥ त्तुतां सावियोगंनचाप्नोतिपितृमातृसुतादिभिः एवंचीर्णेव्रतेकुर्य्यादुद्यापनविधिंततः सर्वशास्त्रमधीयानंसर्वा
सौ०पू० गमविशारदं आचार्य्यंप्रार्थयेत्प्रातर्मार्गशीर्षेयथाविधिः चीर्णव्रतामहाचार्य्यउद्यापनविधिंमम व्रतवैकल्य
उ०१० नाशाययथाशास्त्रंसमाहितः सुंदरीमंडलंकार्य्यंगौरीतिलकमेवच उमामहेश्वरंदेवंसौवर्णेनतुकारयेत् व्रतारं
भेयथाशक्त्याराजतंवापिकारयेत् वित्तशाठ्यंनकुर्वीतसतिद्रव्येफलार्थिनी वर्षंप्रपूज्यतांमूर्त्तिमामेवंमंडलेर्चये
त् सर्वोपहारैर्गंधैश्चपुष्पैर्नानाविधैरपि एकैवसाजगन्माताबहुरूपैर्व्यवस्थिता रूपैर्द्वादशभिश्चैवपूज्यासौ

ब्र०र० मार्ग० ॥ ३ ॥

भाग्यसुंदरी ततःपद्मनिभांदेवींरक्तवस्त्रोपशोभितां रक्ताभरणशोभाढ्यांरक्तकुंकुमचर्च्चितां ध्यात्वाह्येवंवि धांदेवींपूजयेदेकमानसा मंदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबराय नमःशिवायैचनमःशिवाय । इतिसर्वोपचारपूजामंत्रः ततःसर्वाणिपुष्पाणिनैवेद्यानिफलानिच अर्घ्यार्थं परिकल्प्यानिसर्वकामार्थसिद्धये उमेदेविनमस्तुभ्यंशंकरस्यार्द्धहारिणि प्रसीदश्रीमहेशानिगृहाणार्घ्यं-नमोस्तुते रात्रौजागरणंकार्य्यंगीतवादित्रनिस्वनैः ततःप्रभातेविमलेस्नात्वाकृत्वाविधानतः कुसुं भकुसुमैर्होमंकिंशुकैर्वापिकारयेत् अष्टोत्तरशतंपूर्णंमध्वाज्ययवसैर्युतं तदभावेतुकर्तव्यं शतपत्रै र्विधानतः आसुरेणचमंत्रेणपौर्णमुख्यंसमाचरेत् भोजयेच्चप्रयत्नेनचत्वार्य्यष्टौप्रयत्नतः मिष्टान्नेनसप-त्नीकान्भुक्तावैपरिधापयेत् वस्त्रालंकरणैश्चैवयथाशक्त्याप्रपूजयेत् सौभाग्यवस्त्रंचैकैकंनारीणांचैवदापयेत् त-तोहस्तेप्रदातव्यंकुंकुमंलवणंगुडं नारिकेलंजपावल्लीदूर्वासिंदूरकज्जलं मंगलाष्टकमेतद्वैदत्त्वासौभाग्यमाप्नुया-त् आचार्य्यंचसपत्नीकंवस्त्रालंकरणैः शुभैः परिधाप्ययथाशक्त्यामंडलंतत्समर्पयेत् प्रार्थयेच्चततोदेवींसर्वसौभा-ग्यसुंदरीं पूजितासिमयादेविसर्वसौभाग्यसुंदरि दत्त्वामत्प्रार्थितान्कामान्गच्छदेवियथासुखं । मूर्त्तिदानांतेआ-चार्यंप्रार्थयेत् मूर्तीचमंडलंदेव्याउपहारांश्चसर्वशः गुरोगृहाणसर्वंत्वंसुंदरीप्रीयतामिति त्वत्प्रसादात्मयाचीर्णं-व्रतमेतत्सुदुर्ल्लभं क्षमस्वविप्रशार्दूलप्रसादसुमुखोभव एवंचीर्णंव्रतानारीकृतकृत्याभवेत्सदा येनेदंचकृतंव-त्ससंप्राप्तंजन्मनःफलं नातःपरतरंकिंचिद्व्रतंसौभाग्यकारकं देहांतेशिवलोकेतुभोगान्भुक्त्वायथेप्सितान् ॥

इतिव्रतार्केमार्गकृष्णासौभाग्यसुंदरीतृतीयाव्रतं मार्गकृष्णचतुर्थ्यांविशेषव्रतानुक्तेः तिथिपत्वेनगणेशपूजाव्रतं संकष्टचतुर्थीविधिनाकार्य्यम् एवं मार्गशीर्षपंचम्यामपिविशेषकृत्याभावे पक्षद्वयगतासुसर्वासुपंचमीषुतिथिपत्वेन

शेषादयोनागाः पूज्याःउक्तंच शेषादीनांफणीनांचपंचम्यांपूजनंभवेदिति पंचमीसामान्यनिर्णयोक्तं। अथमार्गकृष्ण
षष्ठ्यादिसर्वासु षष्ठीषुसूर्यषष्ठीव्रतं भविष्योत्तरे ॥ कृष्णषष्ठ्यांप्रयत्नेन कृत्वानक्तंयथाविधिः मासिमार्ग
शिरस्यादावंशुमानितिपूजयेत् विधिवत्प्राश्यगोमूत्रमनाहारोनिशिस्वपेत् अतिरात्रस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमान
वः पौषेप्येवंसहस्रांशुभानुमंतमुशंतिच वाजपेयफलंतस्यघृतंप्राश्यलभेन्नरः उशंतिवदंतीत्यर्थः माघेदिवाक
रंनामकृष्णषष्ठ्यांनियोजयेत् निशिपीत्वातुगोमूत्रंगोमेधफलमश्नुते मार्त्तंडंफाल्गुणेमासिपूजयेद्भक्षयेत्तिलान्
राजसूयस्ययज्ञस्यफलंपुण्यमवाप्नुयात् चैत्रेतुहंसनामानंकृष्णषष्ठ्यांप्रपूजयेत् शुक्लंपुष्पंनरःप्राश्यहयमेध
फलंलभेत् वैशाखेकृष्णनामानंकृष्णषष्ठ्यांप्रपूजयेत् पीत्वाकुशोदकंपुण्यंजितक्रोधोजितेंद्रियः माहाश्वमेध
यज्ञस्यवैनतेयफलंलभेत् ज्येष्ठेदिवस्पतिंपूज्यगवांशृंगोदकंपिवेत् गवांकोटिप्रदानस्यनिखिलंफलमाप्नुयात्
आषाढेत्वर्कनामानमिष्ट्वाप्राश्यचगोमयं प्रयात्यर्कसलोकत्वंवर्षाणांचशतंविभो श्रावणेयमनामानंपूजयित्वा
पयःपिवेत् वर्षाणामयुतंसाग्रंमोदतेभास्करालये मासिभाद्रपदेषष्ठ्यांभास्करंनामपूजयेत् प्राशनंपंचगव्यस्य
सर्वयज्ञफलंलभेत् मासिचाश्वयुजेषष्ठ्यांभगाख्यंनामपूजयेत् दूर्वांकुरंसकृत्प्राश्यराजसूयफलंलभेत् कार्त्ति
केमासिषष्ठ्यांतुभगाख्यंनामपूजयेत् गोमूत्रमथप्राश्णीयादश्वमेधफलंलभेत् वर्षांतेभोजयेद्विप्रान्सूर्यभक्तिसम
॥ ८ ॥ न्वितान् पायसंमधुसंयुक्तमाज्येनसुपरिप्लुतं शक्त्याहिरण्यवासांसिभक्त्यातेभ्योनिवेदयेत् सूर्यायगांच
व्रतपू० कृष्णांचसंप्रदद्यात्पयस्विनीं वर्षमेकंचरेदेवंनैरंतर्य्येणयोनरः कृष्णषष्ठ्यांव्रतंभक्त्यातस्यपुण्यफलंशृणु सर्व
दे०५० पापविनिर्मुक्तः सर्वकामसमन्वितः मोदतेसूर्यलोकेतुसनरः शाश्वतीःसमाः ॥
इतिश्रीभविष्योत्तरेमार्गादिकृष्णषष्ठीव्रतं मार्गकृष्णसप्तम्यामप्येवं व्रतंकार्य्यंसप्तम्याःसूर्य्यदैवतत्वादिति

सप्तमीकृत्यं मार्गकृष्णाष्टम्यांकालभैरवोत्पत्तिः तस्यामुपवासादिकार्य्यं तदुक्तंकाशीखंडे ॥ मार्गशीर्षे सिताष्टम्यांकालभैरवसान्निधौ उपोष्यजागरंकुर्वन्सर्वपापैःप्रमुच्यते त्रिस्थलीसेतौ कृत्वाचाविविधांपूजां महासंभारविस्तरैः नरोमार्गासिताष्टम्यांवार्षिकंविघ्नमुत्सृजेत् आविरासीत्तदालोकान्भीषयन्नखिलानपी तितत्रैवोक्तेः नारदीयेपि यत्किंचिदशुभंकर्मकृतंमानुष्यजन्मनि तत्सर्वंविलयंयातिकालभैरवदर्शनादिति अत्रपूजोपवासजागरणानिप्रधानानि एतेनोपोषणस्यांगभूतमर्घ्यमिहस्मृतं तथाजागरणंरात्रौपूजायामचतु ष्टयमितिवचनादुपोषणस्यैवप्राधान्यमितिप्रत्युक्तंवाक्यांतराविरोधेनोपोषणस्यांगभूतामितितस्योत्तरार्द्धेऽनुषंगात् इ यंपूर्वविद्धाग्राह्याकृष्णपक्षगतत्वाद्रुद्रव्रतत्वात्कालव्याप्तिलाभाच्च यत्तुकैश्चिन्मध्याह्नस्याविर्भावकालत्वान्मध्या ह्नव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं तदुक्तं आविर्भावकालव्यापिन्याःकर्त्तव्यत्वेनानभिधानात् वस्तुतस्तु आविर्भावोपिन- मध्याह्नएव मध्येवहुकृत्याभिधानात् अतःसूर्यश्चास्तमुपागमदित्यभिधानात् अस्यामेवाष्टम्यामनघाष्टमीव्रतं हेमाद्रौभविष्ये कृष्णाष्टम्यांमार्गशीर्षेदांपत्यंदर्भनिर्मितं अनघंचानवद्यंचबहुपुत्रैःसमन्वितं स्थापयित्वाशुभेदे- शेगोमयेनानुलेपिते पूजयेदितिशेषः इदंव्रतंवर्षमात्रंकर्तव्यं इत्यनघाष्टमीव्रतं इयंमार्गकृष्णाष्टमी लक्ष्मीकल्पा दिः कल्पादिकृत्यश्राद्धदानाद्यक्षयफलंभवतीत्युक्तेः अस्यामेवाष्टम्यांशैवव्रतारंभोभविष्यपुराणे कृष्णाष्टम्यांप्रय- त्नेनकृत्वानक्तंप्रयत्नतः मासिमार्गशिरेवीरशंकरंदेवमर्चयेत् पीत्वाशक्त्याचगोमूत्रमनाहारंनिशिस्वपेत् अतिरा त्रस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् एवंपौषेतुसंपूज्यशंभुमीशानमीश्वरं कृष्णाष्टम्यांघृतंप्राश्यवाजपेयफलंलभेत् माघे महेश्वरंदेवं कृष्णाष्टम्यांप्रपूजयेत् निशिपीत्वाचगोमूत्रंगोमेधफलमश्नुते फाल्गुनेचमहादेवं संपूज्यप्राशयेत्तिलान् राजसूयस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् चैत्रेचस्थाणुनामानंकृष्णाष्टम्यांप्रपूजयेत् यवांश्चभार्जितान्प्राश्यसोऽश्वमेधफ

लंलभेत् वैशाखेशिवनामानंपूजयित्वाप्रयत्नतः रात्रौकुशोदकंपीत्वासर्वमेधफलंलभेत् ज्येष्ठेपशुपतिंपूज्य
गवांशृंगोदकंपिवेत् गवांकोटिप्रदानस्ययत्फलंतदवाप्नुयात् आषाढेचोग्रनामानमिष्ट्वाप्राश्यचगोमयं वर्षा
णाचशतंसाग्रंशिवलोकेमहीयते श्रावणेमासिपूजार्कंप्राशयेन्निशिगोरसं गोसवस्यतुयज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमा
नवः त्रियंवकंभाद्रपदेकृष्णाष्टम्यांप्रपूजयेत् संप्राश्यविल्वपत्रंचवाजपेयफलंलभेत् मासिचाश्वयुजेप्रोक्तंप्रा
शनंतंडुलोदकं नाम्नोमेशयजेद्देवंपुंडरीकफलंलभेत् मासेतुकार्त्तिकेष्टम्यामीशानाख्यंप्रपूजयेत् पंचगव्यंसकृ
त्पीत्वापंचयज्ञफलंलभेत् वर्षांतेभोजयेद्विप्रान्शिवभक्तिपरायणान् पायसंमधुसंयुक्तंघृतेनसुपारिप्लुतं निवेदये
त्तुरुद्रायकृष्णांगांसुपयस्विनीं वर्षमेकंतथाकुर्य्यान्नैरंतर्य्येणयोनरः कृष्णाष्टमीव्रतंभक्त्यातस्यपुण्यफलंशृणु सर्व
पापविनिर्मुक्तः सर्वैश्वर्य्यसमान्वितः वसेच्छिवपुरेनित्यंनचेहायातिनाकतः ॥ तदेतयोःषष्ठ्यष्टमीसूर्यव्रतयोःकृत्वान
क्तमिति नक्तंव्रतंसंकल्प्येत्यर्थः नतुनक्तभोजनानंतरंरात्रावेवपूजेतिवोद्धव्यं एवंपौषेपीतिप्राशनं तदनंतर
मनाहारत्वंचातिदिश्यते एवंमासांतरेष्वपिविहितद्रव्यविशेषंनिशिप्राश्यानाहारःस्वपेत् यत्रापिविशिष्यति
थिर्निशाचनश्रुतात्तत्रापि मासेकृष्णाष्टम्यांनिश्यर्चैतिवोध्यंपूर्वापरपरामर्शात् तदेतयोर्व्रतयोःप्रतिमासंप्राशन
फलंगुणरीत्या संवत्सरफलंचाधिकारविशेषणमितिसमंजसमितिकेचित् अन्येतुतत्प्रयोगमध्येसमानात्तल्लघु
तात्पर्य्यकतयाप्रकरणप्रयुक्तांद्वयोपजीवन्त्येतत्तथास्तु अत्रतुफलश्रुतेरविशेषादधिकारसंवंधेप्रयोगापेक्षत्वेतौल्या
परप्रयुक्त्युपजीवितामिति नगुणफलरीतिः किंतुप्रतिमाससंवत्सरयोःफलश्रुतेरविशेषान्नियोगभेदः इच्छाभे
दाद्वानुष्ठानव्यवस्थेति ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तंमार्गादिशैवाष्टमीव्रतं मार्गकृष्णनवम्यां
कृत्यविशेषाभावात्सामान्यनिर्णयोक्तंविधेयमिति मार्गकृष्णैकादशीउत्पन्नाख्या महाभारते ॥ अर्जुन

ब्र०र० मार्ग० ॥ ९ ॥

उवाच एकादश्युपवासस्यनक्तभक्तस्यचैवतथा एकभक्तव्रतस्यापिफलंब्रूहिजनार्दन श्रीकृष्णउवाच हेमंतेचैव
संप्राप्तेमासिमार्गशिरेतथा कृष्णपक्षेतथापार्थएकादश्यामुपोषणात् नक्तंचैवतथाज्ञायदशम्यांनियतःसदा दि
वसस्याष्टमेभागेमंदीभूतेदिवाकरे दशम्यांचैकभक्तंचशुचिःशांतोदृढव्रतः ततःप्रभातेसंजातेनियमंतुव्रतस्यच
मध्याह्नेचततःपार्थस्नानंशुचिसमाहितः स्वगृहेष्वधमंस्नानंवापीकूपेषुमध्यमं उत्तरंपुष्करिण्यांतुनदीनामुत्त
मोत्तमं नदीनांब्राह्मणंतोयंतडागेक्षत्रियोदकम् वैश्यंकूपगतंतोयं गृहपात्रेषुशूद्रकं क्रोधलोभौपरि
त्यज्यमिथ्यावादंतथैवच येधर्मनिंदांकुर्वंतितेषांसंगंपरित्यजेत् वर्जयेत्तद्दिनेपार्थनिद्राहंकारमैथुनं धर्मशा
स्त्रविनोदेनतद्दिनंगमयेत्सदा केशवंपूजयित्वातुनैवेद्यंभक्तिपूर्वकम् गंधमाल्यंतथाधूपंदीपंचैवप्रदापयेत् रा
त्रौजागरणंकार्य्यंकथांश्रुत्वाहरेःप्रियां विप्रेभ्योदक्षिणांदत्वाप्रणिपत्यक्षमापयेत् यथाशुक्लातथाकृष्णाभेदंचै
वनकारयेत् विकल्पंयदिकुर्वीतविष्ठायांजायतेकृमिः एवंयःकुरुतेपार्थशृणुतस्यापियत्फलम् वाराणस्यां
स्थितिःपार्थषष्ठिवर्षसहस्रकैः एकादश्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीं वैधृत्यामपिदानस्यलक्षमेकंतुयत्फलम्
संक्रांतौयदिदानानिलक्षसंख्यानिपांडव एकादश्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीं प्रभासेचैवयत्पुण्यं
सोमपर्वसहस्रके एकादश्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीं कुरुक्षेत्रेचयत्पुण्यंरविलक्षग्रहेस्मृतं एकाद
श्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीं वैशाखीकार्तिकीमाघीस्नानेदानेकृतेयदि एकादश्युपवासस्यकलांनार्हं
तिषोडशीं यदिलक्षंगृहेयस्यभुनक्तिचदिनेदिने एकादश्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीं गंगासरस्व
तीसूर्यतनयास्नानदानकं एकादश्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीं तद्योगशतदानानिनपूजानचभावना एत
द्व्रतसमंपुण्यंनभूतंनभविष्यति गोसहस्रेणयत्पुण्यंवेदवेदांगपारगे तस्माद्दशगुणंपुण्यंब्रह्मचारिणिपांडव ब्र

ह्मचारिसहस्रस्यदानंलक्षशताधिकं तस्मादपिसहस्रस्यभूमिदानंमहाफलंभूमेर्दशगुणाकन्यासर्वरत्नोपशोभिता
कन्यादशगुणाविद्यालभतेनात्रसंशयः विद्यादशगुणंचान्नंयोददातिवुभुक्षिते अन्नदानात्परंदानंनभूतंनभविष्यति
भूम्दिानेनतृप्यंतिस्वर्गस्थाःपितृदेवताः अन्नाच्छतगुणंपुण्यंगोमेधेचमखेकृते गोमेधात्तद्दशगुणमश्वमेधेकृते
सति अश्वमेधसहस्रेणनरमेधेनतत्फलम् नरमेधसहस्राणिकेदारोदकपानतः केदारमुदकंपीत्वामंत्रपूताश्चये
नराः तेषांदेहेत्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः केदारमुदकंपीत्वापुनर्जन्मनविद्यते तथैवैकादशीपुण्यागर्भवा
सक्षयंकरी एवंतवमयाख्यातंयत्सुरैरपिदुर्लभम् पुण्यसंख्यांनजानामि यत्त्वंपृच्छसिपाण्डव एतस्यचार्धं
पुण्यंस्यात् नक्तभोजनतोनघ नक्तस्यचार्धंपुण्यंस्यादेकभक्तेतथैवच तेनराःपुण्यकर्माणोयेतांभक्त्याप्रकुर्वते
अर्जुनउवाच उत्पन्नासाकथंदेवकथंपुण्याधिकाशुभा कथंदवपवित्राचकथंदेवतवप्रिया श्रीकृष्णउवाच ॥
एकादशीयदापार्थभानुवारेप्रजायते अश्वमेधसमंपुण्यंकोटिहत्याविनश्यति पुरासत्ययुगस्यादौमुरोनामासदा
नवः महाघोरोमहारौद्रःसर्वदेवभयंकरः बलादुत्थापितस्तेननिजस्थानात्पुरंदरः आदित्याद्याग्रहाःसर्वेवा
युरग्निस्तथैवच नैवप्रतिष्ठितस्तत्रदेवानांकश्चिदर्जुन देवतानिर्जिताःसर्वास्तेनोग्रेणदुरात्मना देवतास्ता
गताःसर्वायत्रदेवोमहेश्वरः उपायंब्रूहिनोदेवस्वर्गाणामद्यकागतिः ईश्वरउवाच गच्छंतुदेवताःसर्वेयत्रदेवो
जनार्दनः शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणः ईशस्यवचनंश्रुत्वागताःसर्वेसवासवाः त्रिदशास्तत्रसंतस्थु
र्यत्रदेवोजनार्दनः तत्रैवसजगन्नाथःप्रसुप्तोजलमध्यगः जलमध्येमहायोगीदेवदेवोजगत्पतिः इंद्रउवाच ॥
नमस्तेदेवदेवेशमहासुरविमर्दन दैत्यारेपुंडरीकाक्षत्राहिनोमधुसूदन त्रिदशाआगताःसर्वेभयार्ताःपुरुषोत्तम
रक्षनोदेवदेवेशत्वंगतिःसर्वदेहिनाम् देवाःसर्वेजगन्नाथभयार्तास्त्वांसमागताः शरणंभवदेवेशदेवानांतुभवान्

गतिः त्वंमातासर्वलोकानात्वमेवजगतःपिता त्वंसृष्टिस्त्वंस्थितिश्चैवत्वंचसंहारकारकः त्वंस्वाहात्वंस्वधादे
ववषट्कारस्त्वमेवच ॐकारोदेवदेवेशत्वमेवगरुडध्वज त्वंशिवस्त्वंतथाब्रह्मात्वंसूर्यस्त्वंचचंद्रमाःत्वमग्निर्देवदेवेश
वायुराकाशमेवच नत्वयारहितंकिंचित्त्रैलोक्येसचराचरं स्थावरंजंगमंचैवत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितं दानवैर्निर्जितादेवाः
स्वर्गस्थानान्निराकृताःरक्षमांदेवदेवेशशरणागतवत्सल इंद्रस्यवचनंश्रुत्वा हरिर्वचनमब्रवीत् श्रीभगवानुवाच ॥
कीदृशोदानवःशक्रनामाकिंकीदृशंबलं किंस्थानंतस्यदैत्यस्यसर्वंब्रूहिममाग्रतः॥इंद्रउवाच॥सर्वंजानासियोगीशब्र
ह्मवंशसमुद्भवःतालजंघस्तुनामासीदत्युग्रोवैमहासुरःमहाबलोमहावीर्य्योब्रह्मवीर्येणगर्वितःतस्यपुत्रोतिविख्यातो
मुरोनाममहाबलःपुरीचंपावतीनामतस्यामेववसत्यसौपुरंदरमुखादेवाःस्वर्गात्तेननिराकृताःरक्षास्मान्देवदेवेशप्रप
न्नान्गरुढध्वज अन्यइंद्रःकृतस्तेनचान्यस्तेनहुताशनःसचंद्रग्रहनक्षत्रराश्यादिसहितंचयत् सर्वमन्यत्कृतंतेनस
त्यंसत्यंगदाधर इतिश्रुत्वावचस्तेषांप्रोवाचगरुडध्वजः हन्मितंदानवंदुष्टंसर्वदेवभयंकरं त्रिदशैःसहितोदेवोग.
तश्चंपावतींपुरीं दृष्ट्वादेवान्समायातान्गर्जमानोमहासुरः असंख्याताःसहस्राणिदिव्यप्रहरणायुधाः असुरास्ता
डयामासुःपुनर्देवान्बलाधिकाः हन्यमानास्तुतेदेवादुद्रुवुः सर्वतोदिशः ततस्तेनिर्गताःसर्वेभयभीतादिशोद
श हरिस्तमसुरंतत्रातिष्ठातिष्ठेत्युवाचह चक्रंनिरीक्षयामासक्रोधादरुणलोचनः हेदानवदुराचारममबाहूनिरीक्षय
ततस्तदुन्मुखंसर्वेपतितादानवर्षभाः एकोयंदानवोतिष्ठत्सयुयोधसहारिणा युद्धंकृत्वादानवेननिर्जितोमधुसूदनः
निर्जितोदेवदेवेशोबाहुयुद्धमयाचत बाहुयुद्धंकृतंतेनदिव्यंवर्षसहस्रकं बाहुयुद्धमभूत्पार्थसर्वलोकभयंकरं विष्णुः
संत्रासितस्तेनयुद्धभूमेर्विनिर्गतः दानवःपृष्ठतश्चापिगतोवदरिकाश्रमे गुहासिंहावतीनामतत्रसुप्तोजनार्दनः
योजनद्वादशमध्येएकद्वारेधनंजय तत्रप्रसुप्तोदेवेशोभयभीतोजनार्दनः दानवःपृष्ठतोलग्नःप्रविष्टस्तांमहागुहां

प्रसुप्तंसहरिंदृष्ट्वादानवेंद्रःप्रहर्षितः सुप्तोमयाहरिर्दृष्टःप्रविष्टःसंकटेकथं मारयामिनसंदेहोदानवानांभयंकरं नि
र्गताकन्यकातस्यशरीरान्माधवस्यच तेजस्विनीचशोभाढ्यादिव्यप्रहरणायुधा विष्णोस्तेजःसमुद्भूतामहाबल-
पराक्रमा तयासंमोहितोदैत्योमुरोनामेतिपांडव युद्धंकृतंतयातेनदानवेंद्रेणकांक्षितं साकन्यायुद्ध्यततदाकोपा
दारुणलोचना तस्याःकोपेनकौंतेयभस्मीभूतःसदानवःबहवोदानवास्तत्रसबंधुसपरिग्रहाःनिहतेदानवेतत्रणेदेव-
प्रबोधितः पतितंदानवंदृष्ट्वाहरिर्विस्मयमागतःकेनायंनिहतोदैत्यअत्युग्रोममवैरकृत् अत्यद्भुतंकृतंकर्ममसकौतूह
लंपरं नदेवोनचगंधर्वोयोजघानतुदानवं सविस्मयोहरिर्जातोवागुवाचाशरीरिणी मयाविनिहतोदैत्यः सर्व
देवभयंकरः देवाश्चभयभीताश्चयेनस्वर्गान्निराकृताः हरिंप्रसुप्तंदृष्ट्वातुदैत्यान्दृष्ट्वामदोद्धतान् गताश्चशरणं
सर्वेदृष्ट्वादैत्यंनिपातितं तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाहरिर्वचनमब्रवीत् निहतोदानवोदुष्टःसर्वदेवभयंकरः अहंचनिर्जि
तस्तेनकथंसोपिनिपातितः विष्णोस्तद्वचनंश्रुत्वावाचावचनमब्रवीत् एकादशीह्यहंदेवसर्वपापभयंकरी क्षयिमा
णंहरिंदृष्ट्वाप्रहृष्टंदानवेश्वरं त्रिलोकेषुभयंकुर्य्यादत्युग्रश्चैषदानवः मयाकुपितयादेवाकिमाश्चर्यंतवप्रभो ममको
पेनदेवेशत्रैलोक्यंविलयंव्रजेत् श्रीभगवानुवाच तुष्टोहंतवदेवेशिवांछितंचददामिते अत्यद्भुतंकृतंभद्रेउपकार
स्त्वयानघे निहतंदानवंदृष्ट्वासंतुष्टाःसर्वदेवताः प्रब्रूहितंवरंभद्रेयत्तेमनासिवर्त्तते ददाम्यहंनसंदेहोयद्देवैरपिदु
॥ ७ ॥ र्लभम् एकादश्युवाच जगत्त्रयेषुदेवेशसंचरामिहसुव्रत अहंतवाप्रियाशक्तिस्ताहशींकुरुमांप्रभो अहंतिथि
प्रधानास्यांसर्वविघ्नविनाशिनी सर्वपापक्षयकरीह्यायुर्बलविवर्द्धिनी उपोष्यमांचयेभक्तास्तवभक्तिपरायणाः
सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांयदितुष्टोसिमेप्रभो उपवासेनयत्पुण्यंतस्यार्द्धंनक्तभोजनं नक्तंह्यार्धेनपुण्येनएकभक्तंविशि-
ष्यते दिवसस्याष्टमेभागेमंदीभूतेदिवाकरे इतितंनक्तमित्याहुर्ननक्तंनिशिभोजनं ददामिवैष्णवंस्थानंकल्प-

कोटिशतान्यपि गर्भवासोनभवतिताद्दशंमेफलंप्रभो श्रीभगवानुवाच यत्त्वंवदसिकल्याणितत्सर्वंवैभवि-
ष्यति धर्मार्थकाममोक्षाणांसिद्धिंप्राप्स्यंतिमानवाः ममभक्ताश्चयेलोकास्तवभक्तास्तथापिच चतुर्युगेषुविख्या
तास्त्रिषुलोकेषुवैपरं तंचभक्तमहंमन्येएकादश्यांव्रतेस्थितं ममपूजांकरिष्यंतिएकादश्यांनसंशयः सर्वातिथ्यु
त्तमाचत्वंमत्प्रसादाद्भविष्यसि एवमुक्त्वाततःसातुतत्रैवांतरधीयत पुराकैटभकेदेशेकार्णिकानगरोत्तमे कर्णसेतु
र्हिराजर्षिर्न्यवसद्वृद्धिमत्प्रजः ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैश्चैवानुमोदितः नदुर्भिक्षंनदारिद्र्यंराज्ञितस्मिन्स्थि
तेप्रभौ राष्ट्रस्यकश्चनापुत्रीविधवाचनाविद्यते पुत्रदुःखंपिताक्कापिनपश्यतिचकुत्रचित् एताद्दशेमहाराजेप्र
जाःशासतिचप्रभौ धनहीनोद्विजःकोपिक्षुत्क्षामोविपदांगतः कुटुंबभरणेशक्तः कृच्छ्रंतदनुवर्तते सुदामानामविप्र
र्षिर्भार्य्यासाध्वीचतत्समा भर्तुः शुश्रूषणेसक्तासदाचारेगृहस्यच रहःपृच्छतिभार्त्तारं श्लाघयतीवदनेनसा स्वा
मिन्पापेकृतेपूर्वंधनहीनस्तुजायते धर्महीनेधनंनास्तिधनहीनेक्रियानहि तस्मात्केनाप्युपायेनधर्मस्यजननंकुरु-
एतस्मिन्नंतरेपार्थ देवर्षिःसमुपागतः दंपतीउत्थितौतत्रमधुपर्कायआदरात् आसनेतिष्ठभोस्वामिंस्तंद्विजातिर
भाषत अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलाः क्रियाः अद्यमेसफलंसर्वंभवतांदर्शनेनच अस्मिन्पुरेतुहेस्वामिन्सर्वे
वैसुखिनोजनाः अहंतुधनहीनस्तु महादुःखेनपीडितः कथयस्वप्रसादेनधनाढ्योभवितास्मिच धनहीनस्य
लोकेस्मिन् वृथासर्वेमनोरथाःएतच्छ्रुत्वातुवचनंद्विजंतंनारदोब्रवीत् ॥ नारदउवाच ॥ मार्गशीर्षासितेप-
क्षेउत्पत्तिर्नामनामतः तदुपोषणमात्रेणधनाढ्योजायतेध्रुवं तथापापानिनश्यंतिएतत्सत्यंवचोमम सर्वसौ
ख्यकरोन्नृणांहरिवासरउत्तमः गतेतुनारदेपश्चाद्व्रतंकृत्वाप्रयत्नतः स्वयमेवाश्रियातस्मिन्नवात्सीद्द्विजमंदिरे भोगा
न्सविपुलान्भुक्त्वागतोवैहरिसन्निधौ एतस्मात्कारणात्पार्थकर्तव्योहरिवासरः अंतरंनैवकर्तव्यंसमस्तव्रतकारिभिः

तिथिरेकाभवेत्सर्वा पक्षयोरुभयोःसमा अतऊर्ध्वंपद्यपंचकमंकितवैष्णवदुष्टैः क्षिप्तं विष्णुधर्मोक्तत्रिस्पृशयाअ स्याविरोधादतोनुमीयते एकादश्युदयेस्वल्पाअंतेचैवत्रयोदशी मध्येचद्वादशीपूर्णात्रिस्पृशासाहरिप्रिया एकामु पोष्यलभतेसहस्रैकादशीफलं सहस्रगुणितंदानादेकादश्यास्तुपारणे अष्टम्येकादशीषष्टीतृतीयाचचतुर्दशी पूर्व विद्धानकर्त्तव्याकर्तव्यापरसंयुता एकांतूपोषयेत्तांतुद्वादशींविष्णुवल्लभां दशमीवेधसंयुक्ताहंतिपुण्यंपुराकृतं एका दशीअहोरात्रंप्रभातेघटिकाभवेत् सकलापरिकर्त्तव्याउपोष्याद्वादशीयुता एवंविधामयाप्रोक्तापक्षयोरुभयोरपि एकादश्यांप्रकुर्वंति उपवासंनसंशयः तेयांतिपरमंस्थानंयत्रास्तेगरुडध्वजः धन्यास्तेमानवालोकेविष्णुभक्ति परायणाः एकादश्यास्तुमाहात्म्यंव्रतकालेतुयःपठेत् गोसहस्रफलंतस्यपुण्यंभवतिभारत दिवावायदि वारात्रौ यःशृणोतीहभक्तितः कुलकोटिसमायुक्तोविष्णुलोकेवसेद्ध्रुवं एकादश्याश्चमाहात्म्यंपठ्यमानंशृ णोतियः ब्रह्महत्यादिपापानिनश्यंतेनात्रसंशयःविष्णुनामसमंनास्तिगीतायाश्चधनंजय एकादशीसमं नास्तिसर्वपापप्रणाशनम् ॥

॥ इतिश्रीभविष्योत्तरेमार्गकृष्णोत्पन्नैकादशीव्रतमाहात्म्यम् ॥

अस्यामेवमार्गकृष्णैकादश्यांवैतरिणीव्रतम् ॥ हेमाद्रौभविष्ये शरतल्पगतंभीष्मंपर्यपृच्छद्युधिष्ठिरः व्रतेनयेन पुण्येनयमलोकोनदृश्यते नारीवापुरुषोवापियमंनैवचपश्यति तत्समाचक्ष्वधर्मज्ञपितामहकृपांकुरु भीष्मउवाच एकादशींवैतरिणींतांकृत्वातुसुखीभवेत् यमलोकंनपश्येच्चशोकंचैवनपश्यति युधिष्ठिरउवाच केनताताविधाने- नकर्त्तव्यासामहाफला पितामहसमाख्याहितत्रदानंममप्रभो भीष्मउवाच एकादशीतिथिःकृष्णामार्गशीर्ष-

गताभवेत् तामासाद्यनरःसम्यग्गृहीत्वानियमंशुचिः एकादशीमार्गकृष्णानाम्नावैतरणीशुभा सात्रतेनसदा
कार्य्यावर्षंनक्तोपवासिना मध्याह्नेतु नरःस्नात्वानित्यानिर्वर्त्यसत्क्रियाः रात्रौसुरभिमादायकृष्णांसर्वांयथावि-
अ०१० धि पूर्वास्यासाविधातव्याकृष्णागौर्भूतलेशुभे अग्रपादौसमारभ्यपश्चात्पादद्वयावधि गोपुच्छंतुसमासाद्यकुर्य्या
मार्ग० द्वापितृतर्पणं पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः मातापितामहीचैवतथैवप्रपितामही मातामहस्तत्पिता-
॥८॥ चप्रमातामहकादयः तेसर्वेमेप्रगृह्णंतुगोपुच्छोदकतर्पणं पितामाताचभार्य्याचभागिनीदुहितापतिः पितृष्वसा
मातृष्वसासप्तगोत्राणितर्पयेत् ततःपूजाप्रकर्तव्याशास्त्रदृष्टाविधानतः गांचैवश्रद्धयायुक्तश्चंदनेनानुलेपयेत्
गंधतोयेनचरणौशृंगेप्रक्षाल्यभक्तितः ततोनुपूजयेद्भक्त्यापुष्पगंधानुलेपनैः मंत्रैःपुराणसंप्रोक्तैर्यथास्थानं
यथाविधि ॥ अथगोपूजा गोअग्रपादाभ्यांनमः इत्यादिपूजाक्रमोगोदानप्रयोगेज्ञेयः ॥ स्थानेष्वेते
षुपाद्यादीन्प्रक्षिपेच्छुद्धमानसः पश्चात्प्रदापयेद्धूपं गोधूपःप्रतिगृह्यतां असिपत्रादिकंघोरंनदींवै
तरिणींतथा प्रसादात्तेतरिष्यामिगोमातस्तेनमोनमः सुखेनतीर्यतेयस्मा न्नदीवैतरिणीध्रुवं यस्मादे
कादशींकृत्वातस्माद्वैतरिणीस्मृता आनंदकृत्सर्वलोकेदेवानांचसदाप्रिया गौस्त्वंपाहिजगन्नाथेदीपोयंप्रतिगृह्यतां
आछादनंगवेदद्यात्सम्यक्शुद्धंसुनिर्मलं सुरभीवस्त्रदानेनप्रीयतांपरमेश्वरः मार्गशीर्षादिकेभक्त्यायावत्मासतुचष्ट
यं अन्यमासचतुष्कांहियावकाशनमेवच नैवेद्यंहिमयादत्तंसुराभिप्रतिगृह्यतां द्वितीयंगुरवेदद्यात्तृतीयंस्वयमेवच
यावन्मासंप्रकुर्वंतिमासद्वादशकंव्रतं उद्यापनंततःकुर्य्या त्पूर्णेसंवत्सरेतथा शय्यांसतूलिकांकृत्वादंपत्याःपरिधा
नकं सवस्त्राकृष्णवर्णातु धेनुःकार्य्यापयास्विनी सौवर्णासुरभिंकृत्वास्थापयेत्तूलकोपरि ततस्तांपूजयेन्मंत्रैः पू
र्वोक्तैर्भक्तिसंयुतः ततस्तांगुरवेदद्यात्सर्वंदत्त्वाक्षमापयेत् यमद्वारेमहाघोरेघोरावैतरिणीनदी तांतर्तुकामोद

स्यामितुभ्यंवैतरिणींतुगां नारीवापुरुषोवापिव्रतस्यास्यप्रभावतःराज्यंबहुविधंभुक्त्वास्वर्गलोकेमहीयते भारोलो
हस्यदातव्यः कार्पासोद्रोणसंयुतः वैतरिण्याःसमाप्त्यर्थं ब्राह्मणायकुटुंबिने ॥
इतिभविष्योत्तरेमार्गकृष्णैकादश्यांवैतरिणीव्रतम् ॥
मार्गकृष्णद्वादश्यांकृत्यविशेषाभावाद्धरिदैवत्यादुभयोर्दैवतंहरिरित्युक्तेरेकादशीकृत्यमेवात्रकार्य्यम् ॥
मार्गकृष्णत्रयोदश्यांतूभयपक्षगतत्रयोदशीप्रदोषव्रतवत् प्रदोषव्रतंकार्य्यं मार्गकृष्णचतुर्दश्यांदेवि-
कातीर्थावतारउक्तः पाद्मेदेविकामाहात्म्ये मार्गशीर्षेकृष्णपक्षेचतुर्दश्यांदिनोदये अष्टादशेद्वापरांतेप्रा-
दुर्भूतामहानदीति ॥ अतोस्यांचतुर्दश्यांदेविकायात्राकार्या शुद्धिक्षेत्रेहरिद्वारेपुष्पकाख्येंद्रतीर्थयोः
इंद्रघाटंसमारभ्या मरतीर्थंमहाफलं प्रभासेसंगमांतेचस्नात्वासंपूज्यशंकरं दत्त्वादानान्यनेकानियत्फलंल-
भतेनरः तत्फलंकोटिगुणितंपूजनाद्देविकातटे अत्रदत्तानिदानानिफल्गुमात्राण्यपिक्वचित् सर्वाण्यक्षयतांयां
तिकल्पकोटिशतेष्वपि अन्यपात्रेषुयद्दत्तं तदनंतफलंस्मृतं कदाचित्तस्यचांतस्याद्देविकातीरवासिने विप्र-
वर्य्याययद्दत्तंतस्यांतंनैवविद्यते सुवर्णंवसनंशय्यांगावोन्नंरजतंमहीं पुस्तकंमंदिरंगेहंदासीदासांश्चभूषणं दे
विकायाःकथांचापि दत्त्वाक्षय्यंफलंलभे दित्यादिप्रतिपुराणेपुसविशेषमुक्तमत्रविस्तरभयात्सूचितमेव मार्गामायां
पितृपूजोक्तानारदीये मार्गामायांपितृपूजाश्राद्धैर्ब्राह्मणभोजनैः ब्रह्मचर्य्यादिनियमैर्जपहोमार्चनादिभिरिति अ
स्यामेवमार्गामायां गौरीतपोव्रतं सूतसंहितायां तथाचहेमाद्रौकालिकापुराणे महातपापरंनामधेयंगौरीतपोव्रतं
सूतउवाच इंद्राणीप्रांजलिर्भूत्वास्वपतिंवाक्यमब्रवीत् एकंव्रतंसमाचक्ष्वपुत्रपौत्रसुखप्रदं इतिवाक्यंतदाश्रुत्वा
ह्युवाचवचनंवृषः शृणुचांगिरसकलंयन्मयासुकृतंकृतं वृहस्पतेस्तुजनकःपृष्ठःप्राहांगिराःसुधीः तद्व्रतंकथयाम्य

द्यसद्यःसुखकरंपरं पतिपुत्रसुखावाप्तिर्जायतेजगतिस्थिता गौरीप्रीत्यर्थमेवादौस्त्रीभिर्यत्क्रियतेतपः गौरीतप
इतिख्यातंतस्मात्तद्व्रतमुत्तमं तस्मात्स्त्रीभिस्तपोभिश्चतोषणीयाशिवप्रिया आदौमार्गशिरेमासिह्यमावास्यांशु
भेदिने गृह्णीयान्नियमंतत्रदंतधावनपूर्वकं उपवासस्यनक्तस्यगौरीशप्रीतयेमुदा ईशार्द्धांगहरेदेविकरिष्येहंव्रतं
तव पतिपुत्रसुखावाप्तिंदेहिदेविनमोस्तुते इतिनियममंत्रः ततोमध्याह्नसमयेस्नात्वानद्यादिकेव्रती सूर्य्यायार्घ्यं
ततोदद्याद्दत्त्वागौरींमहेश्वरं अहंदेवव्रतमिदंकर्त्तुमिच्छामिशाश्वतं तवाज्ञयामहादेवतत्रनिर्वहणंकुरु उक्त्वैवंनियमं-
गृह्यत्वर्घ्याण्येवतुषोडश गृहमागत्यपूजार्थमुपहारान्प्रकल्पयेत्शिवालयंततोगत्वाशिवंसंपूजयेत्सुधीःगौरीमभ्यर्च
येत्पश्चाद्विधिनायेनतच्छृणु पार्वतीतुततःपादौ जान्वोर्हैमवतीतिच जंघयोरंबिकेत्येवंगुह्यंगिरिशवल्लभे नाभिंगं
भीरनाभीतिचापर्णेत्युदरंपुनः महादेवीतिहृदयंकंठेश्रीकंठकामिनी मुखंषण्मुखमातेतिललाटेलोकमोहिनी मेनि
काकुक्षिरत्नेतिशिरस्यभ्यर्चयेत्ततःदक्षिणेगणपःपूज्यो वामे स्कंदस्सवाहनः धूपदीपादिनैवेद्यंनत्वाकृत्वाप्रदक्षिण
फलेनार्घ्यंततोदद्याद्ध्यात्वादेवींमहेश्वरीं कृत्वाताम्रमयंपात्रंमृण्मयंचसुभाजनं अष्टतंतुमयींवर्त्तितस्मिन्पात्र
निवेशयेत् घृतेनापूर्य्यगव्येनतत्पात्रंविमलेनच दीपंप्रज्वालयेत्पश्चाद्यावत्सूर्योंतरेस्थितः एवंसंक्षिप्य
तांरात्रिंजागरेणसमन्वितां ब्राह्ममुहूर्त्तेचोत्थायपूजयेद्द्विजदंपती कुर्य्यादौर्भाग्यदलिनींयांकाचिद्यामिनींतदा
एकांतेनगुडान्नाद्यैःपूर्णांपूर्णफलप्रदां ऋतूद्भवैफलैश्चैवपूपिकाफललड्डुकैः सौभाग्याष्टकसंयुक्तंपात्रंकुर्य्याच्च
धातुजं तस्योपरिगतंदीपंभ्रामयेन्निशिनामभिः सुवासिनीवचोग्राह्यंदीपंसूर्य्यायदर्शयेत् यावत्कलकलाश
ब्दंकुर्वंत्येवककाःककाःतावत्पुरस्तात्कर्त्तव्यमिदमेवादरात्प्रभो उत्तिष्ठंतेचदिनगाविहंगाश्चारुलोचने तदाकर्ण
नमात्रेणसौभाग्यंव्रजातिस्त्रियः अतएतद्व्रतेनारीपश्चादुत्थापयेच्चतान् तिथिमेकांसमाप्यैवंदंपतीभोज्यशक्तितः

परिधाप्याप्यलंकृत्य वासोभिर्भूषणांजनैः माल्यैःसुगंधैर्विविधैः फलैःसिंदूरकुंकुमैः संतोष्यसमनुज्ञा
प्यस्वयंभुंजीतबंधुभिः एवंद्वितीयेवर्षेचप्रतिपत्प्रभृतिश्चरेत् वर्षेवर्षेक्रमादेवंद्वितीयादिषुचाचरेत् एवंषोड
शवर्षाणिकृत्वाचैवतुवत्सरं पश्चादुद्यापनंकुर्याद्व्रतसंपूर्तिहेतवे मार्गशीर्षेप्यसंप्राप्तेमासिगौरीशिश्वरप्रिये पौ
र्णमास्यांदिनेरम्येनिमंत्र्यद्व्यष्टदंपतीन् मध्यान्हेष्टदलेपद्मेमौनीनारीःसमर्चयेत् यथोक्तेनविधानेनपुष्पधूपा
दिभिस्तथा सौहालिकाभिःकासारैः पूपापूपैश्चभामिनि पायसेनघृतेनापिशर्करामोदकैस्तथा पूरयि
त्वाष्टसंख्याकान्धातुमृण्मयसंयुतान् दंपतीभोजयित्वातुतेभ्योदद्याद्यथाविधि अलंकृत्ययथाशक्त्यागौरीमेप्रीय
तामिति गुरवेदक्षिणोपेतां गौरींकनकनिर्मितां दद्याद्धेनुंसवयसां सवत्सांचसदक्षिणां अन्यान्य
पियथाशक्ति दद्याद्दानानिभामिनी यद्यदिष्टतमंलोकेतत्तद्देयंद्विजन्मने चापल्यमायुषोज्ञात्वासंपत्स्व
पिचसुंदरी षोडशाब्दंव्रतमिदंकुर्य्याद्धर्षेणभक्तितः गौरीतपोव्रतमिदंयाकरोतीहभामिनी वाल्येयौ
वनकालेवावार्द्धकेवाहरप्रिया क्षम्याःसौभाग्यमतुलंधनधान्यसुतान्वितं क्षम्याअपराधाइति शेषः
भवेदव्याहतैश्वर्य्यंभर्तृसौख्यंनसंशयः दुर्लभंमानुषंजन्मतत्रापिद्विजजन्मतासदाचारपरत्वंचतत्रापिचविशिष्यते
एवंवारत्रयंयास्त्रीकुरुतेव्रतमुत्तमं मातापित्रोःप्रियंचापिप्राप्नुयाच्छुद्धवंशतां निर्मलंजन्मनोवापिमनसश्चा
पिसंपदः लभतेशुभतेजश्चपतिपुत्रसमन्विता इहभोगान्यथाकामंभुक्त्वास्वर्गमवाप्नुयात् इत्थंगिरोवचन
माद्यपुराणप्रोक्तंगौरीतपोव्रतमिदंविदधेयथेच्छं तस्यप्रभाववशतःसुलभंहिराज्यंसौख्यंचसर्वमतुलंपतिपुत्रयुक्तं

इतिसूतसंहितायांगौरीतपोव्रतं इदमेवमहाव्रतापरनामधेयंकालिकापुराणे ॥

तिलादउवाच ॥ महाव्रतमथोवक्ष्येयेनारोहतितत्पदं सुरासुरमुनीनांतुदुर्लभंतद्विधिंशृणु पर्वण्याश्वयुजस्यां

तेपायसंचघृताप्लुतं नक्तंभुंजीतशुद्धात्माओदनंचैक्षवान्वितं आश्वयुज्यश्चांद्रोमासः सकार्तिकस्तस्यांतेचं
द्रकार्तिकमासस्यांतेमार्गेमायामित्यर्थः ऐक्षवमिक्षुरसः शवर्य्यंतेशुचिर्भूत्वाविल्वजंदंतधावनं भुक्त्वाचैतन्म
हादेवंनत्वाभक्तियुतोव्रती अहंदेवव्रतमिदंकर्त्तुमिच्छामिशाश्वतं तवाज्ञयामहादेवतत्रनिर्वहणंकुरु उक्त्वैवंनियमं
गृह्णन्वर्षाण्येवतुषोडश तिथिःप्रतिपदाद्यास्तुपारयिष्याम्यनुत्तमाः ततोमार्गशिरेमासिप्रतिपद्यपरेहनिउपावसेद्गुरुं
पृष्ट्वामहादेवंस्मरन्मुहुःमहादेवंस्मरन्विप्रान्नमस्योच्छिन्नविग्रहान् षोडशाष्टौतदर्द्धंवादांपत्यांश्चनिमंत्रयेत् आमंत्र्य
चगृहंगत्वामहादेवंस्मरन्क्षितौ शुचिवस्त्रास्तृतांतस्तुनिराहारोनिशिस्वपेत् अथोदयेसहस्रांशोःस्नात्वाचादायदी
पकान् नैवेद्यस्नापनाद्यंचादायगच्छेच्छिवालयं स्नापयेत्पंचगव्येनघृतेनतदनंतरं मधुनाथतथादध्नाभूयश्चपयसात
थारसेनचाथखंडेनफलैश्चस्नपयेत्पुनःतिलांवुनातथास्नाप्यपश्चादुष्णेनवारिणा लेपयेदथतंपश्चात्कर्पूरागुरुचंदनैः
एवंसंपूज्यतंभक्त्याहैमंन्यस्यव्रजेद्गृहं हैमंसुवर्णपुष्पं नानाफलैश्चसंपूज्यदद्यान्नैवेद्यमेवहि गृहेगत्वायथा
न्यायंहिरण्यरेतसंविभुं जातवेदसमादायतर्पयेत्तिलसार्पिषा व्रतिनश्चतथाचार्यामिथुनानिचभोजयेत् हेम
वस्त्रादिदानानियथाशक्त्यातुदापयेत् आरभ्यैवंविधिंकुर्य्याद्दरिद्रोवाथवेश्वरः वित्तसामार्थ्यतश्चैवप्रतिमासं
तुकारयेत् एवंविसृज्यतान्सर्वान्सार्द्धंवंधुजनैःस्वयं पीत्वादौपंचगव्यंतुहृष्टोभुंजीतवाग्यतः यत्किंचिदेतदुद्दिष्टंम
हादेवमुदीरयेत् द्वितीयेऽब्देद्वितीयांतूपवसेत्कार्त्तिकावधि आददीततिथिंचैकांमार्गमासेततःपरं पूर्ववत्संत्य
जेत्पौषेप्रत्यब्दंचैवमाचरेत् दर्शेनक्तंप्रतिपद्युपवासइतिप्रथमवर्षे प्रतिपदिनक्तंद्वितीयायामुपवासइतिद्वितीयेऽब्दे
तृतीयेऽब्देतुद्वितीयायांनक्तं तृतीयामुपवासः एवंशेषेषुवर्षेषु कृत्वैवंषोडशेपूर्णेपूर्णमास्यांसमापयेत् कार्त्ति
क्यामुदयइत्यर्थः पूर्ववद्देवमभ्यर्च्यकृशरान्नंसमर्पयेत् महादेवायगांदद्याद्दीक्षितायद्विजायच हेमशृंगींकांस्य

दोहांसघंटांकांस्यदोहना शिवव्रतधरान्विप्रान्सहाचार्य्यांश्चषोडश संभोज्यहेमवस्त्राद्यैर्यथाशक्त्यातुदक्षिणां छत्रोपानहकुंभांश्चदद्यात्तेभ्यःपृथक्पृथक् भोजयित्वाविसृज्यैवंमिथुनानितुषोडश ब्राह्मणांश्चयथाशक्त्याभोजयेद्वेदपारगान् एवंमहाव्रतंचैतद्ब्रह्मघ्नोप्यघमर्षणं धर्म्यमायुःप्रदंनित्यंरूपसौभाग्यदंपरं स्त्रीपुंसोश्चैवनिर्दिष्टव्रतमेतत्पुरातनं विधिनैतच्चकर्तव्यंभवेच्चसधवायदि उपोष्यप्रतिमासंतुभुंजीतबंधुभिःसह एकद्वित्रिचतुष्यादिसर्वेष्वब्देषुशक्तितः अंतेचांतेचवर्षाणांप्रारंभाविधिमाचरेत् अथारब्धेव्रतेकश्चिदसमाप्तेमृतोभवेत् सोपितत्फलमाप्नोतिव्रतारंभप्रभावतः वाचकाःश्रावकाश्चैवश्रोताराश्चव्रतस्यये भवंतिपुण्यसंयुक्तास्तत्पदाभिमुखाश्चये इतिकालिकापुराणे महाव्रतापरनामधेयंगौरीतपोव्रतम् हेमाद्रौप्रोक्तम् ॥

अथमार्गशुक्लप्रतिपदायांधनव्रतं नारदीये अथमार्गसिताद्यायांधनव्रतमनुत्तमं नक्तंविष्णवर्चनंहोमः सौवर्णांहुतभुक्तनुं रक्तवस्त्रयुगाच्छन्नांद्विजायप्रतिपादयेत् एवंकृत्वाधनैर्धान्यैःसमृद्धोजायतेभुवि वह्निनादग्धपापस्तुविष्णुलोकेमहीयतइति मार्गशुक्लद्वितीयायांश्राद्धंपितृपूजनंच नारदीये आरोग्यंलभतेचापिपुत्रपौत्रसमन्वितः मार्गशुक्लतृतीयायांश्राद्धेनपितृपूजनमिति मार्गशुक्लतृतीयायांहरगौरीव्रतंशुभं कृत्वापूर्वविधानेनपूजयेज्जगदंबिकां एतद्व्रतप्रभावेनभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् देवलोकंसमासाद्यमोदतेचतयासहेति॥ अथहरगौरीव्रतकथा भविष्योत्तरपुराणे युधिष्ठिरउवाच कर्मणाकेननारीणांव्रतेननियमेनच सौभाग्यंजायतेतीवपुत्राश्चबहवःशुभाः धनंधान्यंसुवर्णंच वस्त्राणिविविधानिच अवियोगंचसततं लभतेपतिपुत्रयोः श्रीकृष्णउवाच शृणुपार्थप्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासुभगानारीवंध्यपत्याप्रजायते धनंधान्यंहिरण्यंचदासीदासांस्तथैवच उत्पद्यतेगृहीतेनतद्व्रतंकथयाम्यहं उमामाहेश्वरंनाम चाप्सरोभिःपुराकृतं वि

द्याधरैःकिन्नरैश्चऋषिकन्याभिरेवच रुक्मिण्यारंभयाचैवसीतयाचाप्यहल्यया रोहिण्यादमयंत्याचतारयाचान
सूयया एताभिश्चरितंपूर्वंव्रतंसर्वव्रतोत्तमं सौभाग्यारोग्यफलदंदारिद्र्यव्याधिनाशनं मर्त्यलोकेस्त्रियोयाश्चदुर्भ
गारूपवर्जिताःअपुत्रानिर्द्धनाश्चैवसर्वसौभाग्यवर्जिताः तासांहितार्थंपार्वत्याउमामाहेश्वरंव्रतं अवतारितंतयापार्थ
तथासत्यधर्माःस्त्रियःपूर्वंमार्गशिरेमासि नारीधर्मपरायणाशुक्लपक्षेतृतीयायांसोपवासाजितेंद्रियास्नात्वासंपूज्यल
लितांहरकायार्द्धवासिनीं पुनःप्रभातसमयेस्नानंचाकृत्रिमेजले ततोदेवांस्तर्पयित्वाइदंवाक्यमुदीरयेत् नमस्तेदे
वदेवेशउमादेहार्द्धहारक महादेविनमस्तेस्तुहरकायार्द्धहारिणि इतिकृत्वाशिवंदेवंजपेज्जाप्यंगृहंगतःपूजयेद्देवमी
शानं पुष्पैःकालोद्भवैस्ततः वामपार्श्वेउमांदेवींदक्षिणेनमहेश्वरं धूपंचगुग्गुलंचापिदत्त्वादीपंघृतान्वितं नैवेद्यं
चयथाशक्त्याघृतपक्वंनिवेदयेत् कारयेद्वैश्वदेवंतुतिलाज्येनतुसंस्कृतं पंचगव्यंततःप्राश्यआत्मकायविशोधनं
एवंद्वादशमासंतुपूजयित्वामहेश्वरौ उद्यापनंततः कुर्यात्प्रहृष्टेनांतरात्मना शिवंरौप्यमयंकृत्वाउमांहेममयींतथा
आरूढौवृषभेरौप्येसर्वालंकारभूषितौ चंदनैः शिवमभ्यर्च्य कुंकुमेनचपार्वतीं अर्चयेत्कुसुमैः पश्चात्सुगंधैश्च
मनोरमैः वेष्टयेच्छुक्लवस्त्रेणशिवंरक्तेनपार्वतीं पश्चाद्धूपंददेन्नारीभक्तिभावेनभाविता भोजयेच्छिवभक्तांश्च-
ब्राह्मणान्वेदपारगान् भुक्तेभ्योदक्षिणादेयाभक्ताशाठ्यविवर्जिता ततःप्रदक्षिणीकृत्यइदमुच्चारयेद्वचः उमा
माहेश्वरौदेवौसर्वलोकपितामहौ व्रतेनानेनसुप्रीतौभवेतांममसर्वदा एवमुक्त्वाजितक्रोधेब्रा०णेवेदपारगे व्रतंनि-
वेदयेद्भक्त्यातारकेगुणशालिनि तारकेव्रतोपदेष्टृत्वादितिविशेषणं इदंकृत्वाव्रतंनारीमहेशार्पितमानसा प्रया-
तिपरमंस्थानंयत्रदेवोमहेश्वरः शिवलोकेवसेत्तावद्यावदिंद्राश्चतुर्दश अप्सरोभिःपरिवृताकिन्नरीभिस्तथैवच
यदामानुष्यमायातिजायतेविमलेकुले रूपयौवनसंपन्नावहुपुत्रपतिव्रता धनधान्यसमायुक्तेसुवर्णमणिघाहिते

यावज्जीवंगृहेरम्येतिष्ठत्यव्याहतेंद्रिया वियोगंनैवसापश्येद्भर्त्तमित्रसुतादिकैः मृताशिवपुरंयातिशिवगौरीप्र.
सादतः हैमीमुमाप्रतिकृतिंरजतंमहेशंरौप्येसुशुद्धवृषभेशुभमाल्यवंतौ संपूज्यरक्तसितवस्त्रयुगावगूढौनारीभ
वत्यविधवासुतसौख्ययुक्ता ॥
॥ इतिश्रीभविष्योत्तरेशिवगौरीव्रतं अथा स्यामेवभविष्योत्तरपुराणोक्तमवियोगव्रतम् ॥
युधिष्ठिरउवाच इहावियोगमासाद्यभर्तृबंधुजनैःसह वदनारीनरश्रेष्ठयज्जेद्येनशिवालयं विधवाचपरेलोकेन.
भूयोपिवियुज्यते सुखसंदोहसौभाग्य युक्ताभवतिभामिनीत्यादि एवंकालीपुराणेपीदंमतम् अथा.
स्यप्रयोगः मार्गशुक्लद्वितीयायां चंद्रदर्शनेकृत्वा चांद्रायार्घ्यदानंविधाय नक्तंविधाय शिवालयंगत्वा
आचम्य देवदेवमहादेवपार्वत्यासहितप्रभो नमस्तेस्तुव्रतंदेवसान्निध्यंकुरुमेसदेतिनमस्कृत्वागृहमागता उत्त
राशागतमष्टांगुलमौदुंबरंविल्वकाष्ठंवादंतधावनंप्राङ्मुखीभूत्वाभक्षयेत् द्वितीयायांरात्रौभूमौस्वपेत् तृतीया
यांब्राह्मेमुहूर्त्तेउत्थाय पंचगव्यसर्वौषधिजलैःस्नात्वा अहतेशुक्लवाससीपरिधाय शालिपिष्टमयेस्त्रीपुंसोः
प्रतिमेविधाय वेणुमयेपात्रेसंस्थाप्य षोडशोपचारपूजांकुर्य्यात तत्रादौदेशकालौसंकीर्त्य ओमद्याहं सर्व
पापक्षयपूर्वकभर्तृत्रवियोगावैधव्यपुत्रपौत्रादिसुखसिद्धिद्वाराश्रीउमामहेश्वरप्रीत्यर्थमवियोगतृतीयाव्रतंकरिष्ये
पूजासंभारंदिवापरिकल्प्यसोपवासापाखंडालापवर्जितातिष्ठेत् । ततोदिनांतेस्नात्वाशुक्लांबरा तत्पैष्टंपुत्तिकाद्वयं
पूजयेत् ओंमंदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबराय नमःशिवायैचनमः
शिवायेतिमंत्रेणषोडशोपचारपूजांगौरीव्रतविधिनापूजयेत् ततःसपत्नीकमाचार्य्यंसंपूज्यरात्रौकथागीतवादित्रा
दिभिर्जागरणंकुर्य्यात् प्रभातेस्नात्वा गौरीमहेश्वरपूजांविधाय यथाशक्तिद्विजमिथुनानिगौरीशप्रीतये संपू

न्यभोजयेत् आचार्यस्तुगौरीश्वरप्रतिमे कृतस्वस्त्ययनोगाधेजलेक्षिपेत् ततोव्रतफलभूयस्त्वायान्यानपिशिव
भक्तादीन्दक्षिणान्नदानादिभिः परितोष्यस्वयंमिष्टान्नादिभुंजीत तत्रप्रतिमासंनामपूजाप्रकारोयथा मार्गशी

र्षेशंकरायनमः गौर्यैनमः पौषेगौरीशायनमः पार्वत्यैनमः माघेभवायनमः भवान्यैनमः फाल्गुने महा
देवायनमः उमायैनमः चैत्रेत्रिलोचनायनमः ललितायैनमः वैशाखेस्थाणवेनमः लोलनेत्रायैनमः ज्येष्ठे
रुद्रायनमः रुद्राण्यैनमः आषाढेपशुनाथायनमः सत्यायैनमः श्रावणेश्रीकंठायनमः सुभगायैनमः भाद्र
पदेभीमायनमः कालरात्र्यैनमः आश्विनेशिवायनमः गंगायैनमः कार्त्तिकेईशानायनमः शिवायैनमः
इतिप्रतिमासंपूजानामानि अथपुष्पाणि नीलोत्पलं रक्तोत्पलं करवीरं विल्वपत्रं किंशुकं कुब्ज
मल्लिकां पाटलां कुंदं चंपकं तगरं द्रोणं मालतीं क्रमेणार्पयेत् वर्षांते उद्यापनं तत्रव्रतदि
ने पंचगव्यप्राशनं सर्वतोभद्रलिंगतोभद्रंवाविधाय आचार्यादिवरणं सर्वतोभद्रमंडलादिपूजा अग्नि
स्थापनंअन्वाधानंकृत्वा होमंकुर्य्यात् राजतीमुद्राद्वयं हैमीं गौरीशप्रतिमेसंपूज्य सौवर्णं पंकजं निवेद्यवितानंध्व
जंचनिवेद्य दीपवस्त्रयुग्मंचनिवेदयेत् नीराजनंकृत्वा रात्रौजागरणंविधाय चतुरस्त्रत्रिकोणंचभूषणद्वयं
चतुष्षष्टिमौक्तिकप्रवालान्वितंगौरीशप्रीत्यर्थं सपुष्परागाणिदद्यात् अशक्त्यातन्मौल्यंदेयं एतत्सर्वमाचा
र्य्यायदत्त्वा व्रतिनांविप्राणांमिथुनानिसंपूज्य हिरण्यशय्यागोदानादिदत्त्वा चत्वार्य्यष्टौवाकुंभान्सोपानह
छत्रयुतान्दद्यादिति ॥ एवमेवकालीपुराणोक्तमप्यवियोगव्रतम् ॥ तृणविंदुरुवाच येनावियोगमासाद्य
व्रतेननियमेनच सदानारीसुतैश्चैवव्रजेद्येनपदंचतत् विधवापरलोकेतुभर्त्रातुनवियुज्यते सुखेनापिसदाब्रह्मन्वद
येनधनेनच तिलादउवाच उमयाचरितंयच्चभवान्याललिताव्रतं वाल्येहिमवतोजन्यादक्षकोपाद्विमुक्तया

महासौभाग्यसंदोहंदृष्ट्वादेव्यामहात्मना अरुंधत्यावसिष्ठेनकथितंतद्व्रतंशृणु वसिष्ठउवाच अरुंधतिशृणुष्वेदं
सुखसौभाग्यवर्द्धनं अवैधव्यप्रदंस्त्रीणामावियोगव्रतंशृणु मार्गशीर्षेसितेपक्षेस्नाताशुक्लांबरप्रिया दृष्ट्वाचंद्रद्वि
तीयायांनक्तंभुंजीतवाग्यता आचम्यचशुचिर्भूत्वादंडवत्शंकरंनमेत् मुदान्वितानमस्कृत्यविज्ञाप्यपरमेश्वरं
उदुंबरमयंकाष्ठंग्राह्यमष्टांगुलंशुभं उत्तराशागतंमाग्रंसत्वचंनिर्व्रणंदृढं वाग्यताप्राङ्मुखीभूत्वा भक्षयेद्दंतधा
वनं द्वितीयायांततःस्वप्याद्भूमौतद्गतमानसा तृतीयायांसमुत्थायमुहूर्तेब्रह्मणःशुभे कृतकार्याचसुस्नाताशु
क्लमाल्यांवराततः शालिपिष्टमयेकृत्वास्त्रीपुंसोःप्रतिमेशुभे वेणुपात्रेतुसंस्थाप्यपूजयेद्भक्तितत्परा उपवासंचकुर्वी
तसर्वभोगविवर्जितं पाखंडादिभिरालापंकृतस्नानाविवर्जतेत् ततोनिशायांसुश्रोणिकृतपूजाकृतोत्सवा कृत्वावा
दित्रनिर्घोषंजागरंतत्रकारयेत् विधिवत्पूजयित्वातुपैष्टंतत्पुत्रिकाद्विकंसुप्रभातेद्विजाग्र्यांश्चपूजयित्वाप्रदापयेत्
यथाशक्त्यामहाभागेवित्तशाठ्यंविवर्जयेत् उमामाहेश्वरंह्येतत्कल्पयित्वास्वचेतासि ब्राह्मणोपिजलेगाधेपैष्टं
तन्मिथुनंक्षिपेत् एवंकृतस्वस्त्ययनामिथुनानितुभोजयेत् शिवभक्त्याद्विजान्भोज्यमिष्टान्नेनस्वशक्तितः प्रतिमा
संप्रकुर्वीतविधानेनसुसंयुतं मार्गशीर्षेपुनर्मासिकार्तिकांतेसमुद्यपेत् नामानितेप्रवक्ष्यामिप्रतिमासंक्रमेणतु
पूजाजपनिमित्तंचसिद्ध्यर्थंचिंतितस्यच शंकरंमार्गशीर्षेतुनामगौर्यासमान्वितं गौरीशंपार्वतींचैवपुष्यमा
,सतुपूजयेत् भवंचैवभवानीशंमाघमासेप्रपूजयेत् फाल्गुणेतुमहादेवमुमयासहितंयजेत् ॥ चैत्रेत्रिलो
चनंदेवंललितांचप्रपूजयेत् स्थाणुंवैशाखमासेतुलोलनेत्रासमन्वितं रुद्राण्यासहितंरुद्रंज्योष्ठेमासियजे
तवै आषाढेपशुनाथंचसत्यासार्द्धंशुचिस्मिते श्रीकंठंश्रावणेदेवंसुभगांपरमेश्वरीं भीमंभाद्रपदेतद्वत्काल
सख्यासमन्वितं शिवमाश्वयुजेमासिगंगयासहितंयजेत् ईशानंकार्त्तिकेमासिशिवादेवीयुतंविभुं प्रति

व्र०र० मासंविनानाम्नाव्रतासिद्धिर्नोविद्यते प्रतिमासंतुपुष्पाणियानिपूजासुयोजयेत् तानितेसंप्रवक्ष्यामिसद्यःप्रीति
मार्ग० कराणिवै आदौनीलोत्पलंयोज्यंतदभावेपराण्यपि पवित्राणिसुगंधीनियोजयेद्भक्तितोर्चने करवीरंविल्वपत्रं
॥१३॥ किंशुकंकुब्जमल्लिकां पाटलांकुंदचंपकतगरद्रोणमालतीःभक्त्यायोज्यानिरंभोरुदेवस्यप्रियकाम्यया तथाचपंचगव्य
स्यप्राशनंप्रतिमासकं नचान्यत्पावनंकिंचित्पंचगव्यात्परंस्मृतं एवंव्रतंकृतंभद्रेशिवभक्तिसमन्विता वत्सरांतेवि
तानंचध्वजंकिंकिणिमालिनं दीपंचवस्त्रयुग्मंचसिवेभक्त्यानिवेदयेत् स्नापयित्वाविलिप्त्वाचसौवर्णमूर्तिपंकजंयथा
विभवतोदेयंदेवदेवस्यतुष्टयेशैंप्यंचरूपपुगलंदेवस्यपुरतोन्यसेत् बहुप्रकारंनैवेद्यंगीतवाद्यसमन्वितं कुर्य्यान्नीराज
नंशंभोस्ततोगच्छेत्स्वकंगृहं चतुरस्रंमहादेवेयुग्माचैवत्रिकोणकांध्यात्वाचार्यायतद्युग्मंमौक्तिकादियुतंददेत् कार्ष
कैकप्रमाणंचशातकुंभमयंशुभं उमामहेश्वरंचैवकारयित्वासुशोभनं मौक्तिकानिचतुःषष्टिस्तावंतोपिप्रवालकाःताव
तिपुष्परागाणिताम्रपात्रोपरिन्यसेत् वस्त्रेणवेष्ठयित्वातुगंधपुष्पैःसमर्चयेत् एतत्सर्वंसारयुक्तमाचार्य्यायनिवेदये
त् व्रतिनांब्राह्मणानांतुमिथुनानामथापिवा अशक्त्यानिष्क्रयंदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जिता दत्वाहिरण्यवासांसिप्राणि
पत्यक्षमापयेत् चत्वारिंशत्तथाष्टौचकुंभान्छत्रमुपानहौ सहिरण्याक्षतान्सर्वान्दद्यात्पुष्पोदकान्वितान् दी
नांधबधिरादीनांतद्दिनेचानिवारितं कल्पयेदन्नपानंचसुमिष्टंरुच्यमात्मनःन्यूनाधिकंनकर्तव्यंस्वस्वबित्तानुसारतः
संपूजयेत्कल्पनयायदिवित्तंनविद्यते अवियोगकरंचैतद्रूपसौभाग्यवित्तदं आयुःपुत्रप्रदंकाम्यांशिकलोकप्रदायकं
इतिकालिकापुराणोक्तमवियोगव्रतम् * मार्गशुक्लतृतीयायामारभ्यभविष्योत्तरोक्तंरंभाव्रतम् ॥ मार्गशीर्षेशुभेमा
सितृतीयायांनराधिप शुक्लायांप्रातरुत्थायदंतधावनपूर्वकं उपवासस्यनियमंगृह्णीयाद्भक्तिभावितः सौभाग्या
र्थंपुराचीर्णंरंभयाराजसत्तम तेनरंभातृतीयेयंपरंसौभाग्यवर्द्धनीति इयंपूर्वाग्राह्या वृहत्तपास्तथारंभा

सावित्रीवटपैतृकी कृष्णाष्टमीचभूताचकर्त्तव्यासंमुखीतिथीतिस्कांदात् रंभातृतीयांवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशि नीम् सुखसौभाग्यफलदांसर्वामयनिवारणीम् सर्वदुःखहरांपुण्यांपुत्रपौत्रप्रदांतथा सपत्नीदर्पदलनींरूपैश्वर्यक रींशुभां शंकरेणपुराख्यातांपार्वत्यैप्रियकाम्यया तामिमांशृणुभूपालभूतानांपरमंहितम् मार्गशीर्षेशुभेमासितृती यायानराधिप शुक्लायांप्रातरुत्थायदंतधावनपूर्वकं उपवासस्यनियमंगृह्णीयाद्भक्तिभाविता देविसंवत्सरंयावत्तृतीया यामुपोषिताप्रतिमासंकरिष्यामिपारणंचापरेहनि तदविघ्नेनमेयातुसमाप्तिंव्रतमुत्तमम् शरणंत्वांप्रपन्नास्मिदौ र्भाग्यादुद्धरस्वमाम् एवंसंकल्प्यविधिवत्कौंतेयकृतनिश्चया भक्त्यानारीध्यानपरास्नानंकृत्वाजितेंद्रिया नद्यां तडागेवाप्यांवागृहेवानियतेंद्रिया पूजयेत्पार्वतींनाम्नारात्रौप्राश्यकुशोदकम् प्रभातेभोजयेद्विप्रांश्छिवभक्तान्वि शेषतःसहिरण्यंचलवणंदद्यात्तेषांचदक्षिणाम् गौरिणीश्चयथाशक्त्याभोजयेत्प्रयताःसतीःअनेनावि[illegible]धिनाराजन्या कुर्यात्पार्वतीव्रतम् साकुलानांशतंसाग्रंतारयेन्नात्रसंशयः इहलोकेसुखंभुक्त्वाशिवलोकेमहीयते पौषेमासितृ तीयायांगिरिजांनामपूजयेत् गोमूत्रंप्राशयेद्रात्रौप्रभातेभोजयेद्द्विजान् हिरण्यंजीरकंचैवस्वशक्त्यादापयेत्ततः शक्रलोकेवसेत्कल्पंततःशिवपुरंव्रजेत् माघमासितृतीयायांसुदेवींनामपूजयेत् गोमयंप्राशयेद्रात्रौस्वपेद्रात्रौ यतव्रता सहिरण्यंकुसुंभंतुदिवादद्याद्द्विजातये विष्णुलोकेचिरंस्थित्वाप्राप्नोतिशिवमंदिरं गौरीतिफाल्गुणे नामगोक्षीरंप्राशयेन्निशि प्रभातेभोजयेद्विप्रान्यथाशक्त्यासुवासिनीः कुस्तुम्वुरून्सकनकांस्तेभ्योदत्त्वाविसर्जयेत् वाजपेयातिरात्राणीफलंप्राप्वादिवंव्रजेत् चैत्रमासिविशालाक्षींपूजयेद्भक्तितत्परा दधिप्राश्यस्वपेत्प्रातर्दद्याद्धेमसकुं कुमं शुभसौभाग्यसंपन्नामृताशिवपुरंव्रजेत् वैशाखस्यतृतीयायांश्रीमुखींनामपूजयेत् घृतंचप्राशयेद्रात्रौपुनर्दद्याद् द्विजातये कनकंशर्करांचैवपूजयित्वाक्षमापयेत् सर्वान्कामानवाप्नोतिमृताशिवपुरंव्रजेत् ज्येष्ठेनारायणींनामपूज

येत्कुसुमैःशुभैः प्राशयेल्लवणंरात्रौततश्चैकानिशिस्वपेत् शिवभक्तान्द्विजान्प्रातर्भोजयित्वायथेप्सितं सुवासिनीर्य
थाशक्त्याभक्षभोज्यैश्चभोजयेत् तांवूलंकनकंदद्यात् प्रणिपत्यक्षमापयेत् अंतकालेसुखंयातियत्रदेवोमहेश्वरःआ
षाढेमाधवीनामप्राशयीततिलोदकम् प्रभातेभोजयेद्विप्रान्हेमपुष्पंगुडंददेत् सर्वसंपत्सुखंभुक्त्वादेवांश्चानुचरीभवेत्
श्रावणेतुश्रियंपूज्यपिवेद्गोशृंगजंजलम् प्रभातेब्राह्मणान्भोज्यदद्याद्धेमतिलैःसह भोगान्भुक्त्वामहीपृष्ठेगोलोकमधि
गच्छति अथभाद्रपदेमासिसुभद्रांनामपूजयेत् विल्वपत्रंचसंप्राश्यस्वपेतब्रह्मचारिणी प्रभातेविप्रमुख्यायदद्याद्धेम
फलैःसह सर्वलोकेश्वरीभूत्वाभुक्त्वाभोगाननेकधा प्राप्नोतिब्रह्मसदनंव्रतस्यास्यप्रभावतःआश्विनस्यतृतीयायांपूज
यित्वाशिवप्रियाम् प्राशयेत्तंडुलंप्रातस्तथाविप्रांश्चभोजयेत् दक्षिणाचात्रदेयातुचंदनंचसकांचनम् सर्वयज्ञफलं
प्राप्यगौरीलोकेमहीयते पद्मोद्भवाकार्तिकेचपंचगव्यंपिबेन्निशि वादित्रैर्जागरंकृत्वाप्रभातेभोजयेत्तदा उमाम
हेश्वरंहैमंसमाप्तेकारयेच्छुभम् ॥ उमामहेश्वरस्वरूपंविष्णुधर्मोत्तरेभिहितं ॥ वामार्धेपार्वतीकार्याशिवःकार्यश्चतुर्भु
जः अक्षमालात्रिशूलंचडमरुंचांवरंदधत् एकवक्त्रस्त्रिनेत्रश्चवामेचदयितातनुः यथाविभवसारेणवितानंपंच
वर्णकम् शय्याचात्रचिनिर्दिष्टासर्वोपस्करसंयुता सवत्सांशीलसंपन्नांगांचदद्यात्पयस्विनीम् आसनंमृदुलंदद्यात्
श्वेतछत्रंकमंडलुम् पादुकोपानहौदिव्येवस्त्रयुग्मंचपांडुरम् पीतंयज्ञोपवीतंचपट्टसूत्रसमुद्भवम् शंखशुक्ति
समोपेतंदर्पणंचसमुज्ज्वलम् रक्तंचकटकंदेयंस्त्रियाश्चपरिधानकं उमामहेश्वरःस्थाप्यआसनेताम्रजेनृप पूजां
विरचयेद्भक्त्याध्यायमानामहेश्वरम् नानाविधैःसुगंधैश्चपत्रैःपुष्पैःफलैस्तथा घृतपक्वैश्चनैवेद्यैर्दीपमालाविभू
षितैः कूष्मांडैर्नारिकेलैश्चदाडिमैर्वीजपूरकैः जीरकैर्लवणैश्चैवकुसुंभैःकुसुमैस्तथा रसपात्रैःसुमिष्टैश्चगीतवा
द्यैरनेकधा पूजयेद्देवदेवेशंसपत्नीकंक्षमापयेत् ततोद्विजंसमाहूयवेदवेदांगपारगम् वेदध्वानिसमायुक्तमुवेश्य

शुभासने सपत्नीकंनृपश्रेष्ठदिव्यंचंदनचर्चितम् परिधाप्यस्वलंकृत्यसर्वंतस्मैनिवेदयेत् एवंकृतेफलं यत्स्यान्नतच्छक्यंमयेरितुम् सर्वोक्तफलसंयुक्तासर्वदेवैः सुपूजिता जाताजातामहाकल्पेसर्वान्कामानवाप्नु यात् तदंतेशिवसायुज्यंनारीप्राप्नोत्यसंशयम् पुरुषोवानृपश्रेष्ठशिवभक्तश्चसुव्रतः सोपितत्फलमाप्नो- तिनान्यथाशिवभाषितम् सौभाग्यार्थंपुराचीर्णंरंभयाराजसत्तम तेनरंभातृतीयेयंपरंसौभाग्यदायिनी. सोहं सएवभूतेशोगौरीसेवीनसंशयः इतिमत्वामहाभागशरणंव्रजपार्वतीम् एषाहिमाद्रिदुहितुर्दयितातृतीयारं भाभिधानमभवद्भुवितत्कृतेति संप्राशनैरुचिरनामयुतासुपोष्यप्राप्नोतिवांछितफलान्यवलावहूनि ॥

इतिरंभातृतीयाव्रतम् मार्गशुक्लचतुर्थ्यांहरिगणपतिव्रतं वर्षचतुष्टयसाध्यमिदमुक्तम् ॥

नारदीये मार्गशुक्लचतुर्थ्यांतुवर्षंयावन्मुनीश्वर क्षपयेदेकभक्तेननक्तेनाथद्वितीयकं अयाचितोपवासाभ्यांतृ तीयकचतुर्थके एवंक्रमेणविधिवद्व्रत्वाव्र्यब्दानिमानवः समाप्यचततश्चांतेकृतस्नानोमहाव्रतीकारयेत्स्वर्णघ टितंभूभागेमौषकंरथं अशक्तौवर्णकैरेवरथंशुभ्रंसपुत्रकं तस्योपरिघटंस्थाप्यताम्रपात्रेणसंयुतं पूरयेत्तंडुलैःशु भ्रैस्तस्योपरिगणेश्वरं श्रीमूषकरथारूढंगणेशंस्थापयेदिह न्यसेद्वस्त्रयुगाछन्नं गंधाद्यैःपूजयेद्व्रतं नैवेद्यंमो दकैःकल्प्यं गणेशः प्रीयतामिति जागरंगीतनृत्याद्यैः पुराणाख्यानकैश्चरेत् प्रभातेविमलेस्नात्वाहोमंकृत्वा विधानतः तिलव्रीहियवश्वेतसर्षपाज्यैःसखंडकैः गणोगणाधिपश्चैवकूष्मांडस्त्रिपुरांतकः लंवोदरैकदंतौचरु क्मदंडश्चविघ्नपः ब्रह्मायमोथवरुणः सोमसूर्यहुताशनः गंधमालीपरमेष्ठीत्येवंषोडशनामभिः प्रणवाद्यैर्न मोंतैश्चप्रत्येकंदहनेहुनेत् वक्रतुंडेतिङेंतेनचमांतेनाष्टयुक्शतं ततोव्याहृतिभिःशक्त्याहुत्वापूर्णाहुतिंचरेत् दि

कपालान्पूजयित्वाथब्राह्मणान्भोजयेत्ततः चतुर्विंशतिसंख्याकान्मोदकैः पायसेनच सवत्सांगांततोदद्यादाचा
र्यायसदक्षिणां अन्येभ्योपियथाशक्तिभूयसींचततोददेत् प्रणम्यदक्षिणीकृत्यविसृज्यचद्विजोत्तमान् बंधुभिः
सहभुंजीतस्वयंचप्रीतमानसः एतद्व्रतंनरःकृत्वाभुक्त्वाभोगानिहोत्तमान् सायुज्यंलभतेविष्णोर्गणेशस्यप्रसाद-
तःकेचिद्धरिव्रतंनामप्राहुरेतस्यनारद विधानमेतदेवापिफलंचापीहतत्समम् ॥

इतिनारदीयेपूर्वभागेतुर्यपादेहरिगणपतिव्रतं अथभविष्यपुराणोक्तंगणेशचतुर्थीव्रतम्

ब्रह्मोवाच गणेशःपूजितःकुर्य्याच्चतुर्थ्यांसर्वकर्मसु अविघ्नंसुरलोकेचगतिमिष्टांप्रयच्छति कर्म्मस्वविदुषोविघ्नं
कुर्य्याच्चैवनसंशयः अविदुषांकर्मकालेस्मरणमकुर्वतांतैरप्यवश्यंस्मर्त्तव्यःपूज्यश्च पूजामंत्राःस्वसंज्ञाभिरंगमंत्रा
श्चकीर्तिताः अभ्यर्च्याभिलिखेत्पद्मंकुंकुमेनाष्टपत्रकं कुंकुमस्याप्यभावेतुरक्तचंदनमिष्यते अथतत्पद्ममध्य
स्थःकर्तव्यःसतिथीश्वरः तिथीश्वरोत्रगणेशः गंधपुष्पोपहारैश्चयथाशक्तिप्रपूजयेत् चत्वारःकारकाःकार्य्या
भक्ष्यभोज्यसमन्विताः तंडुलैस्तुपशालीयैःपद्मरागैश्चसंयुताः चतुष्कोणेषुतान्कृत्वाफलानिविविधानिच गंध
माल्यादिकंसर्वंतथैवंविनिवेदयेत् पूजायावित्तसाठ्येनकृतापिनफलप्रदा आज्यधारासमिद्भिश्चदधिक्षीरान्नमा
क्षिकैः पूर्वोक्तफलदोहोमःकृतःशांतेनचेतसा ॥ नृसिंहपुराणेपि ॥ सूतउवाच चतुर्थ्यांतुनभुंजीतस्नात्वानद्यांनृपो
त्तम रक्तांबरधरोभूत्वारक्तगंधानुलेपनः रक्तवस्त्रोगणाधीशंविनायकमथार्चयेत् रक्तचंदनलेप्येनस्नानपूर्वंवि
धानतः विलिप्यरक्तगंधेनरक्तपुष्पैरथार्चयेत् ततोस्मैचागुरुंधूपमाज्ययुक्तंसचंदनं नैवेद्यंचैवहारिद्रंगुडखंड
समन्वितं एवंसंवत्सरंपूज्यविनायकमथोस्तुवन् नमस्कृत्वामहादेवंस्तोष्येहंतंविनायकं महागणपतिंशूरमूर्जितं

जयवर्धनं एकदंतंद्विदंतंच चतुर्दंतंचतुर्भुजं त्र्यक्षंत्रिशूलहस्तंचरक्तनेत्रंवरप्रदं आंविकेयंशंकुकर्णंप्रचंडंदंडना
यकं आस्कंदंडिनंचैववाह्निवक्त्रंहुतप्रियं अनर्चितोविघ्नकरः सर्वकार्येषुयोनृणां तंनमामिगणाध्यक्षंभीमसुग्रमुमा
सुतं मदमत्तंविरूपाक्षंभववक्रसमुद्भवं सूर्यकोटिप्रतीकाशंभिन्नांजनसमप्रभं वुधंसुनिश्चलंशांतंनमस्यामिविनायकं
नमोस्तुब्रह्मरूपायविष्णुरूपायतेनमः नमोस्तुगजरूपायगणानांपतयेनमः मत्तमंदररूपायनमःकैलासवासिने
नमोविघ्नविनाशायनमस्तेब्रह्मचारिणे भक्तस्तुतायदेवायनमस्तुभ्यंविनायकत्वयापुरावैसर्वेषांदेवानांकार्यसिद्धये
गजरूपंसमास्थाय त्रासिताःसर्वदानवाः ऋषीणांदेवतानांच कृताःसर्वेमनोरथाः ततस्त्वंतुसुरैः
सर्वैःपूज्यसेत्वंभवात्मज त्वामाराध्यगणाध्यक्षंसर्वज्ञंकामरूपिणं कामार्थैरक्तकुसुमैरक्तचंदनवारिभिः
रक्तांबरधरोभूत्वाचतुर्थ्यामर्चयेज्जपेत् त्रिकालमेककालंवानियतोनियताशनः राजानंराजपुत्रंचराजमंत्रि
णमेवच राज्यंवासर्वविघ्नेशवशीकुर्यांसराष्ट्रकं अविघ्नंतपसामह्यंकुरुविघ्नविनाशक मयात्वंसंस्तुतोभक्त्यापू
जितश्चविशेषतः यत्फलंसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुयत्फलं तत्फलंसर्वमाप्नोतिस्तुत्वादेवंविनायकं विषमंनभवेत्तस्य
नसगच्छेत्पराभवं नचविघ्नोभवेत्तस्यजातोजातिस्मरोभवेत् यइदंपठतिस्तोत्रंषड्भिर्मासैर्वरंलभेत् संवत्सरेण
सिद्धिंचलभतेनात्रसंशयः

इतिनृसिंहपुराणेगणेशस्तोत्रं ॥ ॥ अस्यामेवमार्गशुक्लचतुर्थ्यां कृष्णचतुर्थीव्रतम् ॥

स्कंदउवाच केनभोगानवाप्नोतिनिर्विघ्नंपुरसूदन पुत्रपौत्रांस्तथारोग्यंव्रतेनाप्नोतिशंकर ईश्वरउवाच पुरादेवा
सुरेयुद्धेअसुरैर्निर्जितारणे शक्राद्यादेवताःसर्वा स्त्रिपुरावासिभिर्जिताः तदाविवर्णवदनास्तेसर्वेमामुपागताः त्रा
हित्राहिवदंतस्तेमयाप्याश्वासितास्तदा विघ्नैरुपहतानांचतदादिष्टंव्रतंमया तत्कृतंतैस्तदास्कंदतेषांतुष्टोगणा

धिपः गणेशेनतुपुष्टेनविघ्नानांसंक्षयःकृतः स्कंदउवाच विधिनाकेनदेवेशव्रतमेतन्महाफलं कृतंभवतिदेवेशतन्मेब्रू
हिवृषध्वज ईश्वरउवाच मार्गशीर्षेशुभेमासिशुक्लपक्षेतुषण्मुख चतुर्थ्यांनियमंगृह्यविघ्नेशंपूज्ययत्नतःपुष्पैर्गं
धैश्चनैवेद्यैर्लड्डुकैश्चसुसंस्कृतैः पललोडेरकैश्चैवतथासौहालिकैःशुभैः पललंतिलपिष्टं उडेरकाःपि-
ष्टादिमयावर्तुलाकाराः पूजयित्वाविधानेनप्रार्थयेत्तंचमानवः त्वत्प्रसादेनदेवेशव्रतंवर्षचतुष्टयं निर्विघ्नेनतुमे
यातुप्रमाणंमूषकध्वज ॥ प्रमाणंसमाप्तिं प्रमाणंहेतुमर्यादाशास्त्रेयत्ताप्रमातृष्वित्यभिधानकोशात् संसार्णं
वदुस्तारंसर्वविघ्नसमाकुलं तस्माद्दीनंजगन्नाथत्राहिमांगणनायक एवंप्रार्थ्यगणाध्यक्षंभुंजीयाद्वाग्यतस्त
तः एवंक्रमेणसंपूज्यएकभक्तोनरोत्तमः गणेशंमनसाध्यायंस्ततोरात्रौस्वपेद्बुधः एवंसंवत्सरयावच्चतुर्थीप्रति
षण्मुख ततोमार्गशिरेमासिविधिनानेनपूजनं नक्ताशीचभवेत्तद्वद्यावत्संवत्सरंपुनः मार्गशीर्षेपुनः
प्राप्तेतथैवायाचिताभवेत् अयाचितेनाब्दमेकंततोमार्गशिरेपुनः आरभ्योपवसेदब्दमेकंतद्वच्चपूजनं एवं
क्रमेणविधिवच्चत्वार्य्यब्दानिमानवः समाप्यचततोह्यंतेजलस्नातोमहाव्रती कारयेद्धेमघटितंस्वशक्त्याखुरथं
शुभं आखुरथंगणेशं कारयेद्वर्णकैः शुभ्रैररविंदंसुपत्रकं तस्योपरिघटंस्थाप्यताम्रपात्रेणसंयुतम् पूजये
च्छुभ्रशालेयैस्तंडुलैरेवषण्मुख तस्योपरिन्यसेद्देववंवासोभिर्वेष्ट्यसुव्रतः पूजयेत्पुष्पधूपाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा
मोदकैश्चततःशुभ्रैःपक्वान्नैर्घृतपाचितैः नैवेद्यंकल्पयेत्तत्रगणेशःप्रीयतामिति जागरंकारयेद्विद्वान्गीतवादित्र
निस्वनैः पुराणाख्यानकैश्चैवतांरात्रिंक्षपयेद्बुधः प्रभातेविमलेस्नातोहोमकर्माणिकारयेत् तिलव्रीहियवैश्चै
वतथासिद्धार्थकैःशुभैः होमश्चैतैर्मंत्रैःकार्य्यः ॐगणायस्वाहा गणाधिपतयेस्वाहा मेघवर्णायस्वाहा कूष्मांडाय
स्वाहा त्रिपुरांतकायस्वाहा एकदंतायस्वाहा रुक्मदंष्ट्रायस्वाहा विघ्नेश्वरायस्वाहा ब्रह्मणेस्वाहा इंद्राय

स्वाहा यमायस्वाहा सोमायस्वाहा सूर्यायस्वाहा गणेशायस्वाहा अष्टोत्तरशतंहुत्वा ततोऽव्याहृतिभिर्हुनेत्याव च्छक्त्यामहाबाहोततोहोमःसमाप्यते ततस्तुपूजयेद्विद्वानाचार्यंभक्तिभावतः वस्त्रैराभरणैर्दिव्यैःपूजयित्वाक्षमाप येत् तत्पत्नींपुरुषोभक्त्यावस्त्रैराभरणैरपि शय्यांदद्यात्ततस्तस्मैसोपधानांसगंडुकां गांसवत्सांततोदद्यात्सर्वालं कारभूषितां प्रीयतांगणनाथोत्वइतिमंत्रमुदीरयेत् ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याचतुरोवैकमेववा तेभ्यस्तुकरकान्दद्यात्ति लपात्रसमन्वितान् अनेनविधिनायस्तुकरोतिव्रतमुत्तमं नविघ्नैरभिभूयेतगणनाथप्रसादतः यंकरोतिसमारंभंनि र्विघ्नंतत्फलप्रदं पूर्वंतथाकृतंसर्वैरिंद्राद्यैस्त्रिदशैर्विभो रुद्रेणब्रह्मणाचैवविष्णुनाचकृतंपुरा अन्यैश्चैवउमापुत्रराजभि र्बहुभिःकृतं एतदेवव्रतंचीर्णंमानुषैर्भूतलेसुत अनेनक्रियमाणेननविघ्नैरभिभूयते स्वर्गलोकात्परिभ्रष्टस्ततोयातिप रांगतिम् इतिस्कंदपुराणोक्तंसोद्यापनंकृच्छ्रचतुर्थीव्रतम् अस्यामेववर्षचतुष्टयसाध्यं सर्वार्थसाधकं वरचतुर्थीव्रतम् स्कंदपुराणे चतुर्थ्यांमार्गशीर्षेतुशुक्लपक्षेनरोत्तमैः प्रारभ्यंप्रतिमासंचचतुर्थ्यांगणनायकं सं पूज्यविधिनाकुर्यादेकभक्तंसमाहितः अक्षारलवणंत्वेवंपूर्णेसंवत्सरेततः द्वितीयेवत्सरेनक्तंप्रतिमासचतुर्थि के कुर्याद्गणेशमभ्यर्च्यतृतीयेयाचितंतथा एवमेवप्रकुर्वीतचतुर्थेस्यादुपोषणं ततश्चतुर्थेसंपूर्णेतदुद्यापनमा चरेत् इदंवरचतुर्थ्याख्यंव्रतंसर्वार्थसाधकमिति ॥ इदंस्कंदपुराणोक्तंवरचतुर्थीव्रतं अत्रप्रथमवर्षेएकभक्तंत त्स्वरूपं तुहिनार्द्धसमयइत्यादिनापूर्वमेवोक्तंयत्तुकेनचिदुक्तं भोजनंतुविधिप्राप्तंद्वात्रिंशद्ग्रासाइतिफलितोर्थ इतितुतुच्छभिक्षुकस्यैकभक्तेकदाचित्स्वल्पभिक्षाप्राप्तावेतन्नियमस्यासंभवाद्वचनाभावाच्चस्वल्पभिक्षावतएकोनत्रिं शद्ग्रासासादनासंभवाच्च नन्वष्टौग्रासामुनेर्भक्ष्याःषोडशारण्यवासिनः द्वात्रिंशतंगृहस्थानाममितंब्रह्मचारिणः इतिवचनमस्तीतिचेत्सत्यं एतद्वचनस्यपरिगृहीनियतसायंप्रातरनुष्ठेयप्राणाग्निहोत्रविषयत्वात् एतद्वच

नस्यतद्विषयत्वंचवौधायनसूत्रेस्पष्टम् ग्रासलक्षणम् कुक्कुटांडसमाग्रासोयथावामुखमाविशेदितियावदेवग्र
सितुंशक्यामिति याज्ञवल्क्यधर्मप्रतिश्रयैरुक्तंतस्मान्न्यूनंग्रासत्रयेणत्वितिसग्रासत्रयेशब्दोन्यूनत्वोपलक्षणार्थं
इतिमार्गशुक्लचतुर्थीव्रतानि ॥ अथमार्गशुक्लपंचम्यांनागपूजोक्ता स्कांदे ॥

शुक्लमार्गशिरेपुण्याश्रावणेयाचपंचमीस्नानेदानेवहुफलानागलोकप्रदायिनी इयंचोत्तराग्राह्या पंचमीनागपू
जायांकार्याषष्ठीसमन्विता तस्यांतुतुषिनागाः पूजनीयागृहांगणे नारदीये मार्गशुक्लेतुपंचम्यांनागानिष्ट्वा
विधानतः नागेभ्यस्त्वभयंलब्ध्वामोदतेसहवाधवैः इयंश्रीपंचमी अत्रश्रीपंचमीव्रतंकार्य्यं श्रीपंचमीव्रतकथा
युधिष्ठिरउवाच कथंसाप्राप्यतेलक्ष्मीर्दुर्ल्लभायानरैरपि दानेनतपसावापिव्रतेनापिवदस्वतत् जपहोमनमस्का
रैःसंस्कारैर्वापृथग्विधैःएतद्वदयदुश्रेष्ठसर्ववित्त्वंमतोमम श्रीकृष्णउवाच भृगोःख्यात्यांसमुत्पन्नापूर्वंश्रीःश्रूयतेशुभा
वासुदेवायदत्ताचमुनिनासासमृद्धयेवासुदेवोपितांप्राप्यपीनोन्नतपयोधरां पद्मपत्रविशालाक्षींपूर्णचंद्रनिभाननां
भाभासितदिगंतांतांसाक्षाद्भानोः प्रभामिव नितंवाडंवरवतींमत्तमातंगगामिनीम् रेमेसहतयाराजन्विभ्रमोद्भ्रांत
वित्तया साचविष्णुंजगज्जिष्णुंपतिंश्रीजगतांपतिं प्राप्ताकृतार्थमात्मानंमेनेमानयशोधरा नष्टकष्टंजगत्सर्वंभ
गवद्धारितंमया लक्ष्म्याचपालितंसर्वंसद्वृष्ट्येवमहीतलं सुभिक्षंक्षेममारोग्यक्रमानंदमनामयं हूयतेब्राह्मणैर्वह्नौ
भुज्यतेत्रिदशैर्दिवि चातुर्वर्ण्यसमाकीर्णंपाल्यतेपार्थिवैरपि विरोचनादिभिःसर्वैर्दैत्यैर्वलवत्तरैः तपस्तप्तमथार
ब्धमर्थमाश्रित्यसंयतैः सोमसंस्थाहविःसंस्थापाकसंस्थादिभिर्मखैः सदाचारैःसमारब्धंयष्टमक्लिष्टकारिभिः
एवंधर्मप्रधानैस्तुदेवैर्दाररतात्मभिः जगदासीत्समाक्रांतंविक्रमेणवलेनच लक्ष्मीविलासप्रभवोदेवीनांचमहामदः

शीलसत्यंचशौचंचसद्योलीनमभूद्गृहे सत्यशौचविहीनांस्तान्देवान्संत्यज्यचंचला जगामदानवकुलं
कुलदेवानुरागतः लक्ष्मीप्रभावमदतःपुनरुद्धतमानसैः व्यवहर्तुंसमारब्धमन्यायेनमदोद्धतैः वयंदेवाव
यंयज्ञावयंविप्रावयंजगत् ब्रह्मविष्ण्वीशशक्राद्यावयंसर्वेदिवौकसः अहंकारविमूढांस्तान्ज्ञात्वादानवसत्तमान्
सागरेसंविवेशाथभ्रांतचित्ताभृगोःसुता क्षीराब्धिमध्यगतयालक्ष्म्याक्षीणार्थसंचयं निरानंदंगतश्रीकमभवद्भुवनत्र
यं गतश्रीकमथात्मानंमत्वाथबलसूदनः पप्रच्छांगिरसंविप्रंब्रूहिकिंचिद्व्रतंमम येनसंप्राप्यतेलक्ष्मीलब्धान
चलतेपुनः निश्चलापिसुहृन्मित्रभोग्याभवतिसामुने नसाश्रीरपिमंतव्यायाकन्यापाल्यतेगृहे परार्थयासुह
न्मित्रभृत्यैर्नैवोपभुज्यते सुहृद्बंधुजनाःसर्वेयांभुजंतिसदाशुभाः शक्रस्यैतद्वचःश्रुत्वा वृहस्पतिरुदारधीः कथ
यामाससंचिंत्यशुभंश्रीपंचमीव्रतं यत्पुराकस्यचिन्नोक्तंव्रतानामुत्तमंव्रतं तदिदंकथयामाससरहस्यमशेषतः त
च्छ्रुत्वाकर्त्तुमारब्धंशुभंतदमरैःसह देवदानवगंधर्वैर्यक्षैरक्षीणकल्मषैः सिद्धैःप्रसिद्धचरितैर्विष्णुनाप्रभुविष्णुना
ब्राह्मणैर्ब्रह्मतत्वज्ञैः समर्थैःपार्थिवैःसहकैश्चित्सात्विकभावेनराजसेनापरैरपि तामसेनतथाकैश्चित्कृतंव्रतमिदं
तथा व्रतेसमाप्तभूयिष्ठेनिष्ठयापरयाप्रभो देवानांदानवानांचवुद्धिरासीदथोद्यता निर्मथ्यभुजवीर्येणसागरंस
रितांपतिंसमाहरामोह्यमृतंहितायत्रिदिवौकसां इत्थंतेसमयंकृत्वाममंथुर्वरुणालयं मंथानंमंदरंकृत्वानेत्रंकृत्वातु
वासुकिं मथ्यमानजलाज्जात श्चंद्रःशीतांशुरुज्ज्वलः अनंतरंसमुत्पन्नालक्ष्मीः क्षीराब्धिमध्यगा तयाच लोकि
ताःसर्वेदैत्यदानवसत्तमाःआलोक्यतान्जगामाशुविष्णोर्वक्षः स्थलंशुभंविधिनाविष्णुनाचीर्णंव्रतंतेनाब्धिसंकया
शरीरस्थावभूवास्याविभ्रमोद्भ्रांतलोचना किंचराजसभावेनशक्रेणैतत्कृतंयतःततस्त्रिभुवनैश्वर्यंप्राप्तंतेनमहर्द्धिमत्
तमसाधृतचित्तैस्तुसंचीर्णंदैत्यदानवैःतेनतेषामथैश्वर्यंदृष्टनष्टमभूत्किल एवंसश्रीकमभवत्सदेवासुरमानुषंजगच्चज

गतांश्रेष्ठव्रतस्यास्यप्रभावतः युधिष्ठिरउवाच कथमेतद्व्रतंकृष्णक्रियतेमनुजैः कदा प्रारभ्यतेप्राप्यतेचसर्वमेवजनार्दन
व्र०र० श्रीकृष्णउवाच यदिंद्रेणपुराचीर्णं श्रीवियुक्तेनपार्थिव श्रीसमृद्धिकरंतद्वैशृणुश्रीपंचमीव्रतं मार्गशीर्षेसितेपक्षे
मार्ग० पंचम्यापन्नगोत्सवे उपवासस्यनियमंकुर्यात्पद्मांहृदिस्मरन् स्वर्णरौप्यांयथाशक्त्यातांम्रांमृत्काष्ठजामथ चित्रपट्ट
॥१८॥ गतादेवींलक्ष्मींक्ष्मापालकारयेत् पद्मासनांपद्महस्तांलक्ष्मींपद्मदलेक्षणां दिग्गजेंद्रैःस्नाप्यमानां कांचनैःकलशो
त्तमैः ततोयामत्रयेजातेनिम्नगायांगृहेथवा स्नानंकुर्यादसंभ्रांतःशक्तवच्चोपचारतः देवान्पितॄंश्चसंतर्प्यततोदेवगृ
हंव्रजेत् तत्रस्थांपूजयेद्देवींपुष्पैस्तत्कालसंभवैः चपलायैपुनःपादौ चंचलायैचजानुनी कटिंकमलवासिन्यै नाभिं
ख्यात्यैनमोनमः स्तनौमन्मथवासिन्यैललितायैभुजद्वयं उत्कंठितायैकंठंचमाधव्यैमुखपंकजं नमःश्रियेशिरः
पूज्यदद्यान्नैवेद्यमादरात् फलानिचयथालाभंविरूढंधान्यसंचयं ततःसुवासिनीःपूज्याःकुसुमैःकुंकुमेनच भो
जयेन्मधुरान्नेनप्रणिपत्यविसर्जयेत् ततस्तुतंडुलप्रस्थंघृतपात्रेणसंयुतं ब्राह्मणायप्रदातव्यंसाश्रीर्मेप्रीयता
मिति एनविष्णुनासहवर्ततेइतिसाविष्णुसहिताश्रीरित्यर्थः निवर्त्यैतदशेषेणततोभुंजीतवाग्यतः मासानु
मासंकर्तव्यंविधिनानेनभारत श्रीर्लक्ष्मीःकमलासंपत्पद्मानारायणीप्रिया तथाधृतिःस्मृतिस्तुष्टिःपुष्टिःसिद्धिः
क्षमाक्रमात् मासानुमासंराजेंद्रप्रीयतामितिकीर्तयेत् ततोद्वादशकेमासिसंप्राप्तेपंचमीदिने वस्त्रमंडपि
काकृत्वापुष्पगंधादिवासितां शय्यायांस्थापयेल्लक्ष्मींसर्वोपस्करसंयुतां सौभाग्याष्टकसंयुक्तांश्वेतपट्टावृतस्तनीं
समधान्यसमोपेतांरसधान्यसमन्वितां पादुकोपानहच्छत्रभाजनासनसत्कृतां देवींसंपूज्यविधिवद्ब्राह्मणायकुटुं
बिने व्यासायवेदविदुषेयस्मैवारोचतेस्वयं व्यासायव्यासप्रणीतपुराणशास्त्रज्ञाय॥ सोपस्करांसवस्त्रांचधेनुंदत्त्वा
क्षमापयेत् क्षीराब्धिमथनोद्भूतेविष्णोर्वक्षस्थलालये सर्वकामप्रदेदेविऋद्धिंयच्छनमोस्तुते ततः सुवा

सिनीः पूज्यवस्त्रैराभरणैः शुभैः भोजयित्वास्वयंपश्चाद्भुंजीतसहबंधुभिः यएवंकुरुतेपार्थभक्त्याश्रीपंचमी
व्रतं तस्यश्रीर्भवनेभातिकुलानामेकविंशतिं नारीयाकुरुतेयातुप्राप्यानुज्ञांस्वभर्तृतः सुभगादर्शनी
याचबहुपुत्राचजायते यःपंचमीव्रतमिदंदयितंमुरारेर्भक्त्यासमाचरतिपूज्यभृगोस्तनूजां राज्यंश्रियंसभुवि
भव्यजनोपभोग्यांभुक्त्वाप्रयातिभुवनंमधुसूदनस्य ॥
इतिभविष्योत्तरोक्तंश्रीपंचमीव्रतम् मार्गशुक्लषष्ठ्यांमल्लारिपूजोक्ता
साचोत्तरविद्धायांकार्य्याषण्मुन्योरितियुग्मवाक्यात् तदुक्तंब्रह्मांडपुराणे मल्लारिमाहात्म्ये मार्गशीर्षेविशेषेणप्र
तिपत्षाष्ठिकांतरे पूजार्चनंकृतंभक्त्यातदक्षय्यमसंशयं धनधान्याश्वधेन्वादिदासीदासगृहादिकं मल्लारिप्रीतयेदेयं
विशेषात्मार्गशीर्षके चंपाषष्ठ्यांस्कंदषष्ठ्यांतथासर्वेषुपर्वसु चैत्रश्रावणपौषेषुप्रीतोमल्लारिरर्चितः अत्रचंपाषष्ठी
योगः मासिमार्गशिरेशुक्लेषष्ठीचध्रुवसंयुता रविवारेणसंयुक्तासचंपेतिप्रकीर्तिता इयमेवस्कंदषष्ठी तदुक्तं नार
दीये मार्गशीर्षेशुक्लषष्ठ्यांनिहतस्तारकोसुरः स्कंदेनसत्कृतिःप्राप्ता ब्रह्माद्यैःपरिकल्पिता ततोस्यांपूजयेत्स्कंदं
गंधपुष्पाक्षतैःफलैः वस्त्रैराभरणैर्वापिनैवेद्यैर्विविधैस्तथा रविवारेणसंयुक्तातथाशतभिषान्विता यदिलेसासमु
द्दिष्टाचंपाह्वामुनिसत्तम तस्यांविश्वेश्वरोदेवो द्रष्टव्यःपापनाशनः पूजनीयोवंदनीयःस्मर्तव्यःसौख्यमिच्छता स्नान
दानादिकंचात्रसर्वमक्षय्यमुच्यतइति ॥ इमांषष्ठीमारभ्यवर्षपर्यंतंराजतंस्कंदंविधायसंपूज्यचविप्रायदद्यात् तत्रमं
त्रः सेनाविनायकस्कंदमहासेनमहाबल हरोमाग्निजषड्वक्त्रगंगागर्भनमोस्तुते भविष्योत्तरे॥श्रीकृष्णउवाच येयंमा
र्गशिरेमासिशुक्लाषष्ठीचभारत पुण्यापापहराधन्याशिवाशांतागुहाप्रिया स्नानदानादिकंकर्मतस्यामक्षयमुच्यते
येस्यांपश्यंतिगांगेयंदक्षिणापथमास्थितं गांगेयंस्कंदं ब्रह्महत्यादिपापैस्तेमुच्यंतेनात्रसंशयः तस्मादस्यांसोपवा

सः कुमारस्स्वर्णसंभवं राजतंवामहाराजमृण्मयंवापिकारयेत् अपराह्णेततःस्नात्वा समाचम्ययतव्रती पद्मासन
स्थोगांगेयंध्यायंस्तिष्ठेत्समाहितः ब्राह्मणस्तुततोविद्वान्गृहीत्वाकरकंनवं पातयेत्तस्याशिरसिधारांवैदक्षिणामुखः
चंद्रमंडलसंभूताभवभूतिपवित्रता गंगाकुमारधारेयंपातितातवमस्तके एवंस्नात्वासमभ्यर्च्यभास्करंभुवनाधिपं पु
ष्पपूजार्पणात्पश्चात्पूजयेत्कृत्तिकासुतं देवसेनापतेस्कंदकार्त्तिकेयभवोद्भव अपारगुणगांगेयशक्तिहस्तनमोस्तुते
एभिर्नामपदैस्तुत्वानैवेद्यंतुनिवेदयेत् फलानिदक्षिणात्यानिचंदनंमलयोद्भवं पार्श्वस्थौपूजयेच्छागकुक्कुटौस्वामिवल्ल
भौसकलापंमयूरंचप्रत्यक्षंहेमजंतथा चंद्रकाराजितंपार्श्वेसंपूज्यस्कंदवल्लभं व्रीहिभिःसयवैर्होमः कार्यःसाज्यै
स्तिलैस्ततः एवंनिर्वर्त्यविधिवत्फलमेकंयुधिष्ठिर भक्षयित्वास्वपेद्भूमौस्वामिनंदर्भसंस्तरे नारिकेलंमातु-
लिंगंनारंगंपनसंतथा जंबीरंदाडिमंद्राक्षांहृद्यान्यत्रफलानिच श्रीफलामलकंतद्वत्त्रपुसंकदलंफलं क्रमादेतानि-
मासेषुभक्षयेन्नियतोव्रती अभावेखलुकालोत्थंफलमद्यादतंद्रितः प्रत्यक्षोहेमघटितच्छागोवाकुक्कुटोथवा प्रात-
र्दद्याद्द्विजायोच्चैः सेनानीप्रीयतामिति सेनानीःशरसंभूतःक्रौंचारिःषण्मुखोगुहः गांगेयःकार्त्तिकेयश्चस्वामी-
वालग्रहाग्रणीः छागप्रियःशक्तिधरःकुमारोद्वादशस्मृताः प्रीयतामितिसर्वेषुमासेषुपरिकीर्त्तयेत् ब्राह्मणा
न्भोजयित्वादौपश्चाद्भुंजीतवाग्यतः एवंसंवत्सरस्यांतेकार्त्तिकेमासिशोभने कार्त्तिकेयंसमभ्यर्च्यवासोभिर्भूषणै
स्तथा प्रतिमासंसमाश्रित्यसर्वंदैवेदमाचरेत् संवत्सरविधिंकृत्वापूजाहोमपुरःसरम् दद्याद्विप्रायराजेंद्रवाच
कायविशेषतः विज्ञाविप्राःस्मृतादिव्या भौमाश्चान्येद्विजातयः पारितेस्मिन्व्रतेपार्थ तीर्णःस्याद्भवसागरः
एवंयःकुरुतेभक्त्यानरोयोषिदथापिवा संप्राप्येहशुभान्कामान् गच्छतींद्रसलोकतां सदैवपूजनीयस्तुकार्त्ति
केयोमहीपते कार्त्तिकेयादृतेनान्योराज्ञापूज्यःप्रचक्षते संग्रामंगच्छमानोयःपूजयेत्कृत्तिकासुतं ससर्वंजयति·

वीरोयथेंद्रोदानवान्रणे तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपूजयेच्छंकरात्मजं पूजयानरस्तुतंभक्त्यासर्वान्कामानवाप्नुयात् यस्तु षष्ठ्यांनरःपूजांकुर्य्याद्भरतसत्तम सर्वपापविनिर्मुक्तोगांगेयस्यपदंव्रजेत् त्रिःकृत्वादक्षिणांवासोदत्त्वाश्रद्धासमन्वितः प्रणमेद्देवदेवंयःसगच्छेच्छिवमंदिरं ॥ यःपूजयेच्छरवनोद्भवमादिदेवंशंभोःसुतंसदयितंगिरिजात्मजंच स्वर्गेनिरर्गलसुखान्यनुभूयभूयःसेनापतिर्भवतिपांडुधुरंधरोसौ ॥

इतिभविष्योत्तरेमार्गशुक्लेकार्त्तिकेयषष्ठीव्रतं स्कंदपुराणेचंपाषष्ठीव्रतम् ॥

स्कंदउवाच प्राप्तराज्यंतुराजानंधर्मपुत्रंयुधिष्ठिरं कदाचिदागतोद्रष्टुंदुर्वासामुनिसत्तमः तंपप्रच्छमहातेजाधर्मसूनुःकृताजलिःतद्व्रतंश्रोतुमिच्छामिकर्त्तुंचमुनिसत्तम दुर्वासाउवाच शृणुराजन्महाभागव्रतानामुत्तमंव्रतं अस्तीहयच्चीर्णमात्रंसर्वकामांस्तुपूरयेत् भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच शृणुपांडवयत्नेनफलषष्ठीशुभातथा यामुपोष्यनरः पापाद्विमुक्तः स्वर्गभाग्भवेत् मार्गशीर्षेशुभेमासिपंचम्यांनियतव्रतः षष्ठीमुपोष्यकमलंकारयित्वासकांचनं शर्करासंयुतंदद्याद्ब्राह्मणायकुटुंबिने रूपंचकांचनंकृत्वाफलस्यैकस्यधर्मवित् दद्यात्प्रातःकृतस्नातो भानुर्मेप्रीयतामिति भक्त्यातुविप्रान्संपूज्यसप्तम्यांक्षीरभोजनं कृत्वाकुर्य्यात्फलत्यागंयदास्यात्कृष्णसप्तमी एतामुपोष्यविधिवदनेनैवक्रमेणतु तद्वद्धेमफलंदत्त्वासुवर्णकमलंतथा रक्तचंदनपुष्पैश्चरक्तवस्त्रसमान्वितं भानुरर्कोरविर्ब्रह्मः सूर्य्यः शक्रोहरिः शिवः श्रीमान्विभावसुस्त्वष्टा वरुणःप्रीयतामिति व्रतांतेविप्रमिथुनंपूजयेत्स्रग्विभूषणैः शर्कराकलशंदद्याद्धैमपद्मंफलान्वितं यथावैसफलाःकामा स्त्वद्भक्तानांसदारवेः तथानंतफलावाप्तिरस्तुजन्मनिजन्मनि इमामनंतफलदांफलषष्ठींकरोतियः सर्वपापविनिर्मुक्तः सूर्यलोकेमहीयते सुरापानादिकंकिंचिद्यदत्रामुत्रवाकृतं त

त्सर्वैनाशमायातिसूर्यलोकंसगच्छति भूतान्भव्यांश्चपुरुषांस्तारयेदेकविंशतिं शृणुयाद्वापठेद्वापिसोपिकल्याणभाग्भवेत् हैमंफलंसकमलंससितंसितायांषष्ठीमुपोष्यविधिवद्द्विजपुंगवाय दत्त्वासुरासुरशिरोमणिघृष्टपादंभानुंप्रणम्यफलसिद्धिमुपैतिमर्त्यः॥

इतिभविष्योत्तरेफलषष्ठीव्रतम् ॥ मार्गशुक्लसप्तम्यांमित्रसप्तमीव्रतम् ॥

नारदीये मार्गस्यासितसप्तम्यांमित्रव्रतमुदाहृतं यद्विष्णोर्दक्षिणंनेत्रंतदेवाकृतिमानिह अदित्यांकश्यपाज्जातोमित्रोनामादिवाकरः अतोस्यांपूजनंतस्ययथोक्तविधिनाद्विज कृत्वाद्विजान्भोजयित्वासघृतवमधुरादिना सुवर्णंदक्षिणांदत्त्वाविसृज्याश्नीतवैस्वयं उपोष्यभानुंत्रिसंध्यंसमभ्यर्च्यधराशयः क्षीरासिक्तान्नसंबद्धंमोदकंप्रस्थसम्मितं द्विजायदत्त्वाभोज्यानिसप्ताश्वत्थप्रदक्षिणाः पृथग्गावःसुवर्णंवाविसृज्याश्नीतवस्वयं अभयाख्यंव्रतंचैतत्सर्वस्याभयदंस्मृतं मार्त्तंडाख्यंव्रतंनाम कथयंतिद्विजाः परे एकमेवेतिचप्रोक्तमेकदैवंतथाबुधैः॥ इयंपूर्वाकार्या एताःपूर्वयुताग्राह्या इतिवचनात् कृत्यतत्त्वार्णवेपि अदितेःकश्यपाज्जातोमित्रोनामादिवाकरः मार्गशीर्षस्यमासस्यशुक्लपक्षेशुभेतिथौ सप्तम्यांतेनसाख्यातालोकेस्मिन्मित्रसप्तमी तत्रोपवासःकर्त्तव्योभक्ष्याण्यथफलानिचेति ॥ अस्यविधिर्निर्णयामृते ॥ तत्रपूर्वदिनेउपोष्यकृतवपनः स्नात्वा रविं सर्वोपचारैःसंपूज्यब्राह्मणान्भोजयेत्ततः स्वयंमधुप्लुतंमिष्टान्नंभुंजीत ॥ तदुक्तंब्रह्मपुराणे ॥ यद्विष्णोर्दक्षिणंनेत्रंतदेवाकृतिमत्पुनः अदित्यांकश्यपाज्जातोमित्रोनामादिवाकरः सप्तम्यांतेनसाख्यातालोकेस्मिन्मित्रसप्तमी षष्ठ्यांतुस्नपनंकार्य्यंतस्मैमित्रायभानवे तत्रोपवासःकर्तव्योभक्ष्याण्यथफलानिच रात्रौजागरणंकार्य्यंगीतनृत्यपुरस्कृतं सप्तम्यांवपनंकार्य्यंस्नात्वासंपूजयेद्रविं नानाकुसुमसंभारैर्भक्ष्यैःपिष्टमयैःशुभैः मधुनासंप्रभूतेनहोमोजाप्यंसमाधिना

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दीनानाथांश्चमानवान् अष्टम्यांसंविभुज्याथतथाचनटवर्त्तकान् दिनद्वयेचभोक्तव्यंमिष्टान्नं-
मधुनाप्लुतं ॥ दिनद्वयेनसप्तम्यामष्टम्यांच ॥ अत्रमित्ररविरूपंवीरमित्रोदये शूलंवामकरेतस्यदक्षिणेसोमएवच
मित्रनामात्रिनयनःकुशेशयविभूषितः विष्णुधर्मोत्तरेविशेषः मार्गशीर्षस्यमासस्यशुक्लपक्षेनराधिप सोपवा-
सस्तुसप्तम्यामित्यादि ततः कमलैरविं रक्तचंदनपुष्पैश्चसंपूज्य वटकैः पूरणेनपूजयेदितिप्रकारांत
रेण मित्रसप्तमीव्रतं अस्यामेवकाश्यांलोलार्कयात्रोक्ताकाशीखंडे ॥ मार्गशीर्षस्यसप्तम्यांषष्ठ्यांवारविवासरे
विधायवार्षिकींयात्रां नरःपापाद्विमुच्यतइति ॥ इयंमार्गशुक्लसप्तमीत्रितयसप्तमी सत्कुलजन्मारोग्यधनप्रद
त्वात् तत्रकृत्यंहेमाद्रौ योमार्गशीर्षसितसप्तमीदिने हस्तर्क्षयोगेजगतःप्रसूतिं संपूज्य भानुविधिनोपवासी
स्रग्गंधधूपान्नफलोपहारैरिति एवंसंवत्सरंसंपूज्यतदंते घृतसुवर्णादिकंदद्यादितित्रितयसप्तमी इयमेवनंदास
प्तमी भविष्यत्पुराणे यातुमार्गशिरेमासिशुक्लपक्षेचसप्तमी नंदासाकथितावीरसर्वानंदकरीशुभेति अत्रा
पिसूर्यपूजादि पूर्ववत्कार्य्यमितिमार्गशुक्लसप्तमीव्रतानि अत्रकालभैरवयात्रोक्ता नारदीये मार्गशीर्षसि-
ताष्टम्यांकालभैरवसन्निधौ उपोष्यजागरंकृत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते यत्किंचिदशुभंकर्मकृतंमानुषजन्मनि तत्स
र्वंविलयंयातिकालभैरवदर्शनादिति ॥ कृष्णाष्टम्यांकालभैरवजयंतीव्रतं ॥ शिवरहस्ये कालाष्टमीतिविज्ञेयाका
र्तिकस्यासिताष्टमी दर्शांतमासाभिप्रायेणेयं कार्तिककृष्णाष्टमी तस्यामुपोषणंकार्यंतथाजागरणंनिशि भैरव
स्यतुकर्तव्यापूजायामचतुष्टये कार्यंशिवकथालापैर्निशिजागरणंसदा जागरंचोपवासंचकृत्वाकालाष्टमीदिने
प्रयतःपापनिर्मुक्तःशैवोभवतिशोभनइति रात्रौयामचतुष्टयेजागरणंशिवपूजादि काशीवासिनांनित्यं ॥ योदेवि
भैरवाष्टम्यामुपवासंप्रयत्नतः नकरिष्यतिमोहेनयास्यत्येवहियातनामिति शिवरहस्यवचनात् काशीखंडेपि

व्र०र०
मार्ग०
॥२१॥

मार्गशीर्षासिताष्टम्यांकालभैरवसान्निधौ ॥ पोष्यजागरंकुर्वन्नन्हापापैःप्रमुच्यते यत्किंचिदशुभंकर्मकृतंमानुषज
न्मनि तत्सर्वंविलयंयातिकालभैरवदर्शनात् अनेकजन्मनियुतैर्यत्कृतंजंतुभिस्त्वघं सर्वंविलयमायातिकालभैरव
जागरात् तच्चदर्शनंस्नात्वाकर्त्तव्यामित्युक्तंतत्रैव तीर्थकालोदकेस्नात्वाकृत्वाचपितृतर्पणम् विलोक्यकालरा
जानंनिरयादुद्धरेत्पितॄन् कृत्वाचविविधांपूजांमहासंभारविस्तरैः नरोमार्गासिताष्टम्यांवार्षिकंविघ्नमुत्सृजेदि
ति उपोष्यजागरंकुर्वन्सर्वपापैःप्रमुच्यतइतिच उपोषणांगत्वेनार्घ्यदानंकार्य्यमित्युक्तं शिवरहस्ये उपो
षणन्यासभूतमर्घ्यदानमिदंस्मृतं अर्घ्यमंत्राअपितत्रैव भैरवार्घ्यंगृहाणेदंभीमरूपाव्ययानघ अनेनार्घ्य
प्रदानेनतुष्टोभवाशिवप्रिय सहस्राक्षिशिरोवाहोसहस्रचरणाजर गृहाणार्घ्यंभैरवेदंसपुष्पंपरमेश्वर पुष्पां
जलिंगृहाणेशवरदोभवभैरव पुनरर्घ्यंगृहाणेशसपुष्पंयातनापह अत्रपूजोपवासजागरणानिप्रधानानिफल
संबंधात् अस्मिन्व्रतेउपवासजागरणयोःप्रधानयोरहोरात्रसाध्यत्वेनाहोरात्रयुताऽष्टमीग्राह्या अहोरात्रव्रतंयच्चे
तिस्मृतेः यदातुपूर्वदिनेसायान्हेतदुत्तरस्मिन्नापिप्रदोषेतुल्यातदापिपूर्वैव कृष्णपक्षगतत्वात्तत्कालस्यापिला
भाच्च रुद्रव्रतेषुसर्वेषुकर्त्तव्यासंमुखीतिथिरितिब्रह्मवैवर्त्ताच्च दिनद्वयेंशतोरात्रिव्याप्तावुत्तरैवतत्रैवभैरवोत्पत्तेः
प्रदोषकालीनत्वादितिकेचित्तन्नशिवरहस्ये मध्यान्हेभैरवोत्पत्तिश्रवणात् तथाच तत्रैवनित्ययात्रादिकंकृत्वा
मध्यान्हेसंस्थितेरवावित्युपक्रम्य ब्रह्मणोरुद्रेजातेउक्तं तदोग्ररूपादनघान्मत्तः श्रीकालभैरवःआविरासीत्तदा
लोकान्भीषयन्नखिलानपीति तस्मान्मध्यान्हव्यापिनीग्राह्येत्यपरे अन्येत्वेतदपिनाद्रियंते आविर्भावका
लिन्याः कर्त्तव्यत्वेनानभिधानात् आविर्भावोपिमध्यान्हएव शिवरहस्ये मध्यान्होत्तरं कृत्तिवासोश्वरंप्रापुर्देवा
विल्वादिसाधना इत्यादिनामध्येवहुकृत्याभिधानात् अंतेसूर्य्योप्यस्तमुपागमदित्यभिधानाच्च तिथ्यर्केचसिं

धुकारज्येष्ठैरुक्तं भैरवसन्निधावित्युक्तेर्जागरणोपवासादिकंकाश्यामेवकर्त्तव्यमितितत्प्रमाणाभावादुपेक्ष्यमिति
तदोपादेयं मार्गशीर्षासिताष्टम्यामित्युत्पत्तिवाक्येकालभैरवसन्निधावित्यस्योपात्तत्वेनाविवक्षितत्वेप्रमाणाभावात्
यत्तुनिर्णयसिंधौ मार्गकृष्णाष्टमी कालाष्टमीत्युक्तं तद्भ्रमसात् कालाष्टमीभाद्रकृष्णाष्टमीति हेमाद्युक्तेः
तल्लक्षणमपितत्रैवभाद्रकृष्णाष्टमीनिर्णयेद्रष्टव्यं इतिकालभैरवाष्टमीव्रतानिर्णयः॥ मार्गशुक्लनवमीनंदिनीनवमी
नारदीयेपि मार्गेतुशुक्लनवमीनंदिनीपरिकीर्त्तिता तस्यामुपोषितोविष्णुंजगदंबांप्रपूजयेत् गंधाद्यैःसोश्वमे
धस्यफलभाङ्नात्रसंशयः मदनरत्नेभविष्ये मासिमार्गशिरेवीरशुक्लपक्षेतुयाभवेत् सानंदिनीमहापुण्यानवमी
परिकीर्त्तिता यस्तस्यांपूजयेद्देवीं त्रिरात्रोपोषितोनरः सोश्वमेधमवाप्येह विष्णुलोकेमहीयते॥

इतिमार्गशुक्लनवमी अथमार्गशुक्लदशम्यांव्रतविशेषाभावादत्रदशमीमात्रे
सर्वदानुष्ठेयमारोग्यदशमीव्रतं गरुडपुराणे सनत्कुमारउवाच अथत्वंशृणुदेवर्षेदशमीव्रतमुत्तमंसर्वरोगार्त्तिशम
नंसर्वपुष्टिप्रदंशुभं व्रतमेतन्महाबुद्धेकार्य्यमारोग्यमिच्छता सर्वदाकार्य्यमेतद्धिलिप्सताचिरजीवितं उपवास
श्चकर्तव्योनवम्यामपिसुव्रत दशम्यांचकृतस्नानोमंगलायतनंहरिं देवमिंदिरयासार्द्धंन्यायेच्चजगतांपतिं वैनतेय
भुजासक्तंवनमालाविभूषितं शंखचक्रगदापद्मशार्ङ्गासिधरमच्युतं फलैश्चमधुरैः पुष्पैः पायसेनसमर्चयेत् अ
ग्रतःस्थापयेत्कुंभं तीर्थतोयेनपूरितं तस्मिन्नावाहयेत्पंचचक्रादीन्यायुधानिच चक्रगदामुशलधनुः खड्गानीति
हेमाद्रिः पूजयेद्रक्तपुष्पैस्तुगुडान्नेनसमाहितः द्रोणमात्रतिलैरक्तंकारयेदजिनोपरि तस्मिन्नष्टदलंपद्मंसौवर्णंहि
निधायच मनःषष्ठानींद्रियाणिप्राणबुद्धिदलेष्वथ कर्णिकायांतथाकालंक्रमेणैवंसमर्चयेत् मनःश्रोत्रंचत्वक्च
क्षुर्जिव्हाघ्राणप्राणबुद्धिरितिक्रमात् अनामयानितिष्ठंतुप्राणश्चचिरसंस्थितःअनाकुलाचमेबुद्धिः सर्वेस्युर्निरुपद्रवाः

व्र०र०
मार्ग०
॥२२॥

मनसाकर्मणावाचामयाजन्मनिजन्मनि संचितंक्षपयत्वेनः कालात्माभगवान्हरिः एवंसंप्रार्थ्यगुरवेसदक्षिण मु
पस्करं दत्त्वाविप्रान्भोजयित्वा आचार्यःकुंभवारिणा साधकंस्नापयेच्छिष्योगुर्वनुज्ञापुरः स्सरं बांधवैः सह
भुक्त्वातुनियमानुत्सृजेत्पुनः एवंकृतेक्षिप्रमारोग्यंभवति ॥ इतिगरुडपुराणोक्तमारोग्यदशमीव्रतं ॥ नारदीये
मार्गशुक्लदशम्यांतुचरेदारोग्यकंव्रतम् गंधाद्यैरर्चयेद्विप्रानष्णान्तच्चरणोदकं पीत्वाचदक्षिणांदत्त्वाविसृजे
देकभोजनः एतत्कृत्वाव्रतंविप्रश्रस्यामेवपदार्थदशमीव्रतारंभेविष्णोधर्मोत्तरे ॥ मार्गशीर्षादथारभ्ययावत्संवत्स
रंभवेत् गंधमाल्यनमस्कारैर्धूपदीपान्नसंपदा दिगीशपूजनंकार्यंतथैवेंद्रादयोदश वत्सरांतेद्विजेंद्रायगांप्रदद्यात्प
यस्विनीं पदार्थासिद्धिमाप्नोतियात्राकालेवणिग्जनः वाणिज्यकामस्यनरस्यशस्तं राज्ञस्तथोर्वीविजिगीषतश्च
विद्यार्थिनोवैरिपुनाशनार्थंहितंपदार्थव्रतमेतदुक्तम् ॥
इतिपदार्थदशमीव्रतम् ॥ मार्गशुक्लैकादशीमोक्षदा ॥ नारदीये
मार्गशुक्लैकादशींवैमोक्षदांसमुपोष्यवै द्वादश्यांप्रातरभ्यर्चेदनंतंविश्वरूपिणं सर्वैरेवोपचारैस्तुविप्रान्संभोज्य
वैव्रती विसृज्यदक्षिणांदत्त्वास्वयंभुंजीतवांधवैः एवंकृत्वाव्रतंविप्रभुक्त्वाभोगानिहेप्सितान् दशपूर्वान्दशप
रान्समुद्धृत्यहारिंव्रजेत् ॥ अथब्रह्मांडपुराणोक्तंमार्गशीर्षशुक्लैकादशीव्रतं युधिष्ठिरउवाच वंदेविष्णुंप्रभुं
साक्षाल्लोकत्रयसुखप्रदं विश्वेशंविश्वकर्तारंपुराणंपुरुषोत्तमम् १ वदमेदेवदेवेशसंशयोस्तिमहान्मम लोका
नांचहितार्थायपापानांक्षयकारणम् २ मार्गशीर्षेसितपक्षेद्वादशीचैवकाभवेत् किंनामकोविधिस्तस्याकोदेवस्त
स्यपूज्यते ३ एतदाचक्ष्वमेस्वामिन्विस्तरेणयथातथं श्रीकृष्णउवाच साधुस्त्वंचैवभोराजन्साधुतेविमलंयशः
कथयिष्यामिराजेंद्रहरिवासरमुत्तमं उत्पन्नावासितपक्षेद्वादशीममवल्लभा ५ मार्गशीर्षसमुत्पत्तिर्ममदेहसमुद्भवा

मुरस्यचवधार्थायउत्पन्नाराजवल्लभा कथिताचमयासावैत्वदग्रेराजसत्तम पूर्वमेकादशीराजन्त्रैलोक्येस
चराचरे ७ मार्गशीर्षासितपक्षेउत्पत्तिरितिनामतः अतःपरंप्रवक्ष्यामिमार्गशीर्षेसितेतुया ॥ ८ ॥ यस्याः
श्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् प्रसिद्धामोक्षनाम्नीतिसर्वपापहरापरा ॥ ९ ॥ देवंदामोदरंचैवपूजयेच्चप्र
यत्नतः तुलस्यामंजरीभिश्चधूपैर्दीपैःप्रयत्नतः ॥ १० ॥ तत्रापिपूजनंचैवगीतैर्नृत्यैस्तथापरैः शृणुराजें
द्रवक्ष्यामिकथांपौराणिकींशुभां ॥ ११ ॥ अधोयोनिगताःसर्वेपितृमातृसुतास्तथा अस्याःपुण्यप्रभावेणस्वर्गं-
यांतिनसंशयः १२ एतस्याःकरणादस्यामहिमानंशृणुष्वतत् पुरातुनगरेरम्येकोशलेष्ववसन्नृपः १३ वैखा.
नसोतिराजार्षिः पुत्रवत्पालयन्प्रजाः द्विजाश्चन्यवसंस्तत्रचतुर्वेदपरायणाः १४ ऋद्धिमंतस्तुवैतस्यवैखानस्य-
महात्मनः एवंसराज्यंकुर्वाणोरात्रौस्वप्नमपश्यत १५ ददर्शपितरंस्वंतुअधोयोनिगतंनृपः हठाद्दृष्ट्वातुतंतत्रवि-
स्मयोत्फुल्ललोचनः १६ कथयामासवृत्तांतंद्विजाग्रेस्वप्नसंभवं राजोवाच मयातुस्वपितादृष्टोनरकेथगतोद्वि-
जाः १७ तारयस्वेतिमांतातअधोयोनिगतंत्वितः इतिब्रुवाणः सतदामयादृष्टःपितास्वयं तदाप्रभृतिभोवि-
प्रानांगशर्मलभामहे एतद्राज्यसुखंमह्यनसुखायमतंतथा १९ अश्वागजारथाःसर्वेमामेतेरोचयंतिन कोशो-
पिनसुखायैतिनाकिंचित्सुखदंमम २० नदारानसुतामह्यंरोचयंतिद्विजोत्तमाः किंकरोमिक्वगच्छामिशरीरंमेतु-
दह्यते दानंव्रतंतपोयोगंयेनवैममपूर्वजाः मोक्षंयांतिचयेनैवतदेवकथयंतुमे किंतस्यजीवितंलोकेसुपुत्रस्यव
लीयसः पितातुयस्यनरकेतस्यजन्मनिरर्थकम् २३ ब्राह्मणाऊचुः पर्वतस्यमुनेरत्रआश्रमोनिकटेनृप गम्य
तांराजशार्दूलभूतभव्यविजानतः २४ तेषांश्रुत्वाततोवाक्यंवैखानोराजसत्तमः जगामतत्रयत्रासावाश्रमेपर्व

तोमुनिः २५ ब्राह्मणैर्वेष्टितस्तत्रपूजाभिश्चसमंततः आश्रमोविपुलस्तस्यमुनिभिःसनिषेवितः २६ ऋग्वेदै
श्चयजुर्वेदैःसामाथर्वणकोविदैः वेष्टितोमुनिभिस्तत्रद्वितीयइवपद्मजः २७ दृष्ट्वातुमुनिशार्दूलंराजावैखानसस्तदा
जगामचावनींमूर्द्धादण्डवत्प्रणिपत्यच २८ पप्रच्छकुशलंतत्रसप्तस्वंगेष्वसौमुनिःराज्येनिष्कंटकत्वंचराजसौख्य
समन्वितं २९ राजोवाच तवप्रसादाद्ब्रह्मन्विप्रकुशलंत्वंगसप्तके भवनेष्वनुकूलत्वंकोशलेष्वप्यविघ्नता ३० म
यास्वप्नेष्वद्यदृष्टोजनकोदुर्गतिंगतः केनापिव्रतदानेनमोक्षोभवतितस्यवै ३१ एतंमेसंशयंब्रह्मन्हृद्दोलांसमुपा
गतः एतच्छ्रुत्वानृपवचः पर्वतोमुनिसत्तमः ३२ ध्यानास्तिमितनेत्रोसौभूतंभव्यंविचिंतयत् मुहूर्त्तमेकंध्यात्वा
चप्रत्युवाचनृपोत्तमं ३३ मुनिरुवाच जानेहंतस्यराजेंद्रपितुस्तेपूर्वकर्मणः तवाद्यजन्मानिपिताक्षत्रियस्सुसमा
हितः ३४ कामासक्तेनकस्याश्चिदृतुभंगःकृतःस्त्रियः त्रायस्वमेतिजल्पंत्याऋतुदानान्नराधिप ३५ तेनैवतव
पित्रावैभग्नंतदृतुदानकं कर्मणातेनसततंनरकेपतितस्त्वयं ३६ राजोवाच केनैवव्रतदानेनमोक्षस्तस्यमहामु
ने निरयात्पापसंस्थानात्तन्ममाचक्ष्वपृच्छतः ३७ मुनिरुवाच मार्गशीर्षेसितेपक्षेमोक्षानामेतिनामतःसर्वै
स्तुतद्व्रतंकृत्वापित्रेपुण्यंप्रदीयतां ३८ तस्याःपुण्यप्रभावेणमोक्षस्तस्यभविष्यति मुनेर्वाक्यंततःश्रुत्वानृप स्वगृह
मागतः ३९ आग्रहायणिकःकृच्छ्रात्प्राप्तोभरतसत्तम अंतःपुरचरैःसर्वैःपुत्रदारैस्तथानृपः ४० व्रतंकृत्वावि
धानेनपुण्यंदत्तंनृपायतत् तस्मिन्दत्तेतदातत्रपुष्पवृष्टिरभूद्दिवः ४१ वैखानसपितातत्रगतःस्वर्गैस्तुतोगणैः रा
जानमंतरिक्षाच्चविमलोप्यभ्यभाषत ४२ स्वस्तिस्वस्तीतिपुत्रत्वामित्युक्त्वासदिवंगतः एवंयःकुरुतेराजन्मोक्षा
मेकादशीमिमां ४३ तस्यपापंक्षयंयातिमृतोमोक्षमवाप्नुयात् नातःपरतराकाचिन्मोक्षदाविमलाशुभा ४४ पुण्य
संख्यांतुराजेंद्रनजानेहंपरंतप पठनाच्छ्रवणात्तस्यावाजपेयफलंलभेत् चिंतामणिसमाह्येषास्वर्गमोक्षप्रदायिनी ४५

इतिब्रह्मांडपुराणेमार्गशीर्षशुक्लपक्षेमोक्षैकादशीमाहात्म्यंसमाप्तम् ॥

अस्यामेवैकादश्यांवह्निपुराणोक्तंसुनामद्वादशीव्रतं हेमाद्रौ अंवरीषउवाच कथंसुनामभिर्देवोद्वादश्यांमुनिसत्तम पूजितःकेशवोमर्त्यैर्मुक्तिकामफलार्थिभिः वसिष्ठउवाच शृणुष्वैकमनाभूपसुनामद्वादशींशुभांसर्वपापहरां स्वर्ग्यांभुक्तिमुक्तिप्रदायिकां मनसापिचिकीर्षतिद्वादशींयेनरोत्तमाः तेपिघोरंनपश्यंतिपुनःसंसारसागरं आद्यं सर्वव्रतानांतुवैष्णवानांनृपोत्तम नरैःस्त्रीभिश्चकर्तव्यंविष्णोस्तुष्टिकरंपरं मार्गशीर्षेशुभेमासिशुक्लपक्षेधृतव्रतः प्रथमंचैवगृह्णीयाद्द्वादशींविधिनानरः मनोवाक्कायचेष्टाभिः सुविशुद्धोजितेंद्रियः दशम्यांनियतःस्नात्वाप्रणिपत्यजनार्दनं हविष्यान्नकृताहारः शुचिर्भूत्वाभवेद्व्रती उपलिप्तेशुचौदेशेभक्षयेदंतधावनं उपोष्यैकादशींसम्यक्पूजयित्वाजनार्दनं सुनामद्वादशींदेवअहंभोक्ष्येपरेहनि एवंसंकल्प्यनियमंप्रणम्यगरुडध्वजं दशम्यामेकभक्ताशीसंयतःसंवसेन्निशि एकादश्यांततःप्रातरेकचित्तः समाहितः पूर्वंसंपूजयेत्सूर्यंततोदेवंप्रपूजयेत् देवंविष्णुं नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेभक्तवत्सल भास्करायनमस्तुभ्यंरवयेर्कायभानवे नमःसूर्यायदेवायनमस्तेसप्तसप्तये एकस्मैहिनमस्तुभ्यंएकचक्ररथायच ज्योतिषांपतयेनित्यंसर्वतेजोहरायच दिवाकरनमस्तेस्तुप्रभाकरनमोस्तुते एवंसंपूज्यविधिवत्पुष्पधूपानुलेपनैः दीपैर्वस्त्रैःसुनैवेद्यैस्ततोविष्णुगृहंव्रजेत् नैवेद्यंढस्येदद्यात्फलमोदकफाणितैः गीतवाद्यैर्हरिंहृष्टः प्रणम्यचमुहुर्मुहुः एवंपूजांहरेःकृत्वाद्विजंज्ञानप्रदायकं पूजयेदंतरंनास्तिविप्रकेशवयोरपि ततोव्रणंसमालभ्यचंदनेननवंघटं स्त्रग्विणंतोयपूर्णंचन्यसेद्देवस्यसन्निधौ सुनीलंमौक्तिकाख्यंचवज्ररत्नंसुवर्णकं न्यस्यगर्भेसुवस्त्रंतुपूजयेत्तत्रकेशवं यस्यरोम्णिस्थितामेघाः सर्वेसविषपन्नगाः सागराःकुक्षिदेशस्थाःस्तोत्रायातुजगत्पतिः वनस्पतिरसोदिव्यःसर्वगंधेषुचोत्तमः घृतेनदेवसं-

मिश्रोधूपोयंप्रतिगृह्यतां केशवःकेशिहादुष्टकंसदैत्यनिषूदनः सर्वकामप्रदोदेवःसमेपापंव्यपोहतु एवमभ्य-
र्च्यदेवेशंप्रणिपत्यक्षमापयेत् द्वादश्यांगंधतोयेनस्नापयित्वेहमाधवं सर्वपापविनिर्मुक्तोवैष्णवींलभतेतनूं कृता-
भिषेकः पुण्यात्मासम्यगभ्यर्च्यकेशवं नवसूतांतथाधेनुंब्राह्मणायोपपादयेत् केशवः प्रीयतांदेवः के
शिहंतामहाद्युतिः सतुमेभगवान्प्रीतइष्टान्कामान्प्रयच्छतु एवंप्रदक्षिणंकृत्वाशृणुतस्यापियत्फलं त्रिंशदब्दकृ
तंपापंहित्वासत्रिविधंनरः षष्टिवर्षसहस्राणिस्वर्गेमोदतिदेववत् यदाकालादिहायातिसधर्मव्रतवान्भवेत् अ
भावादथधेनूनांतन्मात्रांकल्पयेत्ततः तत्फलंहिविनिर्दिष्टंयथाशक्त्यातुदक्षिणा भक्त्यैवफलमाप्नोतिभक्तिरेवा
त्रकारणं पौषेचैवतुमासेचकुर्याद्देवंनरोत्तमः समाहितमनाभूत्वारसधेनुप्रदायकः आपोनाराइतिप्रोक्ताआ
पोवैनरसूनवः अयनंतस्यतत्प्रोक्तंतेननारायणःस्मृतः नारायणःप्रीयतांमेदेवदेवोनरःसदा इष्टकामप्रदोनित्यं
समेपापंव्यपोहतु ततःप्रदक्षिणंकृत्वाब्राह्मणान्भोजयेत्ततः एवंहिक्रियमाणस्यतस्यपुण्यफलंशृणु षष्टिवर्षकृ
तंपापंस्वल्पंवायदिवाबहु हित्वास्वर्गंसमाप्नोतिवर्षाणामयुतंशुभं माघस्यैवतुमासस्य द्वादशींशुक्लपक्षतः यः
क्षिपेद्धिशुचिर्भूत्वाएकचित्तःसमाहितः स्नापयेत्पूजयेन्नित्यंब्राह्मणानांचतर्पणे प्रदानेनृपशार्दूलइमंमंत्रमुदीरयेत्
मालक्ष्मीश्चपुरात्रेयीभगिनीशशिनोनुजा धनस्त्वमसितस्यास्तुसर्वकामदमाधव प्रीयतांदेवदेवोमेमधुकैटभ-
सूदनः कंसहाकेशिहंताचममपापंव्यपोहतु एवंयःकुरुतेनित्यंतस्यपुण्यफलंशृणु यावज्जन्मकृतंपापंहित्वा-
सर्वमशेषतः दिव्यवर्षसहस्राणिस्वर्गेवसतिषोडश गुडधेनुप्रदोमाघेइहायातःसदासुखी भवेद्राजानिरातंकःस
वैश्वर्यसमन्वितः तत्रविष्णुपरोभूत्वाक्रमान्मोक्षमवाप्नुयात् फाल्गुनामलपक्षस्यद्वादश्यांनियतःशुचिः पूजयित्वा
विधानेनगंधपुष्पादिनाहरिं तिलधेनुंततोदद्याद्वृषंवापिसुभक्तितः मंत्रेणानेनराजेंद्रगोविंदःप्रीयतामिति गवांभक्तो

सिगोस्वामीगोवासोगोकु[illegible]लयः सर्वकामप्रदोनित्यंसमेपापंव्यपोहतु ततःप्रदक्षिणीकृत्यशृणुपुण्यंयथातथा वली
वर्दसहस्राणांदशानांधुरवाहिनां दत्तैस्तत्फलमाप्नोतिद्वादश्यांयद्भवेन्नृप दिव्यवर्षसहस्राणिस्वर्गेतिष्ठतिदेववत
चैत्रस्यद्वादशींशुक्लांसमुपोष्यनृपोत्तम स्नात्वासंपूजयेद्विष्णुंजगतोंतरचारिणं पूर्वोक्तविधिनास्नात्वागो
मूत्रैर्गोमयेनवा स्नापयित्वामृतश्चैवपंचभिर्गंधसंयुतैः जलैःपश्चात्प्रपूज्यैवंगंधधूपविलेपनैः पुष्पवासोभि
रेवंहि मंत्रेणानेनवुद्धिमान् व्यापकस्त्वंहिभगवान्साधूनांरक्षणायच दुर्वृत्तांश्चविनिर्जेतुमसिविप्ररतोह
रिः विष्णुर्भवतुमेप्रीतो जिष्णुर्देवःसनातनः सर्वपापविनाशायविष्णुर्मेप्रीयतामिति मधुधेनोरभावाच्चश
क्तितःपात्रमेवच दत्त्वायत्फलमाप्नोतितदिहैकमनाःशृणु पात्रंमधुयुतंपूर्वमिहजन्मनिसांप्रतं वर्त्ततेसक
लंहित्वास्वर्गलोकेमहीयते वैशाखस्यतुमासस्यपूजयेन्मधुसूदनं मासस्यद्वादश्यांप्रकरणात् पूर्वोक्तवि
धिनाराजन्सौवर्णमधुसूदनं जलकुंभेतुसंस्थाप्यमंत्रेणानेनपूजयेत् एकार्णवेजलेधातुर्हतावेदाःपुराहरे मधुना
निहतःसोपितेनासिमधुसूदनः घृतधेनुमथोदत्त्वाब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ततःप्रदक्षिणाःकुर्याद्विप्रंदत्त्वातथैवगां
एवंतुक्रियमाणस्यतस्यपुण्यफलंशृणु कपिलायाःसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्यपुष्करे यत्फलंतदवाप्नोतिभक्तियुक्तो
नसंशयः यावदिंद्रोवसेत्स्वर्गेतावद्देवसतिष्ठति ज्येष्ठस्यैवतुमासस्यशुक्लपक्षेतुद्वादशीं पूजयेद्विधिवद्भक्त्यास
मुपोष्यात्रिविक्रमं जलधेनुमथोदत्त्वाविप्रायनियतःशुचिः यज्ञभागभुजोदैत्यान्सन्निहत्यक्रमैस्त्रिभिः त्रैलोक्यमाहृ
तंतस्मात्तेनासित्वंत्रिविक्रमंत्रिविक्रमात्रिलोकेशंप्रीणयामित्रिविक्रमं ततःप्रदक्षिणंकृत्वाब्राह्मणेभ्यश्चदक्षिणां दत्त्वा
संभोजयेत्तांस्तुशृणुतस्यापियत्फलं वाजपेयस्ययज्ञस्यसम्यगिष्टस्यपार्थिव तत्फलंलभतेमर्त्यःपरत्रचसुखीभवेत्
वामंनतुतथाषाढ समुपोष्यप्रयत्नतः उद्दिश्येतिशेषः द्वादश्यांनियताहारोवामनंतत्रपूजयेत् हितायसर्वदेवाना

मादित्यःकामदोयथा तथात्वंभवमेदेववामनोवलिवंधनः तिलधेनुंततोदद्यात्वामनःप्रीयतामिति तदभावात्तथा
पात्रंयथाशक्त्यासदक्षिणां पात्रंतिलपात्रं पूर्वजन्मकृतंपापमिहजन्मकृतंचयत् तत्सर्वंविनिहत्याशुपरत्रैवशुभा
निच श्रावणस्यतुमासस्यद्वादश्यांशुक्लपक्षतः यःक्षिपेन्नियतोभूत्वासमुपोष्यजनार्दनं समर्चयेद्यथाशक्तिपूर्वो
क्तविधिनाततः धेनुंसर्वगुणोपेतांब्राह्मणायनिवेदयेत् मंत्रेणानेनराजेंद्रपुराणविहितेनच समासाद्ययतोलक्ष्मीं
लोकेभ्यःक्षीरसागरे स्वपितिश्रावणेमासिश्रीधरोसिजगत्पते श्रावणेश्रीधरोदेवःश्रीवत्सःश्रीनिकेतनः प्रीय
तांहिश्रियःकांतो गतिमिष्टांददातुमे गवांदशसहस्रेणपात्रदत्तेनयत्फलं सकलंलभतेमर्त्योभक्तियुक्तोनसंशयः
स्वर्गेसुविपुलान्भोगान्भुनक्तिसुरराडिव तेनैवविधिनाराजन्मासेभाद्रपदेतथा समुपोष्यनरोभक्त्याहृषीकेशंप्रपूज
येत् मुक्ताधेनुंततोदद्याद्यथाविभवविस्तरात् हृषीकाणींद्रियाण्याहुस्तेषामीशोजगत्पतिः करोतिकर्तृभूतोसौहृ
षीकेशोभवास्ततः देवदेवंहृषीकेशंभूतेषुप्रभवाप्ययं प्रीणयामिसुसंप्रीतोममपापंव्यपोहतु एवंप्रदक्षिणंकृत्वा
शृणुतस्यापियत्फलं इहजन्मकृतंपापंपूर्वजन्मकृतंचयत् सर्वंतद्भस्मसात्कृत्वाविष्णुलोकेमहीयते द्वादश्यां
समुपोष्यैवंपद्मनाभंतथाश्विने पूजयेद्विधिवद्भक्त्यागंधधूपविलेपनैः गंधधेनुंततोदद्यात्कर्पूरागुरुचंदनैःकुंकुमेन
हिराजेंद्रवित्तशाठ्यंविवर्जयेत् एकार्णवेगतेतोयेस्वपतोयस्यवेधसः निवासायाभवन्नाभ्यांपद्मनाभोसिहेच्युत
प्रीयतांपद्मनाभोमेदुष्कृतंचोपशाम्यतु इत्युक्त्वातंसमभ्यर्च्यदद्याद्धेनुंद्विजातये इत्येवंक्रियमाणस्यतस्यपुण्यम
तःशृणु सप्तजन्मकृतंपापंस्वल्पंवायदिवावहु दग्ध्वातत्सकलंभूपविष्णुलोकंसगच्छति कार्त्तिकस्यतुमासस्यए
कादश्यामुपोषितः प्रसुप्तंबोधयेद्रात्रौश्रद्धाभक्तिसमन्वितः नृत्यैर्गीतैस्तथावाद्यैर्ऋग्यजुःसाममंगलैः वीणाप
णवशब्दैश्चपुराणश्रवणेनच वासुदेवकथाभिश्चस्तोत्रैरन्यैश्चवैष्णवैः सुभाषितैरिंद्रजालैर्भूमिशोभाभिरेवच

पुष्पैर्धूपैश्चनैवेद्यैर्दीपवृक्षैश्चशोभनैः होमैर्भक्ष्यैरपूपैश्च फलैःशाकैश्चपायसैः इक्षोर्विकारैर्मधुनाद्राक्षाक्षा-
टैःसदाडिमैः अक्षोटंमदनफलाकारंस्निग्धंमधुरफलं अखोटइतिप्रसिद्धं कुठेरकस्यमंजर्यामालत्यालव-
णेनच कुठेरकार्जकः हृद्याभ्यांश्वेतरक्ताभ्यांचंदनाभ्यांचसर्वदा कुंकुमालक्तकाभ्यांचरक्तसूत्रैः सकं-
कणैः तथानानाविधैःपुष्पैर्द्रव्यैर्वाविक्रयाहृतैः तस्यांरात्र्यांव्यतीतायांद्वादश्यामरुणोदये स्नात्वानदी-
जलैःपुण्यैः प्रतिमांस्नापयेत्ततः उत्थितांचपरांरम्यांताम्रींरौप्यांसुवर्णजां वैष्णवीप्रतिमायत्रचेद्भवेच्चि-
त्रलेखिता तत्रस्नानादिपूजाचवैद्यांकार्याचवैष्णवे आदौघृतेनतैलेनमधुनातदनंतरं दध्नाक्षीरेणच
तथापंचगव्येनशास्त्रवित् उद्वर्तनंमाषचूर्णंमसूरदलकानिच लोध्रंकालीयकंचैवतगरंवर्णकंतथा काली-
यकंपीतचंदनवर्णकुंकुमं सर्षपाश्चप्रियंगुश्चमातुलुंगरसस्तथा सर्वौषध्यःसर्वगंधाःसर्ववीजानिकांचनं मंगला
नियथालाभंरत्नानिवहुशोदकं हस्तिदंतोद्धृताम्रृद्वृषच्छृंगोद्धृतातथा नदीतीराहृतास्थानाद्वल्मीकात्संगमाद्व
दात् इंद्रस्थानाच्चसरसस्तदापर्वतमस्तकात् इंद्रस्थानंयत्रेंद्रयष्टिरारोपिता एताभिःस्नाप्यदेवेशं द-
द्याद्गोरोचनांशुभां तथाचकलशादेयायथाप्राग्वत्स्वलंकृताः जातीपल्लवसंयुक्ताःसफलाश्चसकांचनाः पुण्याहंवे
दशब्देनवीणावेणुरवेणच शब्देनमधुरेणैवसूतमागधवंदितां एवंसंस्नाप्यगोविंदंस्वनुलिप्तंस्वलंकृतम् सुवा
ससंपूजयेत्तंसुमनोभिश्चकुंकुमैः दीपैर्धूपैर्मनोज्ञैश्चपायसेनतुभूरिणा मात्रारत्नप्रदानैश्चहोमैःपुष्पैः सदक्षिणैः
वासोभिर्भूषणैर्हृद्यैर्गोभिरश्वैर्गजैरपि ब्राह्मणाःपूजनीयाश्चविष्णोःशद्याःसमूर्त्तयः विष्णोरात्रौप्रसुप्तस्यदामो
दरगतंयतः ब्रह्मांडस्यतुतेनासिदामोदरइतिस्मृतः दामोदरइमांधेनुंगृह्णातुस्वयमेवहि द्विजरूपेणतेविष्णो
प्रकृत्यैषासनातनी विभक्तिलोपश्चार्षः इत्येवंपृथिवीदानफलंप्राप्नोतिमानवः सुवर्णस्यमहाधेनुंदत्त्वान्नृपवरोत्तम

व्र०र० मार्ग० ॥२६॥

हत्वापापान्यशेषाणिशतजन्मांतराणिवै वैष्णवंलोकमाप्नोतिमानवःक्षीणपातकः सुवर्णस्यमहाधेनुंदत्वान्नृपव-
रोत्तम हत्वापापान्यशेषाणिशतजन्मांतराणिवै वैष्णवंलोकमाप्नोतियावदिंद्राश्चतुर्दश सम्यगत्रव्रतेचीर्णेसप्तज-
न्मानुगंफलं ददातिभगवान्विष्णुःक्रमान्मोक्षंनरेश्वर ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याभक्ष्यैरुच्चावचैरपि उच्चावचमनेकवि
धं ततःप्रदक्षिणांकृत्वायथाशक्त्याचदक्षिणां कलशान्वैद्वादशभ्योब्राह्मणेभ्यःप्रदापयेत् वस्त्रेणवेष्टितग्रीवा
न्हेमगर्भोपशोभितान् दधिक्षीरयुतांश्चैवसगुडान्नपभूरिशः भक्तिर्यथातथादद्याद्भक्तिरेवात्रकारणं प्रसंगेनापियो
राजन्सुनामद्वादशींनरः करोतिपुण्यभागीसयथादैत्योभवद्बलिः एवंयःकुरुतेराजन्सुनामद्वादशींनरः राज-
सूयस्ययज्ञस्यफलंसमधिकंभवेत् सर्वदानेषुयत्पुण्यंयच्चपुण्यंतपोवने सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यंतत्सर्वंसमवाप्नुयात
गावोद्वादशदातव्यावस्त्रयुग्मानिकांचनं अलाभेचैवगामेकांपात्रंवास्वर्णसंयुतं समासेनतथाप्येवंचंचलंतीवतं
यतः वहुविघ्नानिधर्मस्यकर्त्तुश्छिद्रंप्रजायते एतद्ज्ञात्वातुमेधावीव्रतेयुज्येतयत्नतः नतस्यावित्तलोभोस्तिभ-
क्तिग्राह्योस्तिकेशवः अनेनविधिनायस्तुद्वादशींप्रतिवत्सरं कृत्वानरःपरंयाति विष्णुलोकमनामयं सुनाम
द्वादशीचैषाव्रतानामुत्तमानृप आद्यानरैस्तुकर्त्तव्यातोषयद्भिर्जनार्दनं यश्चैनांकीर्त्तयेत्पुण्यंशृणुयाद्द्वादशींनरः
तावुभौगच्छतःस्वर्गं कर्त्ताविष्णुपुरंव्रजेत्
इतिवह्निपुराणोक्तंसुनामद्वादशीव्रतं अथैकादशीव्रतोद्यापनं तदुक्तं हेमाद्रौभविष्योत्तरे ॥ नारदउवाच ॥
भगवन्देवदेवेशपुराणपुरुषोत्तम किंचित्पृच्छामिसंदेहंकारुण्यात्कथयप्रभो अखंडद्वादशीयासौपुराणेकथिता-
त्वया सासर्वव्रतखंडानांपूरणायकिमुच्यते ययासर्वव्रतानांतुवैकल्यंपूर्य्यतेप्रभो तस्याउद्यापनविधिर्नसम्य-
क्कथितस्त्वया नतद्व्रतस्यवक्तास्तिश्रोताचापिसुदुर्लभः विष्णुरुवाच मार्गशीर्षेशुभेमासिशुक्लपक्षेशुचिर्व्रती

दशम्यांकेशवंपूज्यहविष्यान्नकृताशनः निर्वर्त्यपश्चिमांसंध्यांगृह्णीयाद्दंतधावनं उपस्पृश्ययथान्यायंमंत्र-
मेतदुदीरयेत् कृष्णविष्णोहृषीकेशकेशवक्लेशनाशन करिष्येहंव्रतारंभंभवेद्यावद्दिनत्रयं इतिसंप्रार्थ्यगोविंदंमंत्रेणा
दौततःस्वपेत् व्रतग्रहणमंत्रः ततःप्रभातेचोत्थाययथोक्तंव्रतमाचरेत् चतुर्भिःपारणंयामैःकथितंयद्द्विजोत्तम-
तत्पात्रदानाविधिनाभिद्यतेनहिपारणं एवंद्वादशनिर्वर्त्यद्वादशीःपद्मजोद्भव उद्यापनंततःकुर्य्याद्विधिमंत्रपुरस्कृतं
एकादश्यांशुचिःस्नातः शुद्धांबरधरोव्रती सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यंसर्ववेदेषुयत्फलं त्वत्पादपद्मतोयेनसर्वंमेभवतुप्रभो-
इतिस्नानमंत्रः स्नानंकृत्वाततोदेवंपूजयेद्गरुडध्वजं एकत्रमूर्तिसंपन्नंलक्ष्मीनारायणंप्रभुं यथाशक्त्याथकुर्वीतसौव
र्णैरत्नभूषितं सहस्रशीर्षामंत्रेणस्नापयेद्गंधवारिणा मधुवातादिभिर्मंत्रैर्मधुनास्नापयेद्धरिं आप्यायस्वेतिमंत्रेण-
पयसास्नापयेत्ततः दधिक्राव्णेतिमंत्रेणदध्नातुस्नापयेत्ततः तेजोसीतिचमंत्रेणस्नापयेत्सार्पिषाप्रभुं मधुवाते-
तिमंत्रेणमधुनास्नापयेत्पुनः स्वादुपवस्वमनुनाततःशर्करयापिच एकीकृत्यततः सर्वंशर्करखंडसंयुतैः स्नापये-
त्परयाभक्त्याजयशब्दादिमंगलैः माषकर्णादिभिश्चूर्णैर्निर्घृष्टांप्रतिमांततःचंदनोशीरकर्पूरकुंकुमादिभिरर्चयेत् तैर्वि-
लिप्यहरिंभक्त्याततोमंत्रमुदीरयेत् यथाशक्त्यामयादेवस्नापितश्चविलेपितःन्यूनातिरिक्तंतत्सर्वंलक्ष्मीनारायणःक्ष
मेत् अनुलेपनमंत्रः ततोवस्त्रयुगंश्रेष्ठमानीयपरिधापयेत् पीतंवालोहितंवापिश्वेतंनानाविचित्रितं परिधानंयथाश
क्त्यातवदेवमयार्पितंन्यूनातिरिक्तंतत्सर्वंलक्ष्मीनारायणःक्षमेत्।परिधानमंत्रः परिधाप्यततोदेवंपुष्पैर्नानाविधैःशु-
भैःसंछाद्यपुष्पमालाभिर्मंत्रमेतदुदीरयेत् पुष्पैरपियथाशक्त्यापूजितोसिजनार्दन न्यूनातिरिक्तंतत्सर्वंलक्ष्मीनारा-
यणःक्षमेत् पुष्पमंत्रः एवंकृत्वाविधानेनशय्यांचविनिवेदयेत् तूलीपर्यंकयुक्तांतुश्वेतप्रच्छदगंडकैः प्रतिपादसमानां
वैचतुष्पादप्रतिष्ठितैः निवेश्यतत्रदेवेशंलक्ष्मीनारायणप्रभुं नैवेद्यानिनिवे[illegible]ानिनानाभक्ष्ययुतानिच लेह्यान्यप्यव-
हार्याणिचोष्याणिचर्वणानिच पानकानिचवैयत्नाद्यास्मिन्देशेयथातथा तानिसर्वाण्युपादायदेवायेविनिवेदयेत् फ

लानिचसुगंधीनिपक्वानिचनिवेदयेत् एवंनिवेद्यतत्सर्वंभक्त्यामंत्रमुदीरयेत् यथावित्तोपसंयुक्तंमयातवनिवेदितं
लक्ष्मीनारायणविभोभक्त्यातत्प्रतिगृह्यतां इतिनैवेद्यमंत्रः देवस्यतुशिरःपूर्वंपादौपश्चात्प्रकल्पयेत् शिरःस्था-
नेततःकुंभंवारिपूर्णंमनोहरम् स्थापयेत्कर्करीयुग्मंसरत्नंवस्त्रभूषितं कर्करीगलंतिका स्थापयित्वातुतत्कुंभंततो.
मंत्रमुदीरयेत् यावत्पूजासमारब्धाचांचल्यंवर्जयेत्सदा भुक्त्वापीत्वातथाचम्यतोयेनानेनकेशव मद्भक्त्यापू
जितोदेवस्वपत्वंसुसुखीस्वयं इतिस्वापनमंत्रः शय्योपचारंयत्किंचित्सर्वंवैविनिवेदयेत् शय्योपचारंस्त्रग्गंधा-
दि यावत्पूजासमारब्धास्नानादिशयनांततः सघृतंगुग्गुलुंतावद्दहेद्देवाग्रतोनिशि ततोविप्रंसमानीयभा-
र्ययासहितंशुभं सर्वदुर्लक्षणैर्हीनं सांगोपांगसमन्वितं वेदविद्याव्रतस्नातं पूजितंस्वकुलोद्भवैः दे-
वस्याग्रेततोविप्रंभार्ययासहितंन्यसेत् प्राङ्मुखंविमलंशुद्धंभक्त्यातंपूजयेत्ततः बहुनाकिंप्रलापेनकथितेनेहनारद
देवःसंपूजितोयद्वत्तद्वद्विप्रंप्रपूजयेत् विष्णुब्राह्मणयोर्भेदंनकदाचिद्विकल्पयेत् इतियेषांहृदिसदातेपूज्याश्चयती
श्वराः द्वादशान्यान्नवान्कुंभान्पूर्णान्शुद्धेनवारिणा स्थापयेद्देवपर्यंकेपरितःशुद्धचेतसा द्वादशैवतथागावः
सवत्साःकांस्यदोहनाः क्षीरवत्यःसुशीलाश्चस्थापयेद्देवसन्निधौ अथवावित्तवैकल्येकुर्य्याद्द्वोत्रितयंनरः दद्यात्तु
सम्यग्भुक्तायतत्राशक्तिमतोमता एकाप्यनुत्तमगुणातस्यस्याद्द्वादशाधिका स्ववित्तशक्त्यायत्किंचिद्दातुमुत्सह
तेनरः तत्सर्वंद्विजदेवाभ्यांसान्निधौसंप्रकल्पयेत् उपस्कराणिदिव्यानिछत्रोपानत्प्रपादुकाः गोसंख्यादिकृ
तंसर्वंदानंत्वस्मिन्प्रकल्पयेत् यदादानेतुगौरेकाकल्प्याशक्तिप्रपूर्वकं सासंपूर्णातुकर्तव्यावत्सेनसहपूजिता सुव
र्णश्रृंगीरौप्यखुराघंटाभरणभूषिता तद्वर्णवस्त्रसंवीतावत्सेनसहपूजयेत् एवंनिर्वर्त्यविधिनादानपूजादिनासमं
देवब्राह्मणयोर्भक्त्या ततोविप्रंक्षमापयेत् एतद्गृहाणमेविप्र भार्ययासहितःप्रभो एतेनावाह्यतांविप्रं

तस्मिन्सर्वंनिवेदयेत् प्रतिगृहीतादाताचव्रतीविष्णुर्यथातथा मयादत्तमिदंसर्वंगृहाणत्वंद्विजोत्तम दाताचवि-ष्णुर्भगवाननंतः प्रतिगृहीताचसएवविष्णुः तस्मात्त्वयादत्तमिदंचसर्वंप्रतिगृहीतंचमयाशुभाय ब्राह्मणप्रतिग्र-हमंत्रः अन्येभ्योपियथाशक्त्यातस्मिन्कालेप्रदीयते दीनांधकृपणादिभ्यस्तदक्षयफलंभवेत् वित्तशाठ्यंनकु-र्वीतसमग्रंफलमाप्नुयात् इत्यखंडव्रतस्यैषउद्यापनविधिःस्मृतः कथितस्तेमयावत्सतस्यपुण्यफलंशृणु याव-ज्जगज्जलधिशैलचरादिमत्स्या तावज्जनोभवतिपुण्यफलोपभोक्ता तावच्चविष्णुभवनात्परिवर्त्ततेसावंतेह्ययंसपर-मात्मनियातिविष्णौ ॥

इतिभविष्योत्तरोक्तअखंडद्वादश्यांव्रतोद्यापनविधिः अथभविष्योत्तरोक्तंधरणीव्रतम् ॥

युधिष्ठिरउवाच पदंतत्परमंगुह्यंसर्ववेदेषुपठ्यते सदेवः पुंडरीकाक्षः स्वयंनारायणोहरिः सयज्ञैर्विविधैरिष्टैर्दा-नैर्दत्तैश्चसत्तमः प्राप्यतेपरमोदेवो वासुदेवः सनातनः बहुवित्तेनभगवान्नृत्विग्भिर्वेदपारगैः प्राप्यतेतुसहा-येश्चक्वचिद्यज्ञाःसुदुष्कराः वित्तेनचमहादानंदातुंकृष्णनशक्यते विद्यमानेपिनमतिःकुटुंबासक्तचेतसः तस्यमो-क्षःकथंकृष्णसर्वथादुर्लभोहरे अल्पायासेनलभ्येतयेनदेवःसनातनः तन्मेसामान्यतोब्रूहिसर्ववर्णेषुयद्भवेत् श्री-कृष्णउवाच कथयामिपरंगुह्यंरहस्यंदेवनिर्मितम् धरण्यापिकृतंपूर्वंमज्जंत्यावसुधातले पृथिव्यांपार्थिवोभावः सलिलेनातिवाहिता तस्मिन्सलिलसंलग्नेमहीप्रायाद्रसातलं साभूतधात्रीधरणीरसातलगताशुभा आराध-यामासविभुंदेवंनारायणंपरम् उपवासव्रतैर्देवीनियमैश्चपृथग्विधैः कालेनमहतातस्याःप्रसन्नोगरुडध्वजःउज्जहार स्थितौचेमांस्थापयामाससोच्युतः युधिष्ठिरउवाच कोसौधरण्यासंचीर्णउपवासोयदूत्तम कानिव्रतानिचतथातन्मेत्वं

व्र० र० मार्ग० ॥२८॥

वक्तुमर्हसि श्रीकृष्णउवाच मासेमार्गशिरेराजन् दशम्यांनियतात्मवान् स्नात्वादेवार्चनंकृत्वाऽग्निकार्य्यंयथाविधि शुचिवासाप्रसन्नात्माहव्यमंत्रसुसंस्कृतं भुक्त्वापंचपदंगत्वापुनःशौचंचपादयोः कृत्वाष्टांगुलिमात्रंतुक्षीरवृक्षसमुद्भवं भक्षयेद्दंतकाष्ठंतुततश्चाचम्ययत्नतः स्पृष्ट्वास्वांगानिसर्वाणिचिरंध्यात्वाजनार्दनं स्मृत्वार्घ्यंपादयोस्तस्यकरतोयेनमानवः एवमुच्चारयेद्वाचंतस्मिन्कालेमहामते एकादश्यांनिराहारः स्थित्वाहमपरेहनिभो क्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत एवमुक्त्वाततःपश्चात्प्रभातेविमलेतथा स्नानार्थंसंगमेगत्वानदींप्राप्यसमुद्रगां इतरांवाताडागंवागृहेवापियतात्मवान् आनीयमृत्तिकांशुद्धांमंत्रेणानेनमानवः धारणंपोषणंत्वत्तोभूतानांदेविसर्वदा तेनसत्येनमांपापंपापान्मोचयसुव्रते ॥ इतिमृत्तिकामंत्रः ॥ ब्रह्मांडोदरतीर्थानिकरैःस्पृष्टानितेरवे भवंतिभूतानि सतांमृत्तिकामालभाम्यतः ॥ इतिसूर्यप्रार्थनामंत्रः ॥ त्वयिसर्वेरसानित्यंस्थित्वावरुणसर्वदा तेनमांमृत्तिकांप्लाव्यपवित्रंकुरुसर्वदा एवंरविमृदंतोयंप्रसाद्यात्मानमालिपेत् निष्कृष्यशेषमृदयाकुंडमालिख्यवैजले ततः स्नात्वानरःसम्यक्संध्यामावर्त्यवाग्यतः आचम्यावश्यकंकृत्वापुनर्देवगृहंव्रजेत् ततोराध्यमहायोगंदेवंनारायणंप्रभुं केशवायनमःपादौकटिंदामोदरायच ऊरूयुग्मंनृसिंहायउरःश्रीवत्सधारिणे कंठंकौस्तुभनाथायवक्षः श्रीपतयेतथा त्रैलोक्यविजयायेतिवाहूसर्वात्मनेशिरः रथांगधारिणेचक्रंशंकरायेतिवारिजं गंभीरायेतिचगदामभयंशांतिमूर्तये एवमभ्यर्च्यदेवेशंदेवंनारायणंप्रभुं ततस्तस्याग्रतःकुंभांश्चतुरःस्नापयेद्बुधः जलपूर्णान्समाल्यांश्चसितचंदनचर्चितान् चतुर्भिर्जलपात्रैश्चस्थगितान्रत्नसंयुतान् चत्वारस्तेसमुद्राश्चकलशाःपरिकीर्तिताः तेषांमध्येसप्तपीठंस्थापयेद्वस्त्रसंयुतं तस्मिन्सुवर्णरौप्यंवाताम्रंवादारवंतथा पात्रंतोयभृतंकृत्वातस्यमध्येततोन्यसेत् सौवर्णंमत्स्यरूपेण कृत्वादेवंजनार्दनं वेदवेदांगसंयुक्तं श्रुतिस्मृतिविभूषितं भक्तैर्बहुविधै

राजन्फलैः पुष्पोपशोभितैः गंधैःपुष्पैर्मंत्रवरैरर्चयित्वायथाविधि रसातलगतावेदायथादेवत्वयाहृताः मत्स्यरू
पेणतद्वन्मांभवादुद्धरकेशव एवमुच्चार्य्यतस्याग्रेजागरंतत्रकारयेत् यथाविभवसारेणप्रभातेविमलेपुनः चतु
र्णांब्राह्मणानांचचतुरोदापयेद्घटान् पूर्वंतुगुरवेदद्याच्छंदोगेदाक्षिणंतथा यजुःशाखान्वितेदद्यात्पश्चिमंघटमुत्त
मं उत्तरंकामतोदद्यादेषएवविधिक्रमः ऋग्वेदःप्रीयतांपूर्वः सामवेदस्तुदक्षिणः यजुषःपश्चिमोनाम्ना अ
थर्वाणोत्तरंतथा ताम्रपात्रैस्तुसलिलैः स्थापितान्कारयेद्घटान् ततस्तंजलपात्रस्थंब्राह्मणायकुटुंबिने तंसौव
र्णमत्स्यंदद्यादित्यर्थः दद्यादेवंमहाभाग ततःपश्चाच्चभोजयेत् ब्राह्मणान्पायसेनाग्र्यान्ततः पश्चात्स्वयंनरः
भुंजीतभृत्यसहितोवाग्यतःसंयतेंद्रियः अनेनविधिनायस्तुद्वादशींक्षपयेन्नरः तस्यपुण्यफलंचाद्यशृणुसत्यव.
तांवर यदिवक्त्रसहस्राण्यांसहस्राणिभवंतिहि आयुश्चब्रह्मणस्तुल्यंभवेद्यदिमहाव्रतं तदातस्यफलंसंख्या-
कर्तुंशक्यंनवाभवेत् यःसकृद्द्वादशीमेनामनेनविधिनानृप सब्रह्मलोकमाप्नोतितत्कालंचैवतिष्ठति द्वादशद्वाद
शीशब्दोव्रतेष्वेकादशीपरः तत्कालंब्रह्मायुःकालमित्यर्थः ततस्तल्लयकालेतुअलयास्तिष्ठतेचिरं अलयःब्र.
ह्मणासह श्रीविष्णौलयेकालेंतिष्ठतीत्यर्थः पुनःसृष्टौभवेद्देवोवैराजंनामतःस्मृतः करोतिब्रह्मणोलोकंसमाप्नो
तिनसंशयः ब्रह्महत्यादिपापानिजन्मांतरकृतानिच अकामतः कामतोवा तानिनश्यंतितत्क्षणात् इहलोकेद
रिद्रोवाराज्यभ्रष्टोथवापुनः उपोष्यतुविधानेनमेश्वरोराज्यभाग्भवेत् मेश्वरोलक्ष्मीश्वरः वंध्यानारीभवेद्यातु
अनेनविधिनाशुभा उपोषतिभवेत्तस्याःपुत्रःपरमधार्मिकः अगम्यागमनंयेनजानताजानताकृतं सइमंविधि
मास्थायतस्मात्पापात्प्रमुच्यते ब्रह्मक्रियायालोपेनवहुवर्षकृतेनवा उपोष्येमांसकृद्भक्त्यावेदसंस्कारमाप्नुया
त् किंचात्रबहुनोक्तेननतदस्तिजगत्त्रये अप्राप्यंव्रतराजेनसत्यंसत्यंनसंशयः इहजन्मनिचारोग्यंधनंधान्यं
वरास्त्रियः भवंतिविविधायस्तुउपोषतिविधानतः ॥

इतिश्रीभविष्योत्तरेधरणीव्रतेषुमत्स्यद्वादशीव्रतम् ॥

व्र०र० नारदीये द्वादश्यांमार्गशुक्लायांसाध्यव्रतमनुत्तमं भानुर्भौमस्तथाप्राणोनरोयामश्चवीर्यवान् निमिर्हयोनयश्चैवहंसो
मार्ग० नारायणस्तथा विभुश्चापिप्रभुश्चापिसाध्याद्वादशकीर्तिताःपूजयेद्गंधपुष्पाद्यैरेतांस्तंडुलकल्पितान् ततोद्विजाग्र्या-
॥२९॥ न्संभोज्यद्वादशान्नसदक्षिणान् दद्याद्धेनूश्चविसृजेत्प्रीयान्नारायणस्त्विति एतस्यामेवनिर्दिष्टंद्वादशादित्यसंज्ञितं
व्रतंतत्रार्चयेद्धीमानादित्यान्द्वादशापिच धातामित्रोर्यमापूषाशक्रोंशोवरुणोभगः त्वष्टाविवस्वान्सविताविष्णु
र्द्वादशईरिताः प्रतिमासंतुशुक्लायांद्वादश्यामर्चयेत्ततः वर्षनयेद्व्रतांतेतुप्रतिमाद्वादशापिच हैमीःसंपूज्यविधि
वद्भोजयित्वाद्विजोत्तमान् मधुरान्नैस्तुसंपूज्यप्रत्येकंप्रार्चयेद्व्रती एवंव्रतंनरःकृत्वाद्वादशादित्यसंज्ञकं सूर्यलो
कंसमासाद्यभुक्त्वाभोगांश्चिरंनरः जायतेभुविधर्मात्मामानुषोरोगवर्जितः ततोव्रतस्यचीर्णस्यपुनरेतद्व्रतंलभेत्
तत्पुण्येनरवेर्भित्वामंडलंचद्विजोत्तम मूर्त्तिंनिधायसौवर्णींजनार्दनसमाह्वयां अभ्यर्च्यगंधपुष्पाद्यैस्तदग्रेभोज
येद्द्विजान् द्वादशप्रतिमासंतुनक्ताशीस्याज्जितेंद्रियः ततःसमांतेतांमूर्त्तिंसमभ्यर्च्यविधानतः गुरवेधेनुस
हितांदत्वासंप्रार्थयेत्ततः सप्तजन्मसुयत्किंचिन्मयाखंडंव्रतंकृतं भगवंस्त्वत्प्रसादेनतदखंडमिहास्तुमे ततः
संभोज्यविप्राग्र्यान्सखंडाज्यैस्तुपायसैः सौवर्णेनविमानेनयातिविष्णोःपरंपदम्

इतिनारदीयेमार्गशुक्लद्वादश्यांसाध्यव्रतंद्वादशादित्यव्रतमखंडद्वादशीव्रतंच

अथास्यामेवतारकद्वादशीव्रतं भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच अहमागस्करःपापः पृथिवीक्षयकारकःपरिपृच्छामि

गोविंदत्वांनमस्कृत्यपादयोः गुह्याद्गुह्यतरंब्रूहिव्रतंकिंचिदनुत्तमं तरामियेनपापौघंभीष्मद्रोणवधार्णवं श्री-
कृष्णउवाच आसीत्पुरानृपोनाम्नाविदर्भायांकुशध्वजः सोंतःपुरसुतोपेतश्चक्रेराज्यमतंद्रितः जघानतापसंसो
थप्रमादात्मृगयांगतः मृगहत्यांमहारण्येब्राह्मणंदैवमोहितः तेनकर्मविपाकेनदेहांतेरौरवंगतः तत्रासौयात
नाघोराअनुभूयातिपीडितः तस्मादिहागतोमर्त्येरौद्रोविषधरोभवत् अदशत्सोपिराजेंद्रब्राह्मणंचरणेरुषा ल-
गुडाहतःसपंचत्वंजगामद्विजसूनुतः विपन्नश्चततःसिंहोद्वितीयेभूत्सुदारुणः विदारितमुखोहिंस्रोनानासत्वभयं-
करः जघानासौपुनःश्रेष्ठराजन्यंमृगयांगतं ततोसौवहुभिःशस्त्रैराजलोकैर्निपातितः पुनर्व्याघ्रोवभूवासौत्-
तीयेपिभवांतरे तीक्ष्णपादनखाघातैर्व्यापादितमृगान्वयः तेनापिवैश्योनिधनं नीतःकश्चिद्वनांतरे सनीतः
कृमिराशित्वंलोकैःखातनिपातनात् संजातस्ताम्रदृग्रक्षोनखराहतजंतुभुक् जघानवालंचंडालादसौमृत्युमवाप्त
वान् पंचमेमकरोजातःसमुद्रेतिभयंकरः स्त्रियंजघानतरुणींभर्तृकामामथागतां प्रभासेशंकरस्याग्रेशशांकग्र
हणेनिशि तत्रापिवाडिशंदत्वाजालमैःप्राणैर्वियोजितः पुनःषष्ठभवेजातःपिशाचःपिशिताशनः क्रूरश्छिद्रमतिः
क्षुद्रोनृणांप्राणवियोजकः सोवतीर्णोनरस्यांगंशंकयामासकस्यचित् मंत्रेणरूपसिद्धेन चांतिकेनव्यसुःकृतः स
प्तमेतुभवेजातोदुर्निरीक्ष्यवपुर्भृशं तीक्ष्णदंष्ट्रःकरालाक्षोमांसशोणितभोजनः दिग्वासामरभूमीषुपापिष्ठोब्रह्मरा
क्षसः सराष्ट्रंगौर्जरंशून्यंसर्वंचक्रेवधादिषु आक्रम्यभीमसेनेनराज्ञाराक्षसशत्रुणा समारोप्यधनुःसंख्येब्राह्मा
स्त्रेणनिपातितः भूयोभवद्व्याघ्रसमःश्वजन्मन्यष्टमेतुसः वनेचरोहिक्षुण्णांगोव्रणार्तोनिधनंगतः नवमेजंबुके
जातः सचवीभत्समांसभुक् लौल्यात्सनिधनंप्राप्तःश्मशानेचितिवह्निना दशमेप्यभवद्गृध्रस्तीक्ष्णतुंडोंड
जोमहान् पूतिमांसवसाहारोदुष्टदृष्टिःसदारुणः सितरक्तासितवपुःकर्वुरोलोकनिंदितः सहतस्तीक्ष्णभल्ले

व्र०र० मार्ग० ॥३०॥

नमातंगेनधनुष्मता एकादशेतुचांडालोयवमध्योतिभीषणः ऊर्द्धकेशोतिरक्ताक्षो जातः कृष्णतनुर्दृढः पापोधर्मध्वजोभक्ष्योदेवतामाल्यभुक्तः सदंडपाशकेनोच्चैर्वृक्षाग्रेष्ववलंबितः द्वादशेतुपुनर्जातः पुष्कसःक्लेशभोजनः पुष्कसोवाग्विलगतोव्याधिनाविनिपातितः तेनचासीत्कृतंपूर्वंतारकद्वादशीव्रतं तस्यप्रभावाज्जातोसौदुष्टयोनौपुनःपुनः अवापशीघ्रंपंचत्वंसंसारभवसागरे पुनरेवाभवद्राजाविदर्भायांसधार्मिकः भूयश्चोपोषितानेनतारकद्वादशीशुभा पश्यतावतमाहात्म्यंजातौजातौपुनःपुनः तस्याव्रतप्रभावेनभुक्त्काराज्यमकंटकं प्रापविष्णुपुरेस्थानंयावदाभूतसंप्लवं ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कथमेतद्व्रतंकृष्णकर्त्तव्यंपुरुषोत्तमैः स्त्रीभिर्वाभर्त्तृवाक्येनस्नानदानजपादिकम् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मार्गशीर्षसितेपक्षेगृहीत्वाद्वादशीव्रतं अकृत्रिमजलेस्नानमपराह्णेसमाचरेत् प्रणम्यभास्करायादौकृत्वादेवार्चनंयथा होमंचतावत्स्थातव्यंयावदस्तमितोरविः ततोमुक्ताफलैःपुष्पैर्गंधधूपविलेपनैः सजलंशीतलंकृत्वासहिरण्यंशुभैःफलैः रम्येताम्रमयेपात्रेजानुभ्यांधरणींगतः पूर्वमुखःप्रदोषान्नेमूर्ध्निकृत्वार्घ्यभाजनं भूमौमंडलकंकृत्वागोमयेनसतारकं चंदनेनसमालिख्यध्रुवंहिगगनोन्मुखः सहस्रशीर्षामंत्रेणभूमौभक्त्याशनैःशनैःतारकाणांकुरुश्रेष्ठदद्यादर्घ्यमतंद्रितः पर्य्युक्ष्यधूपमुत्क्षिप्यदद्याद्विप्रायदक्षिणां क्रमेणसर्वंनिर्वर्त्त्यभोज्यंभोज्यंनिशागमे मार्गशीर्षेखंडखाद्यैःपौषेसौहालिकैः शुभैःमाघेतिलान्नकृसरैःफाल्गुनेतिलपूपकैः वसंतेमोदकैर्दिव्यैर्वैशाखेखंडवेष्टकैः ज्येष्टेसक्तुभृतैःपात्रैराषाढेगुडपूपकैः श्रावणेमधुशीर्षैश्चनभस्येपायसेनच घृतपूर्णैराश्वयुजेकासारैःकार्त्तिकेपुमान् एभिर्द्वादशभिर्भक्ष्यैर्भोजयित्वाद्विजातयेभुंजीतभक्त्याराजेंद्रपश्चाद्देवंक्षमापयेत् समाप्तेतुव्रतेकुर्य्याद्राजततारकागणं पैष्टंवापूर्वविधिनापूजयित्वाक्षमापयेत् कुंभाद्वादशदातव्याः सोदकामोदकान्विताःब्राह्मण्याःपरिधानंचपद्मरागंसकुंकुमं ब्राह्मणस्यतुगांदद्याच्छय्यां-

पुष्पोपशोभितां चोलकंचोपवीतंचपुष्पंदत्त्वाक्षमापयेत् एवंचाविधिनाराजन्यः करोतिव्रतंनरः नारीवाभरतश्रेष्ठ-भक्तिभावपुरःसरं नक्षत्रलोकंव्रजतिविमानेनार्कवर्चसा अप्सरोगणगंधर्वयक्षविद्याधरादिभिः सदाभर्त्रा-स्वर्गलोकेपूज्यमानादिवौकसः वसेत्कल्पायुतंयावत्पुनर्विष्णुपुरंव्रजेत् एतद्व्रतंपुराचीर्णंशच्याराज्ञ्याश्रियो-मया सरस्वत्यापुनःस्वर्गेउर्वश्यादेवदत्तया अन्याभिरपिनारीभिः पुरुषैश्चपृथग्विधैः चीर्णमेतद्व्रतंपार्थ-सर्वपापभयापहं ॥ जन्मांतरेष्वपिकृतानिदहत्यघानि यासंदधात्यहरहस्ससुतोपयोगात् साद्वादशीजगति-तारकनामधेयातन्नास्तियन्नविदधातिकृतामनुष्यैः

॥ इतिभविष्योत्तरेतारकद्वादशीव्रतं अस्यामेवमल्लद्वादशीव्रतम् ॥

युधिष्ठिरउवाच शंखचक्रगदापाणेश्रीवत्सगरुडध्वज ब्रूहिमेमल्लद्वादश्याविधानंदेवकीसुत ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ यदाभांडीरन्यग्रोधेरमामियमुनातटे गोपालमध्येगोवत्सैरष्टवर्षोस्मिलीलया कंसासुरवधार्थायमथुरोपवनेतथा अवालोवालरूपेणगोपमल्लैर्वलोत्कटैः तएवमल्लगोपाश्चवलेनसहकानने आस्फोटयंतिनृत्यंतितिदिवेत्रिदशाइव सुभद्रेमंडलेभद्ररंगवर्द्धनगोभटाः यक्षेंद्रमल्लइत्यादितेषांनामानिगोकुले गोपीनामपिनामानिप्रधानानिनिवोधमे गोपालीपालिकाधन्याविशाखीचधनाष्टिका राधानुराधासोमाभातारकादशमीतथा इत्येवमादिभिरहमुपविश्यव रासने पूजितोस्मिशुभैर्गंधैर्दधिदुग्धाक्षतैस्तथा शतानित्रीणिषष्टीनिमल्लानांपूजयंतिमां मालित्यश्चसुरामांसैरंग-जागरनर्त्तकैः मल्लयुद्धैर्बहुविधैर्वाद्यैर्मल्लभटैःशुभैः भक्ष्यैर्भोज्यैस्तथापानैर्दधिदुग्धघृताशनैः गोदानैर्वृक्षदानैश्चसुय-

द्दयाविप्रपूजनैः गोष्ठीप्रवंधैर्वधूनांस्नेहसंभाषणैर्मिथः एवंद्वादशद्वादश्योगृहीतव्यायथेच्छया संचरंतिक्रमेणैवमल्लानांताःपृथक्पृथक् पूजयंतिक्रमेणैवमासेमासेतनुंमम मार्गशीर्षात्कार्त्तिकांतंभक्त्याद्वादशनामभिः मिष्टान्नंपारणेदद्यान्माल्लिकानिद्दिजातये ॥ केशव १ नारायण २ माधव ३ गोविंद ४ विष्णु ५ मधुसूदन ६ त्रिविक्रम ७वामन ८ श्रीधर ९ हृषीकेश १०पद्मनाभ ११ दामोदरनमोनमः १२इति गंधैःपुष्पैस्तथाधूपैर्दीपैर्जागरणैर्निशि गीतवाद्यैर्नटैर्नृत्यैर्मल्लक्ष्वेडांगयुद्धकैः घृतदानैःक्षीरदानैःकृष्णोनःप्रीयतामितिएवमेवविधिः प्रोक्तःशैशवेयोमयाकृतः द्वादशीयंमयाद्यापिमनसःप्रीतिवर्द्धिनी मल्लैःप्रवर्तिता यस्मादतोयंमल्लद्वादशी तेषाम परमल्लानांमद्भक्तानांयुधिष्ठिर गोष्ठचभूवस्त्रशय्यागोमहिष्याद्यजाविकं अरण्यस्थैर्यथाभोज्यंनर्त्तकैस्तुपरस्परंक्रमेणभ्राम्यतेयस्मात्तेनैषाक्रमद्वादशी मत्प्रसादाद्धनंपुत्रान्वलंकीर्त्तियशोधनं एवमन्येपिपुरुषाश्चवलामल्लद्वादशीं करिष्यंतिव्रतंभक्त्यातेषांदास्यामिहद्व्रतं आरोग्यंवलमैश्वर्य्यंविष्णुलोकंचशाश्वतं ॥ भांडीरपादपतलेमिलितैर्महद्भिर्मल्लैरनावलित्तवाहुवलाद्विशिष्टैःसंपूजितः सपदियत्रविधूतपापासाद्वादशीभुविमतावतमल्लसंज्ञा

इतिभविष्योत्तरेमार्गशुक्लायांमल्लद्वादशीव्रतं अथास्यामेवारण्यद्वाशीव्रतम

भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच भगवन्ब्रूहिमेसम्यगरण्यद्वादशीव्रतं सोपवासंसमुत्सर्गंसरहस्यंसमंत्रकं श्रीकृष्णउवाच कौंतेययत्पुराचीर्णंसीतयावनसंस्थया व्रतंराघववाक्येनअगस्त्येनप्रदर्शितंलोपामुद्रालयेसाध्व्योमुनिपत्न्योवर्द्धप्रजाः भोजितास्तर्पिताः सर्वाआहारैः सर्वकामिकैःपद्मिनीपत्रविस्तीर्णैःसोपदंशैर्यथानवैः

भक्ष्यैर्भोज्यैस्तथालेह्यैश्चोष्यैश्चापियदृच्छया तामिहैकमनाःपार्थश्रृणुष्वारण्यद्वादशीं मार्गशीर्षेसितेपक्षेएका-
दश्यांदिनोदये स्नात्वानरःसोपवासः कृत्वापूजांजनार्दनेगंधपुष्पान्नधूपैश्चदीपजागरणैर्निशि नीत्वाप्रभा
तेगत्वाचवेदवेदांगपारगं भोजयित्वाफलप्रायंस्वयंभुंजीतवाग्यतः पंचगव्यंप्राशयित्वापूर्णमेवाथतद्दिने वर्ष
मेकंसुसंपूर्णंपारयित्वायुधिष्ठिर श्रावणेकार्तिकेमाघेचैत्रेवासमुपोषयेत् अन्नंपश्चाच्चसुस्निग्धंखंडखाद्यकसंयुतं
कटुतिक्तमधुरैसैर्लवणैः सुरसीकृतं अशोकवर्त्तिलावण्यंघृतपूर्णकरंवकैः सोपदंशैःपत्रशाकैस्तिलशष्कुलका
दिभिः सूपापूपैःखंडवटैश्चारितैःसहकेसरैः धूलीमुखैरल्लपल्लैःस्वादुकोकरसैःशुभैः शीतलैस्तर्पयेद्विप्रान्सर्वै
पुष्पैःसमालकैः दधिक्षीराज्यफलकैश्चांतर्जीवकसंस्कृतैः कर्पूरनखविद्धैश्चमधुरैःपानकोत्तमैः वहुवृक्षंवनं
गत्वासुस्वादुसलिलंशिवं सुखासनेषूपविष्टान्प्रागुदग्रमुखान्मुनीन् भोजयेद्दशवाद्वौचमुनीनारण्यवासिनः एक
दंडीत्रिदंडीचगृहस्थानपिसुव्रतान् ब्राह्मण्योऽविधवाःसप्तएकपत्न्यःपतिव्रताः चार्वंग्यश्चार्चिताःस्नाताःसर्वा
वयवसुंदराः सवस्त्राःकुंकुमाक्रांताःस्रग्गंधकुसुमार्चिताः सग्रैवेयाभोजनीयास्तास्ताश्चोद्दिश्यदेवताः वासुदेव
जनार्दनदामोदरमधुसूदन पद्मनाभविष्णोगोवर्धन त्रिविक्रम श्रीधर हृषीकेश पुंडराकाक्षआदिवराह एभि
र्द्वादशभिर्मंत्रैर्नमस्कारांतयोजितैः गंधंचंदनस्रग्वस्त्रधूपंदत्त्वापृथक्पृथक् भोजयित्वाशुभान्नानिस्वाचांतांस्ता
न्सदक्षिणान् प्रणम्यप्रेषयेद्भक्त्याविष्णुर्मेप्रीयतामिति ततोभुंजीतसहितोभृत्यैःपोष्यजनेनतु अमात्यानुगतै
र्लोकैः सुहृत्संबंधिभिस्तथाएवंकौंतेयकुरुतेयोरण्यद्वादशींनरः सदेहांतेविमानस्थोदिव्यकन्याशतावृतः याति
ज्ञातिसमायुक्तःश्वेतद्वीपेहरेःपदं यत्रलोकाःपीतवस्त्राःश्यामदेहाश्चतुर्भुजाः शंखचक्रगदापद्मव्यग्रहस्ताःसकौ
स्तुभाः गरुडासनाःसाभरणामुकुटोज्ज्वलकुंतला- नीलोत्पलदलोद्दामपद्ममालांकितोरसः लक्ष्मीधवा

मेघवर्णाः केयूरांगदभूषणाःतिष्ठंतिविष्णुसामान्यायावदाभूतसंप्लवं तस्माद्विष्णुपुरादेत्यपृथिव्यांनृपपूजिताः मर्त्यलोकेकीर्तिकराःसंभवंतिनरोत्तमाः ततोयांतिपरंस्थानंमोक्षंमार्गंपरंशिवं यत्रगत्वानशोचंतिसंसारेभवनि-

भेरे ॥ येद्वादशीमुपवसंतिसितामरण्यनाम्नींवनेद्विजवरानपिभोजयंति साध्व्यःस्त्रियःसुचरिताभरणाश्चतेषां-विष्णुःप्रसादमुपलभ्यददातिमोक्षम्

॥ इतिभविष्योत्तरोक्तमरण्यद्वादशीव्रतम् ॥

मार्गशुक्लत्रयोदश्यामनंगत्रयोदशीव्रतम् नारदीये मार्गशुक्लत्रयोदश्यामनंगंविधिनार्चयेत् त्रिकालमेकका-लंवाशिवासंगमसंभवं गंधाद्यैःसोपचारैस्तुपूजयित्वाविधानतः घटेसमर्चयेद्देवान्भोजयेद्द्विजदंपती ततस्तु-दक्षिणांदत्वास्वयमेकाशनंचरेत् एवंकृतेचविधिवद्व्रतेसौभाग्यभाग्जनः जायतेभुविविप्रेंद्रमहादेवप्रसादतः॥ भविष्योत्तरेप्येवं ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुपार्थव्रतंश्रेष्ठंनाम्नानंगत्रयोदशीं याशिवायैपुराप्रोक्ताप्रसन्नेनें-दुमौलिना ॥ गौर्य्युवाच ॥ पुत्रसौभाग्यकरणीख्यातानंगत्रयोदशी तस्याव्रतंमहादेवममापिकथयप्रभो कस्मिं-न्मासेप्रकर्तव्यंसपूर्णंचकथंभवेत् पूज्यानिकानिनामानिविधिनाकेनवैमृड दुर्भगानांचनारीणांसौभग्यकरणं-शुभं वंध्यानांपुत्रजननंधनधान्यविवर्द्धनं एतद्व्रतंमहादेवप्रसादाद्वक्तुमर्हसि ॥ ईश्वरउवाच ॥ कथयामिनसं-देहोमहापुण्यंमहाफलं चीर्णेनयेनदेवेशिसर्वंसंपद्यतेसुखं नारीणांचनृणांचैवविधातव्यंप्रयत्नतः हेमंतेहि-ऋतौप्राप्तेमासिमार्गशिरेशुभे शुक्लपक्षेत्रयोदश्यामुपवासंसमाचरेत् मल्लिकादंतकाष्ठंचपूजाचप्रणतेनतु नारं-गेणार्घ्यदानंतुनैवेद्यंफेणिकातथा गंधैःपुष्पैस्तथाधूपैरर्चयेच्चयथाविधि अक्षतैश्चफलैश्चैवएकाग्रहृदयःस्थितः

सम्यग्जितेंद्रियोभूत्वाअनंगंहृदिकल्पयेत् पश्चात्प्रदाक्षिणीकृत्यअर्घ्यंचैवनिवेदयेत् नमस्कुर्यादनंगंच-
मंत्रेणानेनभामिनि नमोस्त्वनंगदेवायशर्वसंगनिवासिने हृदयस्थायनित्यायसूक्ष्मायपरमेष्ठिने स्वर्गेचै-
वतुपातालेमर्त्यलोकेतथैवच सर्वव्यापित्वनंगत्वंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते ॥ इत्यर्घ्यमंत्रः ॥ पूजयेत्स्वस्थ-
चित्तनमधुंचप्राशयेन्निशि रंभातुल्याभवेन्नारी सौभाग्यमतुलंभवेत् नश्यंतिसर्वपापानिसप्तजन्म-
कृतानिच लावण्यमतुलंचैवरूपैश्वर्य्यसमन्वितं अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः पौषस्यैवतु-
मासस्यौदंवरंदंतधावनं जातीपुष्पैःपूजनंचदाडिमेनार्घ्यदानकम् अशोकवर्त्तिकास्निग्धानैवेद्यंचप्रकलपयेत्
ॐनमोनाट्येश्वरायईश्वरायनमोनमः ॥ नमस्तेभुवनेशायगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं ॥ व्रतस्थः स्वस्थ-
चित्तेनचंदनंप्राशयेन्निशि सर्वपापविशुद्धात्मासौभाग्यमतुलंलभेत् माघस्यैवतुमासस्यविष्णुकांतारदार्दनं र-
दार्दनंदंतकाष्ठं कुंदपुष्पैःसनभ्यर्चेद्दद्यर्घ्यंवैवीजपूरकैः नैवेद्यंशर्करादेयादेवोयोगेश्वरस्तथा ॐनमोयोगेश्वराय
योगजंतुनिवासिनेगृहाणार्घ्यंमयादत्तंयोगेश्वरनमोस्तुते इत्यर्घ्यं मौक्तिकंप्राशयेद्रात्रौवाजपेयफ.लंलभेत् फा
ल्गुनस्यतुमासस्यवदरीदंतधावनं कंकोलेनचदेवेशंवीरेशंनामपूजयेत् सर्वाभिलाषसिद्ध्यर्थंवीरेशंनामपूजयेत्
ॐवीरशूरवीरभद्रउमाकांतसुरेश्वर हिममध्यनिवासीलंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं सीतातुल्यभवेन्नारीकं
कोलंप्राशयेन्निशि चैत्रस्यैवतुमासस्यनवमल्लीरदार्दनं दमनेनार्चयेद्देवंपाद्यार्घ्यंचप्रकलपयेत् नैवेद्यंखर्जुका-
न्दद्याद्विश्वरूपंतुपूजयेत् नमस्तेविश्वरूपायस्वरूपायमहात्मने गृहाणार्घ्यंमयादत्तंविश्वरूपनमोस्तुते इत्यर्घ्यं
उमातुल्याभवेन्नारीकर्पूरंप्राशयेन्निशि वैशाखस्यतुमासस्यापामार्गंदंतधावनं पूजाचमल्लिकापुष्पैराम्रस्यार्घ्यं
तुदापयेत् नैवेद्यंवटकान्दद्यान्महारूपंतुपूजयेत् नमस्तेमहारूपायसर्वविज्ञानरूपिणे गृहाणार्घ्यंमयादत्तंमहा

रूपनमोस्तुते ततःशुद्धमनाभूत्वानक्तंजातीफलाशनं अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् ज्येष्ठस्यैवतु
मासस्यसहदेवीरदार्दनं पूजाबकुलपुष्पैस्तुश्रीफलेनार्घ्यकल्पना नैवेद्यंमंडकान्दद्याल्लवंगंप्राशयेन्निशि प्र
द्युम्नंपूजयेद्देवंसर्वपापप्रणाशनं नमस्तेपशुपतयेप्रद्युम्नभुवनेश्वर गृहाणार्घ्यंमयादत्तंप्रद्युम्नपरमेश्वर इत्य
र्घ्यं सुवर्णशतदानस्यफलमष्टगुणंभवेत् आषाढस्यतुमासस्यनारंगीदंतधावनं कदंबैःपूजयेद्देवंनारिकेला
र्घ्यकल्पना नैवेद्यंदधितक्रंचोमापतिंपरिपूजयेत् प्राशयेत्तिलवीजानिनिशिस्वस्थनचेतसाउमापतेमहावाहो-
कामस्तेकामदाहक गृहाणार्घ्यंचंद्रमौलेउमाकांतनमोस्तुते वाजपेयस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिमानवः श्रावणस्यतु
मासस्यजातीभिर्दंतधावनं पूजयेत्पद्मपुष्पैश्चजंबूभिरर्घ्यकल्पना नैवेद्येक्षुरसंदद्याच्छूलपाणिंतुपूजयेत् प्राश
येद्गंधतोयंतुरात्रौचैवसमाहितः ॐनमःशक्तिधरायचभक्तिभावेनशूलिने गृहाणार्घ्यंमयादत्तंशूलपाणेनमोस्तुते
सौत्रामण्यास्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंलभेत् भाद्रपदस्यमासस्यअंकोलंदंतधावनं अर्चयेच्चंपकैः पुष्पैर्नैवेद्यंघृतपू
रिका अर्घ्यंपूगीफलंदद्यात् सद्योजातंतुपूजयेत् ततःस्वस्थमनाभूत्वाअगुरुंप्राशयेन्निशि त्रिदशेश्वरदेवाय
सद्योजातायतेनमः गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसद्योजातनमोनमः दशानामश्वमेधानांफलंप्राप्नोतिमानवः आश्विन
स्यतुमासस्यकंकनीदंतधावनं अर्चयेत्करवीरैस्तुअर्घ्यंकर्कटिकाफलं पूज्यश्चात्रिदशाधीशोनैवेद्यंशुभमंडिकाप्रा
शयेत्कनकंतोयंनिशिदेवप्रपूज्यच ॐत्रिदशाधिपदेवेशउमाकांतमहेश्वर त्रिधारूपमयस्त्वंहिअर्घ्योमेप्रतिगृह्यता
चातुर्मासस्ययज्ञस्यफलंदशगुणंभवेत् कार्त्तिकस्यतुमासस्यकादंबंदंतधावनं रक्तोत्पलैः पूजनंचकूष्मांडार्घ्यंप्र
दापयेत् नैवेद्यंपूरिकादद्यात्पूजयेज्जगदीश्वरं प्राशयेन्नंदनफलंनिशिचैवसमाहितः नमस्तेजगदीशायव्यापि
नेशूलपाणये गृहाणार्घ्यंमहेशानजगदीशनमोस्तुते अर्घ्यं पूजांतेजागरंकुर्याद्गीतवाद्यमहोत्सवैः अर्द्धनारी

श्वरं कुर्य्यात्सौवर्णं रौप्यमेवच वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यशय्यायांविनिवेशयेत् एवंकृत्वातुदेवेशंतत्रशोभांतुकारयेत् श्वेतपुष्पैस्तुसंपूज्यश्वेतचंदनचर्चितं धूपंसुगंधिसंक्षिप्यसवत्सांगांप्रदापयेत् श्वेतवस्त्रपरीधानांघंटाभरणभूषितां सुसूक्ष्मवस्त्रयुगलमाचार्यायनिवेदयेत् तथैवदक्षिणांदद्यादासनंपादुकेतथा छत्रंचमुद्रिकांचैवकर्णयोश्चैवभूषणंखट्वादिशय्याप्रदेयाचतूल्याछादनसंयुता गृहोपस्करसंयुक्ताभक्तिसंयुक्तचेतसा तत्रोपवेश्यचाचार्य्यमुपवासव्रतीततः पादौ मूर्द्ध्निसमारोप्यप्रणिपत्यवचोवदेत् भगवन्त्वत्प्रसादेनव्रतंसंपूर्य्यतांमम एवमस्त्विितिसंब्रूयात्तवतुष्टोस्तुशंकरः ईश्वरउवाच एवंकृत्वाप्रयत्नेनदंपतीचैवपूजयेत् तयोश्चभोजनंदद्याद्दंपत्योःपरितोषकं अनेनविधिनातुष्याम्यहंयुक्तस्त्वयानघे तेभ्योदत्तंचयत्किंचिदक्षयंनात्रसंशयः आचार्य्यमग्रतःकृत्वातस्यादेशंतुकारयेत् नह्याचार्य्यसमंतीर्थंनह्याचार्य्यसमंतपः तस्याहंकायमास्थायधर्मसिद्धिंनयेद्ध्रुवं तेनैवाचार्य्यमानेनसर्वंभवतिचाक्षयं एतद्व्रतोत्तमंश्रेष्ठंगुह्याद्गुह्यतरंपरंराज्यमर्थान्सुतान्सिद्धिमवैधव्यंचयच्छति रूपंधनंधान्यमायुरारोग्यंचप्रदापयेत् इष्टलाभंचसौभाग्यंवर्द्धयेच्चवरानने त्रयोदशीव्रतान्नास्तिसौभाग्यकरणंपरम् ॥

इतिभविष्योत्तरेअनंगत्रयोदशीव्रतम्

अथापरमनंगत्रयोदशीव्रतंभविष्योत्तरएव युधिष्ठिरउवाच भगवन्भूतभव्येशसंसारार्णवतारक यत्त्वंकथयकिंचिन्मेरूपसौभाग्यदायकं अनंगःप्रीयतेयेनप्रीतोयच्छतिकेशव आत्मवद्रूपसौभाग्यंतन्मेविस्तरतोवद श्रीकृष्णउवाच अनंगःश्रूयतेदेवः शूलपाणिःपिनाकधृत् तस्मिन्संपूजितेपार्थकिन्नाप्नोतिनरोभुवि तेनतेकथयिष्यामिशूलपाणिव्रतंत्विदं यन्नकस्यचिदाख्यातंव्रतानामुत्तमंव्रतं चीर्त्वाभक्त्यानरोमर्त्यो यद्यदिच्छतिपांडव तत्तदा

न्नात्यंसंदिग्धंमनंगाख्यत्रयोदशीं किंव्रतंबहुभिपार्थउक्तमात्रफलप्रदैः त्रयोदशीत्वियंपुण्यासर्वव्रतफलप्रदा तस्मात्कार्य्याप्रयत्नेनवहुपुण्यमभीप्सता त्रयोदशीह्यनंगाख्यासर्वाघौघविनाशिनी सर्वदुष्टोपशमनीसर्वमंगलवर्द्धिनी अतुल्यसुखसौभाग्यरूपलावण्यदायिनी पुरादग्धेनकामेनत्रिनेत्रनयनाग्निना भस्मीभूतेनलोकेस्मिन् संकल्पस्थेनपांडव अनंगेनकृताह्येषातेनानंगत्रयोदशी प्रसिद्धिंसमनुप्राप्तानित्यंसर्वफलप्रदा मार्गशीर्षेसितेपक्षेत्रयोदश्यांसमाहितः स्नात्वानद्यांतडागेवागृहेवाकूपतोयतः कृत्वाभ्यर्च्यमहादेवंविधानाच्छिवतोषणं लिंगंस्वयंचसंभूतमभावेयत्प्रतिष्ठितं तदनंगमितिप्रोक्तंपूजयेद्भक्तितोव्रती पयोदधिघृतक्षौद्रैर्मंत्रपूतैर्जलान्वितैःशर्कराद्यमृतैःपश्चात्स्नापयेद्गंधवारिणा धूपदीपादिनैवेद्यैः पुष्पैस्तत्कालसंभवैः फलैर्नानाविधैर्भक्ष्यैर्गीतवादित्रनिःस्वनैः पूजयेदितिशेषः शंभुनामान्यथोच्चार्य्यहोमः कार्य्यस्तिलाक्षतैः अक्षतायवाःअश्वत्थजातीनारंगपायसैर्मधुनापिच अश्वत्थादीनिक्रमाद्दंतकाष्टफलनैवेद्यप्राशनानिच एवमुत्तरमासेष्वपि अनंगंपूजयेदादौमधुमत्यासमन्वितं आदौआदिमासेमार्गशीर्षमासे अनंगनाम्नासंपूज्यमधुप्राश्यस्वपेन्निशि मधुप्राशनयोगेनजायतेमधुरध्वनिः अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिभाक्तिमान् पौषेचौदुंवरकरवीरदाडिममोदकैः चंदनेनचयोगीशंहैमवत्यायुतंयजेत् स्नाप्यक्षीरादिभिःपार्थपूजयित्वाविधानतः योगेश्वरेतिसंस्मृत्यचंदनंप्राशयेन्निशि सौम्यः शीतः सुगंधश्चचंदनप्राशनाद्भवेत् राजसूयस्ययज्ञस्यमद्भक्तःफलमाप्नुयात् माघेन्यग्रोधसत्कुंदमातुलुंगसुहालिकैः मुक्ताभोभिश्चनाठ्येशंसुंदर्य्यासहितंयजेत् नाठ्येश्वरेतिसंस्मृत्यप्राशयेन्मौक्तिकोदकं प्राशनस्यप्रभावेननिर्मलाधीःप्रजायते रूपाढ्यंचवपुःस्त्रीणांमनोनयननंदनं मुक्तावर्णोपमेनेत्रेपद्मपत्रायतेशुभे बहुस्वर्णप्रदानस्यप्राप्नोत्यविकलंफलं फाल्गुनेवदरीकांचनारजंवीरगोरसैः कंकोलेनचदेवेशंसशांतं

निशिपूजयेत् वीरनामजपेद्रात्रौ कंकोलंप्राशयेन्निशितेनास्यसुरभिर्गंधोजायतेकायवक्रयोः तथागुणगणावासो-
द्भुतकांचनसान्निभः गोमेधस्यफलंप्राप्यशक्रलोकेमहीयते चैत्रेकरंजमदनद्राक्षावटकशीतलैः शीतलःकर्पूरः देवंस्व
रूपनामानंयजेत्सुभगयासह पूर्वोक्तविधिनापार्थकर्पूरंप्राशयेन्निशि कर्पूरवत्प्रियोलोकेगंधगौरवसंयुतः चंद्रव
त्सर्वलोकानांलोचनाह्लादकारकः जायतेसनरःपार्थयःकरोतीहभक्तितः नरमेधफलावाप्तिर्जायतेनात्रसंशयः वैशा
खेसहकारार्कपुष्पाम्रफलसक्तुभिः जातीफलैर्महारूपामिंद्राण्यासहितंयजेत् प्राशयेद्रात्रिसमयेजातीफलमनुत्तमम्
अस्यप्राशनयोगाच्चजातिंप्राप्नोत्यनुत्तमां सफलास्तस्यसर्वाशाभवंतिभुविभारत गोसहस्रफलंप्राप्यरुद्रलोके
महीयते ज्येष्ठेजंबूविल्वपत्रैःश्रीफलैःपूपकैस्तथा लवंगेनाथसंपूज्यप्रद्युम्नंललितान्वितं लवंगंप्राशयेद्रात्रौला
वण्यंतेनचाप्नुयात् वाजपेयफलंलब्ध्वामोदतेदिविभारत आषाढेपामार्गनीपनालीयककदंबकैः नीपकदंबौवृक्षाविशे
षौ तिलैरुमापतिंरात्रौपूजयेच्चतिलोत्तमं उमापतिंयजेत्प्राज्ञः प्राशयेच्चतिलोदकं तिलोत्तमेवभवतिरूपसंपदनुत्तमा
प्राप्नोतिपुंडरीकस्यफलंकुरुकुलोद्वह श्रावणेसुमनांभोजकदलीफलमंडितैः सुमनामालती गंधतोयैःशूलपाणिंशु
भवासोन्वितंयजेत् गंधोदकंप्राश्यस्वपेद्रात्रौविगतमत्सरः सुगंधसर्वसौख्याढ्यश्चिरायुश्चोपजायते अग्निष्टोम
स्ययज्ञस्यप्राप्नुयात्फलमुत्तमं भाद्रेपलाशचंपेयकर्कव्याज्यपुरैस्तथा आज्यपुरोघृतपुरः यजेतागुरुणासद्योजा-
तंगौर्य्यासमन्वितं अगुरुंप्राशयित्वातुगुरुर्भवतिभूतले तुलापुरुषदानस्यहैमस्यफलमाप्नुयात् आश्विनेकुंद-
वाणापामार्गकर्कंधुमडकैः स्वर्णांभोभिःसुवर्णंचत्रिदशाधिपतिंयजेत् हेमोदकंचसंप्राश्यहेमवर्प्माप्रजायते वाज-
पेयस्ययज्ञस्यसकलंफलमश्नुते ऊर्ज्जेकदंबकद्रोणकूष्मांडलवणेनतु फलैश्चविद्याधिपतिंयजेन्मदनयायुतं फलैर
मृतफलाख्यैर्लवणमंतेज्ञेयं लवणंप्राशयेत्तत्रशुद्धयापरयान्वितः रूपलावण्यसंयुक्तःप्राशनादस्यजायते वाजपेयस्य

यज्ञस्यफलंप्राप्नोतिनिश्चितं आद्यमाघंदंतकाष्ठकुसुमंतत्परंफलं नैवेद्यंप्राशनंनामक्रमान्मासेषुकीर्तितं अला
भेदंतकाष्ठानांखादिरंस्याच्छिवप्रदं पुष्पाणामप्यलाभेतुतत्पत्रैर्वाथकोमलैः अलाभेतत्फलानांचबीजपूरंप्रशस्यते
व्र०र० नैवेद्यानामप्यलाभेहाविष्यान्नंप्रकल्पयेत् इहप्रतिश्लोकंदंतधावनकुसुमनैवेद्यप्राशनानांयथाक्रमविहितानांत
मार्ग० स्यतस्याभावेअयमनुकल्पउक्तः सर्वेषुपारणेष्वत्रभोजयित्वाद्विजोत्तमान् सदक्षिणंततोश्नीयाद्बंधुभिःसहितोवशी
॥ ३५॥ व्रतविघ्नंयदाचस्यात्सूतकेमृतकेथवा उपोष्यचैवोपविशेत्तदह्नि अपरेपुनःतदह्निउपोष्यअपरेऽग्रिममासांतर्गततद्दिने
पूर्ववत्प्रोक्तंभवति एवंसंवत्सरस्यांतेशक्त्यारत्नाद्यलंकृतंउमामाहेश्वरंहैममधिवास्यततोनिशि पुष्पैर्धूपैस्तथागं-
धैर्नैवेद्यैःक्रमुकैःफलैःततःप्रभातसमयेकृतहोमबलिक्रियः वक्ष्यमाणमिदंसर्वंप्रदद्यात्तुद्विजातये लिंगाकारमनंगंच
सौवर्णंकारयेच्छिवं ताम्रपात्रोपरिस्थाप्यकलशोपरिविन्यसेत् शुक्लवस्त्रेणसंछाद्यनैवेद्यपुष्पपूजितं ब्राह्मणाय
प्रदातव्यंशिवभक्तायसुव्रत द्वादशात्रप्रकर्तव्यास्त्रक्चंदनविभूषिताः सितपक्वान्नसंपन्नाब्राह्मणेभ्योनिवेदयेत् देव
स्यैवप्रदातव्याः कुंभाद्वादशलड्डुकाः वितानंपंचवर्णंचव्यंजात्किंकिणिनादितं घंटांचमुखरांभद्रावध्नीयाच्छिवमं
दिरे तस्मिन्नेवदिनेपार्थध्यात्वात्मानंसमर्चयेत् आत्मानंपरमात्मानं देवदेवंत्रिविध्येशंपुष्पनैवेद्यदीपकैः गीत-
वादित्रनृत्यादिप्रेक्षणैर्विविधैरपि दानान्यत्रप्रदेयानिस्ववित्तस्यानुसारतः सूर्योपरागसदृशोयतः सदिवसोमतः
भोजनंचयथाशक्त्याषड्रसंमधुरोत्तरं प्रदद्याच्छिवभक्तानांवस्त्राणिचविशेषतः अर्थितोनावमन्येतनक्षिप्येन्नरुषा
वदेत् यथाशक्त्याप्रदद्याच्चबहुधामधुरंवदेत् एवंतदुत्सवंकृत्वाशिवयज्ञमनुत्तमं द्विजेभ्योभोजनंदद्याच्छर्कराज्य
परिप्लुतं पश्चात्स्वयंतुभुंजीयाद्भृत्यवर्गसमन्वितः शांतवागेकनिष्ठस्तुहृदिदेवंनिवेश्यच पूजांनिर्वर्त्यविधिवद्ब्राह्म
णान्परितोषयेत् एवंकृत्वानरःसम्यग् भक्तिभावेनभावितः मुच्यतेसर्वपापौघैर्ब्रह्महत्यादिकैरपि

इहसौख्यमवाप्योच्चैः मृतःस्वर्गेमहीयते पुण्यशेषादिहागत्यसार्वभौमोनृपोभवेत् व्रतस्यास्यप्रभावेनमूर्त्ति मान्मदनोभवेत् सौभाग्यधनसौख्याढ्यः शांतचित्तोजितेंद्रियः पुत्रपौत्रैःसुसंपूर्णोजीवेच्चशरदांशतम् शिवभक्तिपरोभूत्वाशिवैकगतमानसः अंतकालेशिवंस्मृत्वाशिवसायुज्यतांव्रजेत् कामेनयाकिलपुरासमुपोषितासीच्छुद्धातिथिस्त्रिदशदेहपराप्तिहेतोः तंप्राशनैरुदितनामयुतेरुपोष्यदिव्यंप्रयातिपरमंपदमिंदुमौलेः ॥

॥ इतिभविष्योत्तरोक्तमपरमनंगत्रयोदशीव्रतम् ॥

अथप्रदोषव्रतानि तत्रादौप्रदोषमहिमास्कांदे ब्रह्मोत्तरखंडे सत्यंब्रवीमिपरलोकहितंब्रवीमिसारंब्रवीम्युपनिषद्धृदयंब्रवीमि संसारमुल्बणमसारमवाप्यजंतोः सारोयमीश्वरपदांबुजयुगस्यसेवा येनार्चयंतिगिरिशंमहितंप्रदोषेपैश्वर्यमर्चितंशिवपदंप्रणमंतिनान्ये केतत्कथांश्रुतिपुटैर्नपिबंतिमूढास्तेजन्मजन्मनिभवंतिनरादरिद्राः येवैप्रदोषसमयेपरमेश्वरस्यकुर्वंत्यनन्यमनसोंघ्रिसरोजसेवां नित्यंप्रवृद्धधनधान्यकलत्रपुत्रसौभाग्यसंपदधिकास्तइहैवलोकाः कैलासशैलभुवनेत्रिजगज्जनित्रींगौरींनिवेश्यकनकांचितरत्नपीठे नृत्यंविधातुमभिवांछतिशूलपाणौ देवाःप्रदोषसमयेनुभजंतिसर्वे वाग्देवीधृतवल्लकीशतमखोवेणुरणत्पद्मजस्तालोन्निद्रकरोरमाभगवतीगेयप्रयोगान्विता विष्णुःसांद्रमृदंगवादनपटुर्देवाःसमंतात्स्थिताः सेवंतेतमनुप्रदोषसमयेदेवंमृडानीपतिं गंधर्वयक्षपतगोरगसिद्धसाध्या विद्याधराःसुरनराप्सरसांगणाश्च येन्येत्रिलोकनिलयाःसहभूतवर्गाः प्राप्तेप्रदोषसमयेहरपार्श्वसंस्थाः तस्मात्प्रदोषसमयेशिवएकएवपूज्योथनान्येहरिपद्मजाद्याः तस्मिन्महेशेविधिनेज्यमानेसर्वेप्रसीदंतिसुराधिनाथाः ॥ इतिप्रदोषमहिमा ॥ अथास्यनिर्णयः हेमाद्रौविश्वादर्शे प्रदोषोस्तमयादूर्ध्वंघटिकात्रयमुच्यतइति गौडग्रंथेषु दंडद्वयात्मकएवप्रदोषउक्तः प्रदोषोस्तमयादूर्ध्वंघटिकाद्वय-

व्र०र०
मार्ग०
॥३६॥

मिष्यइतिवत्सोक्तेः यत्तुत्रिमुहूर्त्तःप्रदोषःस्याद्रवावस्तंगतेसतीतिस्कंदपुराणवचनं तद्गौणप्रदोषकालपरं वि श्वादर्शवाक्योपात्तघटिकात्रयात्मकमुख्यकालाधिककालबोधकत्वात् अतएवमाधवाचार्याअपिनक्तप्रकरणे भोज नेघटिकात्रयमुत्तमः कालः घटीषट्कंमध्यमः कालः एतदेवाभिप्रेत्यस्मर्यते ॥ प्रदोषोस्तमयादूर्ध्वमितित्रिमुहूर्त्त प्रदोषस्यादितिच निशीथपर्यंतोजघनःकालःनक्तंकुर्वीतरात्रावितिसामान्येनाभिधानादिति अत्रशिवपूजानक्तभोज नात्मकंप्रदोषव्रतं तत्रप्रदोषव्यापिनीत्रयोदशीग्राह्या ॥ तथाचस्कंदपुराणे एवंवत्सरपर्यंतंप्रक्षिपेद्यस्त्रयोदशीं प्रदोषेशिवमभ्यर्च्यनक्तंभोक्ष्यामिशंकरेति पूजारंभकालोपितत्रैव ततस्तुलोहितेभानोस्नात्वासनियमोव्रती पूजास्थानंततोगत्वाप्रदोषेशिवमर्चयेदिति ब्रह्मोत्तरखंडेतु घटीकात्रयमस्तमयात्पूर्वमुपक्रमकालउक्तः पक्षद्वये त्रयोदश्यांनिराहारोभवेद्दिवा घटीत्रयादस्तमयात्पूर्वंस्नानंसमाचरेदितिमुख्यतरः पूजाकालस्तुसूर्य्यास्तादि नक्षत्रोदयांतः प्रदोषेरजनीमुखमितिकोशवलात् कैश्चित्तुत्रिमुहूर्तात्मकएवमुख्यःकालःप्रदोषकालःकृतः तेषां माधवोक्तउत्तममध्यमविभागोनुपपन्नः द्वयोरपिमुख्यकालत्वस्वीकारात् तत्रान्यतरदिनेप्रदोषव्याप्तौतत्स्प र्शेवासैवग्राह्यादिनद्वयेसाम्येप्रदोषव्याप्तौतदेकदेशस्पर्शेवाउत्तरा प्रातःसंकल्पयेद्विद्वानुपवासव्रतादिकमिति संकल्पकालमारभ्यसत्वात् दिनद्वयेप्रदोषव्याप्त्यभावेतु पूजोपक्रमकालव्यापिनीग्राह्या कर्मोपक्रमकाल गातुकृतिभिर्ग्राह्यानयुग्मादरइतिवचनात् यत्तुकैश्चिदुक्तं दिनद्वयेप्रदोषव्याप्तौपूर्वैवग्राह्या त्रयोदशीतुकर्त्त व्याद्वादशीसंहितामुने इतिसुमंतुवचनादितितत्तुच्छं अस्यसामान्यवचनत्वेनाहोरात्रसाध्योपवासादिषुसावका शत्वेनकालविशेषसाध्यप्रदोषव्रतेनिर्णायकत्वात् अधिकंचनक्तप्रकरणेद्रष्टव्यं अथपक्षप्रदोषविधिःब्रह्मोत्तरखंडे शांडिल्यउवाच पक्षद्वयेत्रयोदश्यांनिराहारोभवेद्दिवा घटीत्रयादस्तमयात्पूर्वंस्नानंसमाचरेत् शुक्लांबरध

रेभूत्वावाग्यसोनियमान्वितः कृतसंध्याविधिरतः शिवपूजांसमाचरेत् देवस्यपुरतःसम्यगुपलिप्यनवांभसा
विधायमंडपंरम्यंधौतवस्त्रादिभिर्बुधः वितानाद्यैरलंकृत्यफलपुष्पनवांकुरैः विचित्रंपद्ममुद्धृत्यवर्णपंचकरंजितं
तत्रोपविष्टःसुसमे सूपाविष्टःस्थिरासने सम्यक्संपादिताशेषपूजोपकरणःशुचिः आगमोक्तेनमंत्रेणनैगमेन-
चमंत्रवित् ततःकृत्वात्मशुद्धिंचभूतशुद्धिमनुक्रमात् प्राणायामत्रयंकुर्याद्बीजमंत्रैःसमंत्रकैः मातृकान्यासवि-
धिवद्ध्यात्वातोदेवतांपरां समाप्यमातृकांभूयोध्यात्वादेवंपरंशिवं वामभागेगुरुंनत्वादक्षिणेगणपंयजेत् अंस-
योर्युगधर्मांश्चन्यसेन्नाभौचपार्श्वयोः अधर्मादीननंतादीन्हृदिपीठेमनुंन्यसेत् आधारशक्तिमारभ्यक्षानात्मांत-
मनुक्रमात् उत्क्रमेणाविन्यस्यहृदयेसाधुभाविते नचशक्तिमयेरम्येध्यायेद्देवमुमापतिं चंद्रकोटिप्रतीकाशं-
त्रिनेत्रंचंद्रभूषणं आपिंगलजटाजूटंरत्नमौलिविराजितं नीलग्रीवमुदारांगंनागहारोपशोभितं वरदाभयहस्तं-
चहारिणंचपरश्वधं दधानंनागवलयंकेयूरांगदमुद्रिकां व्याघ्रचर्मपरीधानंरत्नसिंहासनेस्थितं ध्यात्वातद्वाम-
भागेचचिंतयेद्गिरिकन्यकां भास्वज्जपाप्रसूनाभामुदयर्कसमप्रभां विद्युत्पुंजनिभांतन्वींमनोनयननंदिनीं वालें-
दुशेखरांस्निग्धनीलकुंचितकुंतलां भृंगुसंघातरुचिरनीलालकविराजितां मणिकुंडलविद्योतन्नखमंडलविभ्रमां
नवकुंकुमपंकाक्तकपोलतलदर्पणां मधुरस्मितविभ्राजदरुणाधरपल्लवां कुंबुकंठींशिवामुद्यन्कुचपंकजकुंडलां
पाशांकुशाभयवरैर्विलसंतींचतुर्भुजां अनेकरत्नविलसत्कंकणांगदमुद्रिकां मध्यत्रिवलयांहृद्यांहेमकांचींगुणा
न्वितां दिव्यमाल्यांवरधरांदिव्यचंदनचर्चितां दिक्पालवनितामौलिसन्नतांघ्रिसरोरुहां रत्नसिंहासनारूढां
सर्पराजपरिच्छंदां एवंध्यात्वामहादेवंदेवींचगिरिकन्यकां न्यासक्रमेणसंपूज्यदेहेगंधादिभिःक्रमात् पंचभि
र्ब्रह्मभिःकुर्य्यात्प्रोक्तस्थानेषुवाहृदि पृथक्पुष्पांजालिंदद्यान्मूलेनचहृदित्रिधा पुनःस्वयंशिवोभूत्वामूलमंत्रेण

सायकः ततःसंपूजयेद्देवंबाह्यपीठेपुनःक्रमात् संकल्प्यपूजयेत्तत्रपूजारंभेसमाहितः कृतांजलिपुटोभूत्वाचिंत येद्धृदिशंकरम् ऋणपातकदौर्भाग्यदारिद्र्यविनिवृत्तये अशेषाघविनाशायप्रसीदममशंकर दुःखशोकाग्नि संतप्तंसंसारभयपीडितं बहुरोगाकुलंदीनंपाहिमांवृषवाहन आगच्छदेवदेवेशमहादेवाभयंकर गृहाणस हपार्वत्यातवपूजांमयाकृतां इतिसंकल्प्यविधिवद्बाह्यपूजांसमारभेत् गुरुंगणपतिंचैवयजेत्सव्यापसव्ययोः क्षेत्रेशमीशकोणेचवन्हौकात्यायनींयजेत् धर्मंज्ञानंचवैराग्यमैश्वर्यंचनमोंतकैः स्वैरग्न्यादिकोणेषुपीठपादा ननुक्रमात् दिक्षुबिंदुविसर्गाभ्यामधर्मादीन्सुपूजयेत् मंत्ररूपांश्चतुर्दिक्षुमध्येनंतंसतारकं सर्वादींस्त्रिगुणां स्तत्रपूजापीठेप्रविन्यसेत् अतऊर्ध्वंछदेमायाविद्यांलक्ष्मींशिवेनच तदंतेचांबुजंभूयःसकलंमंडलत्रयं पत्रके सरकिंजल्कव्याप्तंतारक्षरैःक्रमात् आत्मत्रयंसमभ्यर्च्यमध्येमंडलमादरात् ज्येष्ठांलक्ष्मींचरौद्रींचसुभगाद्यैर्दिक्षु. पूजयेत् वामाद्यानवशक्तीश्चनवस्वरयुतायजेत् हृदिवीजत्रयाढ्येनपीठमंत्रेणचार्चयेत् आवृत्तिःप्रथमांगैस्तु पंचभिर्मूर्तिशक्तिभिः त्रिशक्तिमूर्तिभिश्चान्यानिधिद्वयसमन्वितैः अनंताद्यैःपरस्त्वन्यामातृभिश्चवृषादिभिः सिद्धिभिश्चाणिमाद्याभिरिंद्राद्यैश्चतदायुधैः वृषभक्षेत्रचंडीशौदुर्गा चस्कंदनंदिनौ गणेशः सैन्यपश्चैवस्वस्वल क्षणलक्षितः अणिमामहिमाचैवगरिमालघिमातथा ईशित्वंचवशित्वंचप्राप्तिःप्राकाम्यमेवच अष्टैश्वर्याणि प्रोक्तानितेजोरूपाणिकेवलं पंचभिर्बहुभिःपूर्वंहल्लेखाद्याभिरप्यनु अंगैरुपायैरिंद्राद्यैःपूर्वोक्तामुनिभिस्तुते- उमामहेश्वरौपश्चात्पूजयेदुत्तरादितः यथामाणवकैर्युक्तंतेजोरूपंसदाशिवं उमयासहितंदेवमुपचारैःप्रपूजयेत् सुप्रतिष्ठितशंखस्यतीर्थैःपंचामृतैरपि अभिषिंचेन्महादेवंरुद्रसूक्तैःसमाहितः कल्पयेद्विविधैर्मंत्रैरासनाद्युपचा- रकान् तैरेवाचमनंदद्यान्मधुपर्कमधूत्तरं पुनराचमनंदद्यात्स्नानमंत्रैःप्रकल्पयेत् आसनंकल्पयेद्धैमंस्वागतं

विहितांजलिः अर्घ्यमष्टगुणोपेतंपाद्यंशुद्धोदकेनतु उपवीतंतथावासोभूषणानिनिवेदयेत गंधमष्टांगसंयु-
क्तंसफलंविनिवेदयेत् ततश्चविल्वमंदारकह्लारसरसीरुहं धत्तूरंकर्णिकारंचद्रोणपुष्पंचमल्लिकां कुशापामा
गंतुलसीमाधवीवकुलान्वितां वृहतीकरवीराणियथालब्धानिसाधकः निवेदयेत्सुगंधीनिमाल्यानिविविधानिच धू
पकालागुरुयुतंदीपंचविविधंशुभं अथपायसनैवेद्यंसघृतंसोपदंशकं मोदकापूपसंयुक्तंशर्करागुडसंयुतं मधुना
क्तंदधियुतंजलपानसमन्वितं तेनैवहविषावह्नौजुहुयान्मंत्रभावितः आगमोक्तेनविधिनागुरुवाक्यानियंत्रितः
नैवेद्यंशंभवेभूयाद्दत्वातांवूलमुत्तमं धूपंनीराजनंरम्यंछत्रंदर्पणमुत्तमं समर्पयित्वाविधिवन्मंत्रैर्वैदिकतांत्रिकैः
यद्यशक्तस्त्वयंनिःस्वोयथाविधिसमर्चयेत् भक्त्यादत्तेनगौरीशः पुष्पमात्रेणतुष्यति अथांगभूतान्सकलान्ग.
णशादीन्प्रपूजयेत् सर्वैर्नानागुणैःस्तुत्वासाष्टांगंप्रणमेद्बुधः ततःप्रदक्षिणीकृत्यवृषचंडेश्वरादिकान् पूजांसमाप्य-
विधिवत्प्रार्थयेद्गिरिजापतिं ॥ अथैतदनुसारिपद्धतिक्रमः * तत्रादौ स्नानंकृत्वाभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठामातृका-
न्यासादिकान्कृत्वा हृदयकमलेशिवंध्यात्वामानसोपचारैःसंपूज्य यथाशक्तिमंत्रंजप्त्वाजपंदेवायसमर्प्यमूलेन
स्वदेहपुष्पांजलिंदत्वा स्वात्मानंशिवरूपंध्यात्वा कृतांजलिपुटोभूत्वा ऋणपातकदौर्भाग्यदारिद्र्यविनिवृत्तये
अशेषाघविनाशायप्रसीदममशंकर दुःखशोकाग्निसंतप्तंसंसारभयपीडितं वहुरोगाकुलंदीनंपाहिमांवृषवाहन
आगच्छदेवदेवेशमहादेवाभयंकर गृहाणसहपार्वत्यातवपूजांमयाकृतां इतिसंकल्प्यविधिवद्बाह्यपूजांसमाच
रेत् शंखादिस्थापनंकृत्वायोगपीठादिपद्मासनांतंसंपूज्य सर्वशक्तिमयेरम्येइत्यादिपूर्वोक्तप्रकारेणमहादेवं
देवींचध्यात्वा न्यासक्रमेणसंपूज्यदेहेगंधादिभिःक्रमात् ततोवहन्नासापुटेनकरस्थपुष्पेषुस्वाभीष्टांदेवतामागतां-
विभाव्य पुरस्थितलिंगेमूर्त्तौवाप्रक्षिपेत् ततःदेवेशभक्तिसुलभसर्वाभरणसंयुत यावत्त्वांपूजयिष्यामितावत्त्वंसु

स्थिरोभवेत्यादिप्राणप्रतिष्ठांकृत्वा भवानीशंकराभ्यांनमः इतिमंत्रेण अक्षतचंदनपुष्पादिभिः संपूज्य आवर
व्र०र० णपूजांकुर्यात् तत्राङ्गैः प्रथमं १ पंचमूर्त्तिशक्तिभिर्द्वितीयं २ त्रिशक्तिमूर्त्तिभिर्हरिविधिभ्यांचतृतीयं ३ अनं-
मार्ग० ताद्यैश्चतुर्थं ४ मातृभिः पंचमं ५ कृष्णादिभिः षष्ठं ६ अणिमादिभिः सप्तमं ७ वज्राद्यैरष्टमं ९ त
३८ तोनीराजनांतानुपचारान्कृत्वा प्रदक्षिणीकृत्य पूजांसमाप्यविधिवत्प्रार्थयेद्गिरिजापतिं जयदेवजयाजयजयशं
करशाश्वत जयसर्वसुराध्यक्षजयसर्वसुरार्चित जयसर्वगुणातीतजयसर्ववरप्रद जयनित्यनिराधारजयाविश्वंभरा
व्यय जयविश्वैकवंद्येशजयनागेंद्रभूषण जयगौरीपतेशंभोजयचंद्रार्द्धशेखर जयकर्पूरसंकाशजयानंतगुणाकर
जयरुद्रविरूपाक्षजयाचिंत्यनिरंजन जयनाथकृपासिंधोजयभक्तार्तिभंजन जयदुस्तरसंसारसागरोत्तारणप्रभो
प्रसीदमेमहादेवसंसारार्तस्यखिद्यतः सर्वपापक्षयंकृत्वारक्षमांपरमेश्वर महादारिद्र्यमग्नस्यमहापापहतौजसः सहा
शोकनिविष्ठस्यमहारोगातुरस्यच ऋणभारपरीतस्यदह्यमानस्यकर्मभिः ग्रहैःप्रपीड्यमानस्यप्रसीदममशंकर द
रिद्रःप्रार्थयेद्देवं पूजांतेगिरिजापतिं अर्थाढ्योवापिराजावाप्रार्थयेदेवमीश्वरं दीर्घमायुःसदारोग्यं कोशवृद्धि
र्बलोन्नतिः ममास्तुनित्यमानंदः प्रसादात्तवशंकर शत्रवःसंक्षयंयांतु क्षयंयांतुसदेतयः सर्वसस्यसमृद्धिश्चभू
यात्सुखमयादिशः एवमाराधयेद्देवंप्रदोषेगिरिजापतिं १३ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिश्चतोषयेत् सर्व
पापक्षयकरी सर्वदारिद्र्यनाशिनी शिवपूजेयमाख्याता सर्वाभीष्टफलप्रदेति

इतिस्कांदेब्रह्मोत्तरखंडेप्रदोषव्रतम् ॥

अथकेदारखंडोक्तशनिप्रदोषव्रतम् देवाऊचुः गुरोकेनविधानेनकीदृशेनव्रतेनच आराधनीयोगौरीशोह्यस्माभिः

जयकामुकैः तद्वदस्वसुराचार्य त्वंहिनःपरमागतिः ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुमंदवारे त्रयोदशी कार्त्तिकेचांद्रेमासेवामार्गेवा समग्रायदिलभ्येतशर्वप्राप्त्यैनसंशयः तस्यांप्रदोषसमयेतिलामलक संयुतं शिवस्यचार्चनंकुर्य्याद्गंधपुष्पफलादिभिः पश्चात्प्रदोषवेलायांस्थावरंलिंगमर्चयेत् स्वयंभुस्थापितं वापिपौरुषयेमपौरुषं जनेवाविजनेवापिअरण्येवातपोवने तल्लिंगमर्चयेद्भक्त्याविधिदृष्टेनकर्मणा ग्रा ममध्येतुयल्लिंगंस्वयंभुमपिवानघ तल्लिंगंपूजयेद्भक्त्याप्रदोषेतुविशेषतः ग्रामाद्बहिःस्थितंलिंगंग्रामाच्छतगु णंफलं वाह्याच्छतगुणंपुण्यंलिंगमारण्यमुत्तमं वन्याच्छतगुणंपुण्यंलिंगंपार्वतमुच्यते पार्वताच्चैवलिंगाच्चफलंचा युतसंज्ञितं तपोवनाश्रितंलिंगंपूजितंवामहाफलं काश्यादिसंस्थितंलिंगंपूजितंस्यादनंतकं तस्मादेतद्विभागे नशिवपूजार्चनंबुधैः कर्त्तव्यंनिपुणत्वेनतीर्थस्नानादिकंतथा पंचपिंडाननुद्धृत्यवाप्यांस्नानंसमाचरेत् नस्नाया त्परवारिणीत्यपिपाठः कूपस्नानंप्रकुर्वीतउद्धृतेनविशेषतः तडागेदशपिंडानामुद्धृत्यस्नानमाचरेत् ततःप्रदोषेस मलस्नानंमौनीसमाचरेत् प्रदीपानांसहस्रेणदीपनीयः सदाशिवः तथादीपशतेनापिद्वात्रिंशद्दीपमालया घृते नदीपयेद्दीपान्शिवस्यपरितुष्टये तथाफलैश्चदीपैश्चनैवेद्यैर्गंधधूपकैः पूज्यःप्रदोषवेलायां नृभिःसर्वार्थसिद्धये- प्रदक्षिणंप्रकुर्वीतशतमष्टोत्तरंतथा नमस्कारान्प्रकुर्वीततावत्संख्यान्प्रयत्नतः प्रदक्षिणनमस्कारैः पूजनीयः सदाशिवः नाम्नांशतेनरुद्रोसौस्तवनीयोयथाविधि ॐनमोरुद्रायभीमायनीलकंठायवेधसे कपर्दिनेसुरेशा यव्योमकेशायवैनमः वृषध्वजायसोमायसोमनाथायवैनमः दिगंवरायभर्गायउमाकांतकपर्दिने तपोमया यव्याप्तायशिपिविष्टायवैनमःव्यालप्रियायव्यालायव्यालानांपतयेनमःमहीधरायव्याघ्रायपशूनांपतयेनमःत्रिपु रांतकायसिंहायशार्दूलर्षभचर्मणे सितायसितनाथायसिद्धायपरमेष्ठिने कामांतकायवुद्धायवुद्धीनांपतयेनमः

कारणायाविशिष्टायाशिष्टायपरमात्मने वेदायवेदवीजायवेदगुह्यायवैनमः दीर्घायदीर्घरूपायदीर्घार्थायमहौ
जसे नमोजगत्प्रतिष्ठायव्योमरूपायवैनमः गर्भकृत्सुमहादैत्यश्रंधकासुरभेदिने नीललोहितशुक्लायचंडमुंड
प्रियायच भक्तिप्रियायदेवायज्ञातज्ञानाव्ययायच महेशायनमस्तुभ्यंमहादेवहरायच त्रिनेत्रायत्रिवेदाय
वेदांगायनमोनमः अर्थायअर्थरूपायपरमार्थायवैनमः विश्वरूपायविश्वायविश्वनाथायवैनमः शंकरायचकाला
यकालावयवरूपिणे अरूपायचसूक्ष्मायसूक्ष्मसूक्ष्मायवैनमः श्मशानवासिनेतुभ्यंनमस्तेकृत्तिवाससे शशां
कशेखरायैवरुद्रभूमिशयायच दुर्गायदुर्गसारायदुर्गावयवसाक्षिणे लिंगरूपायलिंगायलिंगानांपतयेनमः
नमःप्रणवरूपायप्रणवार्थायवैनमः नमोनमःकारणकारणायमृत्युंजयायात्मभवस्वरूपिणे त्रिपंचकायशित
कंठभर्गगौरीपतेमंगलहेतवेनमः वृहस्पतिरुवाच नाम्नांशतंमहेशस्यउच्चार्यंव्रतिनातदा प्रदक्षिणनमस्कारैरे
तत्संख्यैःप्रयत्नतः कार्य्याप्रदोषसमयेपूजेयंशंकरस्यच एवंव्रतंसमुद्दिष्टंतवशक्रमहामते शीघ्रंकुरुमहाभा
गपश्चाच्छुद्धिंकुरुप्रभो शंभोःप्रसादात्सर्वंतेभविष्यतिजयादिकं शक्रउवाच वृत्रःपुरामहेशानंसमाराधयदा
दरात् कथंप्रापवरंब्रह्मन्पुराकश्चाभवद्द्विज वृहस्पतिरुवाच वृत्रःस्वयंमहातेजाउग्रेणतपसापुरा शिवंप्रसा
दयामासपर्वतेगंधमादने नाम्नाचित्ररथोराजावनेचित्ररथस्यतत् एतज्जानीहिभोशक्रतवपुर्य्याःसमीपतः यस्मि
न्वनेमहाभागनसंतिमहद्द्रुमयः तस्माच्चैत्ररथंनामवनंपरममंगलं तस्यराज्ञःशिवेनैवयानंचपरमाद्भुतं कामगं
किंकिणीयुक्तंसिद्धचारणसेवितं गंधर्वैरप्सरोयक्षैःकिन्नरैरुपशोभितं ततोतेनैवयानेनपृथिवींपर्य्यटन्पुरातथा
गिरीशमुख्यांश्चद्वीपांश्चविविधांस्तथा एकदापर्य्यटन्राजानाम्नाचित्ररथोमहान् कैलासमागतस्तत्रसददर्श-
पराद्भुतं तथासभांमहेशस्यगणैश्चैवविराजितां अर्द्धांगलग्नयादेव्याशोभितंचमहेश्वरं निरीक्ष्यदेव्यासहितं

अर्चनीयः सदाशिवः प्रभातायांतुशर्वर्य्यामुदितेरविमंडले स्नात्वापुनःसमभ्यर्च्यजुहुयात्पायसेनच अथा
चार्यं सपत्नीकंवस्त्रालंकारचंदनैः तोपयित्वासुविद्वांसंगांप्रदद्यात्पयस्विनीं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणा
भिःप्रतोषयेत् दीनानाथांश्चसंतर्प्यंअच्छिद्रंवाचयेत्ततः लब्धानुज्ञांब्राह्मणेभ्यो बंधुभिःसहितःशुचिः हृदिस्मरन्
शिवंभक्त्याभुंजीतनियतोव्रती अनेनैवविधानेनप्रदोषोद्यापनाविधिः कार्य्योविधिवताशक्रसर्वकार्यार्थसिद्धये
गुरुणाकथितंसर्वंसचकारशतक्रतुः तेनैवचसहायेनमहेंद्रोयुद्धतत्परः वृत्रंप्रतिसुरैःसार्द्धं युयुधेसशतक्रतुः
इति केदारखंडोक्तशनिप्रदोषव्रतम्
अथनिर्णयामृतस्कंदपुराणोक्तशन्यादिवारयुक्तंप्रदोषव्रतं देव्युवाच देवकेनविधानेनप्रदोषव्रतमुत्तमंविधातव्यंन
रैस्त्रीभिःसंतानफलसिद्धये ईश्वरउवाच यदात्रयोदशीशुक्लामंदवारेत्रयोदशी आरब्धव्यंव्रतंतत्रसंतानफल
सिद्धये ऋणनिर्मोचनार्थंतुभौमवारेणसंयुता आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थंभानुवारेणसंयुतेति अथास्यांप्रातः स्नात्वापुत्रा
दिकामदंप्रदोषव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य गुरूपदिष्टविधिनागममंत्रैर्वेदमंत्रैर्वाषोडशोपचारैर्यथाविभवंपूजां
कुर्य्यात् ततश्च भवायभवनाथायमहादेवायधीमते रुद्रायनीलकंठायशर्वायशशिमौलये उग्रायोग्रौघना
शायभीमायभयहारिणे ईशानायनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनम इतिमंत्रेणसंपूज्य प्रार्थयेत् यथाभवान्सम
स्तानांपशूनांपाशमोचकः तथाव्रतेनसंतुष्टःपुत्रंदेहिसुलक्षणं सयावकंचनैवेद्यंसाज्यंसफलशर्करं दत्वाथो
मुखवासंचतांबूलंक्रमुकादिकं समर्थोष्टसुदिक्ष्वष्टदीपानाज्यपरिप्लुतान् भवाद्यैर्नामभिर्दद्यात्तैरेवाष्टप्रदक्षिणाः
नमस्काराष्टकंकृत्वाजपंपूजांसमर्प्यच वृषराजंसमभ्यर्च्यवृषमंत्रेणमंत्रवित् मंत्रश्च धर्मस्त्वंवृषरूपेणजगदा

नंदकारक अष्टमूर्तैरधिष्ठानमतः पाहिसनातनेति वृषायदूर्वाचषकंपानीयंचनिवेद्यच वृषस्यवृषणंस्पृष्ट्वाशृं
गयोर्मध्यतःशिवं विलोक्यसहितंदेव्याः पूजितंप्रार्थयेच्छिवं प्रार्थनामंत्रश्च ऋणरोगादिदारिद्र्यपापादिक्ष
यमृत्यवः भयशोकमनस्तापानश्यंतुममसर्वदेति पृथिव्यांयानितीर्थानिसागरांतानियानिच अंडमाश्रित्यतिष्ठंति
प्रदोषेवृषभस्यतु स्पृष्ट्वातुवृषणौतस्यशृंगमध्येविलोक्यच पुच्छंचककुदंचैवसर्वपापैःप्रमुच्यतइति निवेद्यव्रत
राजंतुदद्याद्वित्तानुसारतः दक्षिणाब्राह्मणेभ्यश्चततोमौनंविसर्जयेत् एवंसंवत्सरंकुर्यात्त्रयोदश्यामिदंव्रतं अथ
वामंदवारेणयुक्तामेवत्रयोदशीं चतुर्विंशतिकुर्वीतसोभीष्टफलमाप्नुयादिति स्कंदपुराणोक्तंशनिप्रदोषव्रतम्
ब्रह्मोत्तरखंडेतु सोमवारेणयुक्तायामपियस्यांकस्यांचित्त्रयोदश्यांप्रदोषादौशिवपूजोक्ता सोमवारेविशेषेणप्र
दोषादिगुणैर्युतं केवलंवापियेकुर्युः सोमवारेशिवार्चनमिति अथनृसिंहपुराणोक्तंनृसिंहत्रयोदशीव्रतं हेमाद्रौ
गुरुवारेत्रयोदश्यामपराह्णेजलाप्लुतः तर्पयित्वादेवापितृन्नृषींश्चतिलतंडुलैः नरसिंहंसमभ्यर्च्य यःकरोत्युपवासकं
सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ इतिनृसिंहपुराणोक्तंनृसिंहत्रयोदशीव्रतम्

अथकूर्मपुराणोक्तंत्रिलोचनत्रयोदशीव्रतम् हेमाद्रौ

त्रयोदश्यांतथारात्रौसोपवासस्त्रिलोचनं दृष्ट्वानुप्रथमेयामेमुच्यतेसर्वपातकैरिति ॥ अथकामत्रयोदशीव्रतं हेमा
द्रौ ब्रह्मोवाच कामंपूज्यत्रयोदश्यांसुरूपोजायतेनरः इष्टांरूपवतींभार्य्यांलभेत्कामांश्चपुष्कलान् मूलमंत्राः
स्वसंज्ञाभिरंगमंत्राश्चकीर्तिताः पूर्ववत्पद्मपत्रस्थः कर्त्तव्यश्चतिथीश्वरः गंधपुष्पोपहारैश्च यथाशक्तिविधीयते
पूजातुवित्तशाठ्येनकृतापिनफलप्रदा आज्यधारासमिद्भिश्चदधिक्षीरान्नमाक्षिकैः पूर्वोक्तफलदोहोमः कृतः

पश्चादुमयासहशंकरम् पूजयेत्कमलैःशुक्लैर्गंधधूपानुलेपनैः पादौनमःशिवायेतिशिवःसर्वात्मनेनेनमःललाटंतुत्रिने
त्रायनेत्राणिहरयेनमः मुखमिंदुमुखायेतिश्रीकंठायेतिकंधराम् सद्योजातायकर्णौतुवामदेवायवैभुजौ अघो
रंहृदयायेतिहृदयंचापिपूजयेत् स्तनौतत्पुरुषायेतिईशानायतथोदरम् पार्श्वेचानंतधर्म्मायज्ञानभूतायवैकटिम् ऊरू
चामुत्रवैराग्यासिंहायेतिप्रपूजयेत् अनंतैश्वर्यनाथायजानुनीचार्चयेद्बुधः प्रधानायनमोजंघेगुल्फौव्योमात्मनेनमः
व्युप्तकेशात्मरूपायपृष्ठमभ्यर्चयेन्नरःनमःपुष्ट्यैनमस्तुभ्यंपार्वतींचापिपूजयेत् ततस्तुवृषभंहैममुदकुंभसमन्वितं शुक्ल
माल्यांवरधरंपंचरत्नसमन्वितं भक्ष्यैर्नानाविधैर्युक्तंब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रीयतांदेवदेवोत्रसद्योजातःपिनाकधृक्
ततस्तुविप्रानन्नेनतर्पयेच्छक्तितःशुभान् पृषदाज्यंतुसंप्राश्यस्वपेद्भूमावुदङ्मुखः पंचदश्यांततःपूज्यविप्रान्भुं-
जीतवाग्यतः तद्वत्कृष्णचतुर्दश्यामेतत्सर्वंसमाचरेत् चतुर्दशीषुसर्वासुकुर्यात्पूर्ववदर्चनं येतुमासविशेषाःस्यु-
स्तान्निवोधक्रमादिह मार्गशीर्षादिमासेषुक्रमादेतदुदीरयेत् शंकरायनमस्तुभ्यंनमस्तेकरवीरक त्र्यंवकायनम
स्तेस्तुमहेश्वरततः परं नमस्तेस्तुमहादेवस्थाणवेचततः परं नमःपशुपतेनाथनमस्तेशंभवेपुनः नमस्तेपर-
मानंदनमःसोमार्धधारिणे नमोभीमायइत्येवंत्वामहंशरणंगतः गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकं पंचग-
व्यंविल्वपत्रंयवागोशृंगवारिच तिलाश्चकृष्णाविधिवत्प्राशनंक्रमशःस्मृतं प्रतिमासंचतुर्दश्योरेकैकंप्राशनंस्मृतं
मन्दारैर्मालतीभिश्चतथाधत्तूरकैरपि सिंदुवारैरशोकैश्च मल्लिकाभिःसपाटलैः अर्कपुष्पैःकदंवैश्चशतपत्रैस्तथो-
त्पलैः एकैकेनचतुर्दश्योरर्चयेत्पार्वतीपतिं मार्गशीर्षादिमासेष्वित्यतद्गुणसंविज्ञानोवहुव्रीहिःतेनमार्गशीर्षेसद्योजा
तःप्रीयतामितिसद्योजातस्योदीरणात्पौषादिष्वेकादशसुशंकरादीनुदीरयेत् पृषदाज्यस्यमार्गशीर्षेप्राशनाद्गोमूत्रा-
दयःपौषादिषुप्राशनीयाःमार्गशीशीर्षेश्वेतकमलैः पूजाविधानान्मंदाराद्यैः पौषादिषुपूजाकार्येत्यर्थः पुनश्चकार्ति-

केमासिसंप्राप्तेतर्पयेद्द्विजान् अन्नैर्नानाविधैर्भक्ष्यैर्वस्त्रमाल्याविभूषणैः कृत्वानीलवृषोत्सर्गंश्रुत्युक्तविधिनानरः
व्र०र० उमामहेश्वरंहैमंवृषभंचगवासह मुक्ताफलाष्टकयुतंसितनेत्रपटान्वितं नेत्रपटः तेनइतिप्रसिद्धः ताम्रपात्रोप
मार्ग० रिपुनःशालितंडुलसंयुतं स्थाप्यविप्रायशांतायदेवव्रतपरायवे ज्येष्ठसामाविदेदेयंनचकुव्रतिनेक्वचित् गुणज्ञे-
४३ श्रोत्रियेदद्यादाचार्येतत्त्ववेदिनि अभ्यंगांगायसौम्यायसदाकल्याणकारिणे सपत्नीकायसंपूज्यमाल्यवस्त्रवि
भूषणैः गुरौसतिगुरौदेयंतदभावेद्विजातये नवित्तशाठ्यंकुर्वीतकुर्वन्दोषान्यतत्परः सर्वोपस्करसंयुक्तांशय्यां
दद्यात्सकुंभिकां अनेनविधिनायस्तुकुर्याच्छिवचतुर्दशीं सोश्वमेधसहस्रस्यफलमाप्नोतिमानवः ब्रह्महत्या-
दिकंकिंचिदत्रवामुत्रवाकृतं पितृभिर्भ्रातृभिर्वापितत्सर्वंनाशमाप्नुयात् ॥ दीर्घायुरारोग्यकुलाभिवृद्धिरत्रामुत्रासु
त्रचतुर्भुजत्वं गणाधिपत्यंदिविकल्पकोटि शतंवसित्वापदमेतिशंभोः ॥ नबृहस्पतिरप्यनंतमस्याः फलमिंद्रोनपि-
तामहोपिवक्तुं नचसिद्धगणोप्यलंनचाहंयदिजिह्वायुतकोटयोपिवक्त्रे ॥ भवत्यमरवल्लभः पठतियःस्मरेद्वायदा-
श्रृणोत्यपिविमत्सरःसकलपापनिर्मोचनीं इमांशिवचतुर्दशीममरकामिनीकोटयःस्तुवंतिम्ममानिदितांकिमुसमाचरे-
द्यःसदा ॥ यावाथनारीकुरुतेचभक्त्याभर्त्तारमापृच्छ्यगुरुंसुतंवा सापिप्रसादात्परमेश्वरस्यपरंपदंयातिपिनाक-
पाणेः ॥ इतिशिवचतुर्दशीव्रतं ॥ ❀ ॥ नारदीये मार्गशुक्लचतुर्दश्यामेकभक्तंपुरोदितं निराहारोवृषंस्वर्णंप्राच्यद
द्याद्द्विजातये परेह्निप्रातरुत्थायस्नात्वासोमंमहेश्वरं पूजयेत्कमलैःशुक्लैर्गंधमाल्यानुलेपनैः द्विजान्संभोज्यमिष्टा-
न्नैस्तोषयेद्दक्षिणादिभिः एतच्छिवव्रतंविप्रभुक्तिमुक्तिप्रदायकं कर्तॄणामुपदेष्टॄणांसार्थानामनुमोदिनां अस्यांमा-
र्गशुक्लचतुर्दश्यांपिशाचमोचनतीर्थेश्राद्धमुक्तं त्रिस्थलीसेतौ साचापराह्णव्यापिनीग्राह्या अज्ञातानामपि-
पिशाचाद्युद्देशत्वादेकोदिष्टत्वाच्चमध्याह्नव्यापिनीतियथाकुलधर्मं व्रतादावुत्तरेवेतिकाशीखंडेपि मार्गशुक्लचतुर्दश्यां

कपर्दीश्वरसन्निधौ स्नात्वान्यत्रापिमरणान्नपैशाच्यमवाप्नुयुः इमांसांवत्सरींयात्रां येकरिष्यंतिमानवा
तीर्थप्रतिग्रहात्पापान्निस्तरिष्यंतितेनराइति अथमार्गपौर्णमास्यांलवणाढकदानमुक्तं नारदीये मार्गशीर्ष्यां
पौर्णमास्यांस्वर्णाढ्यंलवणाढकं देयंविप्रायशांतायसर्वकामसमृद्धयइति अस्यांचंद्रपूजोक्ता निर्णयामृते ॥ ब्रह्म
पुराणे मार्गशीर्षेतिथिप्रक्रमे वामनेत्रंहियद्विष्णोस्तदेवभुवनत्रयेयअनसूयायतश्चंद्रममृतेनाभ्यषेचयत् पौर्णमा
स्यांचतस्यांतंपूजयेत्तत्रसर्वदा शुक्लैःपुष्पैश्चपयसा स्नापयेत्परयामुदा रत्नदीपैश्चबलिभिर्होमैर्ब्राह्मणतर्पणैः
गोभ्यश्चलवणंदेयंतास्मिन्नहनिसर्वदा यतश्चलवणंचंद्राद्दक्षशापाद्विनिस्सृतं मातास्वसाचदुहितापूज्याश्चस्व
कुलांगनाःकांतिर्लक्ष्मीश्चकल्याणंपूर्णेंदोःपूजनाद्भवेदिति अस्यामेवमृगशिरोनक्षत्रयुक्तायांससुवर्णंलवणंदेयं तदु
क्तंविष्णुना मार्गशीर्षेशुक्लपंचदश्यांमृगशिरोयुक्तायांलवणस्यसुवर्णनाभंप्रस्थमेकंचंद्रोदये ब्राह्मणायप्रतिपादयेत्
अनेनकर्मणासौभाग्यभागभिजायते अस्यांदत्तात्रेयोत्पत्तिःस्कांदे सह्यखंडे मार्गशीर्षेतथामासिदशमेह्निसुनिर्मले
मृगशीर्षेयुतेपौर्णमास्यांज्ञस्यचवासरे।ज्ञस्यवासरेबुधवासरे। जनयामासदेदीप्यमानंपुत्रंसतीशुभं तंविष्णुमागतं
ज्ञात्वाअत्रिर्नामाकरोत्स्वयं दत्तवान्स्वस्यपुत्रत्वाद्दत्तात्रेयमितीश्वरमिति दशमेमासीत्यन्वयः इयंपूर्वविद्धाग्राह्येति
वदंतिप्रदोषव्यापिनीतिनिर्णयसिंधौ अस्यामेवचंद्रव्रतारंभःकार्यः तदुक्तंहेमाद्रौविष्णुधर्मोत्तरे मार्गशीर्षादथा
रभ्यचंद्रमंडलकेनरः सोपवासःपौर्णमास्यांपूज्ययज्ञफलंलभेत् नक्ताशनस्तुसंपूज्यचाग्निष्टोमफलंलभेत् कृत्वाव्र
तंवत्सरमेतदिष्टंप्राप्नोतिलोकांश्चनिशाकरस्य तत्रोष्यलोकेसुचिरंसकालंसायुज्यमायातिततस्तुशंभोरिति अ
स्यांप्रत्यवरोहणंकार्यं तदुक्तमाश्वलायनेन मार्गशीर्ष्यांप्रत्यवरोहणं चतुर्दश्यांपौर्णमास्यांवेति अत्रश्राद्ध
मुक्तमिति यत्तुविष्णुः मार्गशीर्षेचपौषेचमाघेप्रौष्ठेचफाल्गुने कृष्णपक्षेषुसर्वेषुचान्वष्टक्यस्तथाष्टकेति पौषमासा

दिषुत्रिष्विति तच्चतुर्धा अनावश्यकत्वार्थेचाप्यन्याचतुर्थीस्यात्तांचकुर्य्यात्प्रयत्नतइति वायुब्रह्मांडपुराणात् श्राद्धमेतेष्वकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यत इतिप्रत्यवायश्रवणात् अथास्यांमार्गपौर्णिमास्यामाग्नेयपुराणदानमुक्तंनारदीये एतदाग्नेयकंनामपुराणंपरिकीर्तितं तल्लिखित्वाचयोदद्यात्सुवर्णकमलान्वितं तिलधेनुयुतंवापिमार्गशीर्ष्यांविधानतः पुराणार्थविदेसोथस्वर्गलोकेमहीयते इतितिलधेनुसहिताग्नेयपुराणदानविधिः ॥ अथव्रतिशीपौर्णिमोच्यते साच मार्गशीर्षसितपक्षेपौर्णिमास्यांशुचिव्रता प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वापरिधायांवरंसती पूजासंभारमासाद्यपिष्टदीपंविधायच पुत्रसौभाग्यप्राप्त्यर्थंमध्याह्नेपूजयेच्छिवं साचमार्गशीर्षपौर्णिमामध्याह्नव्यापिनीग्राह्याति थ्यादिसंकीर्त्यममेहजन्मनिजन्मांतरेचअखंडसौभाग्यपुत्रपौत्रप्राप्त्यर्थंव्रतिशीपौर्णिमाव्रतंकरिष्ये तत्रनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिपूजनंकलशाराधनंचकरिष्ये पंचवक्त्रंत्रिनेत्रंचजटाखंडेंदुमंडितं व्यालयज्ञोपवीतंचभक्तानांवरदंशिवं आगच्छभगवन्शंभोसर्वालंकारभूषित यावद्व्रतंसमाप्येततावत्त्वंसन्निधौभव आवाहनं सिंहासनंस्वर्णपीठंनानारत्नोपशोभितं अनेकशक्तिसंयुक्तमासनंप्रतिगृह्यतां आसनं ॥ त्रिपुरांतकदेवेशसृष्टिसंहारकारक पाद्यंगृहाणदेवेशमयादत्तंहिभक्तितः।पाद्यं। चंदनाक्षतसंयुक्तंनानापुष्पसमन्वितं गृहाणार्घ्यंमयादत्तमीश्वरप्रतिगृह्यतां ॥अर्घ्यं। तोयमेतत्सुखस्पर्शंकर्पूरेणसमान्वितं शंभोशंकरसर्वेशगृहाणाचमनीयकं ।आचमनं । पयोदधिघृतंचैवमधुशर्करयायुतं पंचामृतेनस्नपनंकरिष्येभक्तवत्सल ॥ पंचामृतस्नानं ॥ मयानीतानितोयानिगंगादीनांचहैमजैः स्नानंतैः कुरुदेवेशममशांतिर्विधीयतां । स्नानं । श्वेतांवर युगंदेवसर्वकामार्थसिद्धये अंविकाकांतदेवेशमयादत्तंप्रगृह्यतां वस्त्रं कुंकुमांक्तसुरश्रेष्ठक्षौमसूत्रविनिर्मितं उपवीतंमयादेवभक्त्यादत्तंप्रगृह्यतां ॥ उपवीतं॥काश्मीरजेनसंयुक्तंकर्पूरागुरुमिश्रितं कस्तूरिकासमायुक्तंचंदनंप्रतिगृह्यतां ॥ चंदनं ॥ प्रक्षालिताश्चधौताश्चतंडुलाश्चशिवप्रियाः मयानिवे-

दिताभक्त्याग्रहाणजगदीश्वर अक्षताः कमलैर्मालतीपुष्पैश्चपंकेजातिसंभवैः विल्वपत्रैर्महादेवकरिष्येतवपू
जनं पुष्पाणि दशांगोगुग्गुलूद्भूतःसुगंधिश्चमनोहरः आघ्रेयतामयंधूपोदेवदेवदयानिधे धूपं कार्पासवर्त्तिभि
र्युक्तंघृताक्तंतिमिरापहं भक्त्यासमाहृतंदीपंमयादत्तंप्रगृह्यतां दीपं नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्तिंमेह्यचलांकुरु ईप्सि
तंचवरंदेहिपरत्रचपरांगतिं नैवेद्यं नैवेद्यमध्येयानिपंचवक्त्रध्यानानितानिपठनीयानि उत्तरापोशानं हस्त-
प्रक्षालनं पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्यादलैर्युतं कर्पूरैलासमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं इदंफलंमयादेव-
फलं वक्ष्यमाणषोडशनामभिः पूजयेत् शंकरायात्रिनेत्रायकालरूपायशंभवे महादेवायरुद्रायशर्वायचमृडायच-
ईश्वरायाशिवायेतिभूतेशायकपर्दिने मृत्युंजयायचोग्रायाशितिकंठायशूलिने दूर्वा. तेजोययंसलक्ष्मीकंदेवाना
मपिदुर्लभं हिरण्यंपार्वतीनाथमयादत्तंप्रगृह्यतां दक्षिणा. प्रसीददेवदेवेशचराचरजगद्गुरो वृषध्वजमहादेव-
त्रिनेत्रायनमोनमः नीराजनं यानिकानिचपापानीतिप्रदक्षिणाः इमानिविल्वपत्राणिपुष्पाणिविविधानिच
मयादत्तानिविश्वेशगृहाणवरदोभव पुष्पांजलिः नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्त्तयइतिनमस्काराः भवायभवनाशा-
यमहादेवायधीमते रुद्रायनीलकंठायशर्वायचनमोनमः ईशानायनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनमः गुणत्रयात्मनेतु-
भ्यंगुणातीतायतेनमः नमःप्रसीददेवेशसर्वकामांश्चदेहिमे त्वमेवशरणंनाथक्षमस्वमयिशंकर प्रार्थना-
उपायनमिदंतुभ्यंव्रतसंपूर्णहेतवे वाणकंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहं वायनं अस्यव्रतस्यसिध्यर्थंहि-
रण्यंपापनाशनं ददामितुभ्यंविप्रेंद्रप्रणतोस्मिप्रगृह्यतां दक्षिणां महात्मन्गच्छकैलासंवृषारूढोगणैर्युत आ-
हूतस्तत्क्षमस्वत्वंप्रसादसुमुखोभव विसर्जनं इतिपूजाविधिः अथकथा यशोदोवाच कृष्णत्वंसर्वदेवा
नांस्थितिसंहारकारकः अवैधव्यकरंस्त्रीणांयथार्थंवदतद्व्रतं श्रीकृष्णउवाच यशोदेसाधुपृष्टोहंसौभाग्यप्र

तयेस्त्रियः वतिशीनामविख्यातंपौर्णमास्यांव्रतंभवेत् तद्व्रतस्यप्रभावेनस्त्रीणांसौभाग्यदंभवेत् अवैधव्यकरं
नामशिवप्रीतिकरंमहत् यशोदोवाच केनचीर्णंव्रतमिदंमृत्युलोकेकदावद विधानंकीदृशंदेवयेनशंभुःप्रसीद
ति श्रीकृष्णउवाच कांतिकानामनगरीप्रसिद्धाभुविमंडले अनेकरत्नसंपूर्णाचंद्रहासेनपालिता तत्रैवासीद्द्विजः
कश्चिद्धनेश्वरेतिनामतः तस्यभार्याशुभाचारानाम्नारूपवतीसती अनपत्यौमहाभागावुभौतौदुःखितौसदा तन्न
गर्यांद्विजःकश्चिद्योगारूढोद्विजोजटी भिक्षांचकारसर्वज्ञस्तद्गृहंचाप्यवर्जयत् तद्गृहेनैवभिक्षांसरूपवत्यासम
र्पितां ययौतडागतीरंसाभिक्षांप्रक्षालयत्पुनः धनेश्वरेणतद्दृष्टंयोगिनायत्कृतंशुभं भिक्षांगृह्णासिसर्वेषांगृह
स्थानांद्विजोत्तम कदापिमद्गृहेविप्रानायासिवदकारणं योग्युवाच अपुत्रस्यगृहस्थस्ययदन्नमुपभुज्यते पतितान्न
समंतत्तुनभोक्तव्यंकदाचन धनेश्वरेणश्रुत्वैतदात्मानंगर्हयन्बहु धनधान्यसमृद्धिश्चपुत्रहीनस्त्वहंप्रभो इत्युक्तोसौ
जटीप्राहगच्छाराधयचंडिकां तस्यतद्वचनंश्रुत्वागेहेभार्यांनिवेद्यच तपसेनिर्जगामासौचंड्याराधनमाचरत् उपवा
सैःषोडशभिःस्वप्नेचैवाहचंडिका भोधनेश्वरगच्छत्वंतवपुत्रोभविष्यति स्वसामर्थ्यवशाद्दयादीपावैपिष्टसंभवाएकै
कवृद्ध्यादातव्याःषोडशद्वयपूर्णिमाः इदंव्रतंस्वपत्न्यैत्वंकथयस्वयथास्थितं आरुरोहाशुचाम्रंत्वंफलमादायसत्वरं
स्वगृहंगच्छभार्यायैदेहिगर्भोभविष्यति ततःप्रभातसमयेसहकारमपश्यत आरोढुंनैवशक्तःसचिंताव्याकु
लमानसःस्तुतिंचक्रेगणेशस्यकृपांकुरुदयानिधे मनोरथोममैवास्तुत्वत्प्रसादाद्दयानिधे इत्युक्त्वाचततःशी
घ्रंफलमादायवेगतः त्रिवारमावृतिंकृत्वाफलमेकंददर्शसः वराल्लब्धंतदेवासीन्नान्यत्स्यादर्थनिश्चयः आग
त्यकथितंतच्चभार्यायैदत्तवान्फलं यदातदारूपवत्याभक्षितंगर्भमादधे तदादेव्याःप्रसादेन रूपौदार्यगुणा
न्वितः तस्यास्तदाभवत्पुत्रो देविदासेतिनामतः व्रतबंधंततश्चक्रे विवाहंनकरोतिसः मात्राचाग्रहतः

पृष्टस्सोवदत्सर्वंचोष्टितं ततस्तुदैवयोगेनकाश्यांनियेोमयाशिशुः इतिवुद्धिस्तदाजातापितुस्तस्यमहात्मनःतंप्रेषय
त्सहाश्वेनमातुलेनसहैवच कियंतिसमतीतानिदिनानिपथिगच्छतोः गच्छन्काशीपुरींप्राप्तोभागिनेयेनसंवृतः
कस्याचित्त्वथविप्रस्यमंडलेप्राप्तवान्निशि तस्मिन्दिनेगृहस्वामीकन्यामुद्वाहयन्कृती तैलादिरोपणंचक्रेकृत्वावरानिवे
शनंलग्नस्यसमयेप्राप्तेधनुर्वातयुतोनरः धनुर्वाताख्यवातव्याधिमानित्यर्थः वरपित्रादिभिस्सर्वैर्विचार्यचपुनःपुनः
असौकार्पटिकोवालः सुंदरोयंसुरोयथा सार्द्धंत्वनेनलग्नंवैकरिष्यामः क्रमेणतु इतिनिर्धार्यमनसाप्रार्थयामा-
समातुलं घटिकाद्वयपर्यंतंदेहित्वंभागिनीसुतं मातुलउवाच मधुपर्केतथाकन्यादानेयद्यत्प्रदीयते तदस्माकंयदि
भवेत्तर्ह्यसौभवतांवरः तथाभवतुतेनोक्तोविधिर्वैवाहिकोभवत् पाणिंचग्राहयामासवरेणचयथाविधि वद्वासार्द्धं
तथाभोक्तुंसचनोत्सहेताशिशुः उत्तिष्ठामीतिसांचिंत्यकस्यभार्याभवेदियं ततस्त्वकांतसमयेनिःश्वासान्मुमुचेवहून्
साब्रवीत्कथमेतस्मादन्यथाब्रह्मसूत्रता त्वंमेपतिरहंपत्नीदेवाग्निद्विजसन्निधौ सोब्रवीन्माकुरुष्वेदंममायुःस्वल्पमे
वच तथातेपिगतिर्भूयात्सेयंमह्यंभवेदिति उत्तिष्ठभोनमोनाथक्षुधितोसिनसंशयः प्रीत्याप्रीतिंतयासार्द्धंभुक्तवा
न्सद्विजस्तथा अंगुलीयंददौतस्याः स्पष्टरत्नगतंनवं अंशुकंचददौतस्याः स्थानत्रयविभूषितं नवरत्नमयीं
मुद्रांगृहत्वाप्यंशुकंचसा इतिसंकेतकंकृत्वामद्वचःकुरुमेप्रिये ममसंजीवनार्थायकुरुजात्यादिवाटिकां मनो
रमःपुष्पजातिसुगंधिनवमल्लिकाः सिंचासिंचप्रतिदिनंक्रीडांकुरुयथासुखं यस्मिन्दिनेतुमत्प्राणवियोगः सम
जायते तदासपुष्पवल्लीनांप्राणत्यागोभविष्यति पुनःसंजीवितास्ताश्चेत्तर्ह्यहंजीवितोदृढं ततोब्राह्मेमुहूर्तेतुनिर्ज
गामवरःपथिअथप्रभातसमयेवाद्यनादोवभूवह आकारिताचसाकन्याब्रूतेनायंपतिर्मम यदिचायंपतिस्तातब्रूयादे
वमयार्पितं मधुपर्केतथाकन्यादानेयद्भूषणादिकं कथयिष्यतिचेद्वच्मिवृत्तांतंरात्रिभाषितं इतिकन्यावचःश्रुत्वाउवाच

सवरस्तदा नैवजानामितद्वक्तुंव्रीडितोनिर्जगामह कृष्णउवाच ततस्तुवालकःकाशींप्राप्तोप्यध्ययनेरतः दिनानिक तिचिज्जग्मुःकालस्यवशमागतः ततः कृष्णोमहानागोरात्रौभक्षितुमागतः परितःशयनात्तस्यदीपज्वालाभिरावृतः नैवशक्तस्तमत्तुंवैव्रतराजप्रभावतः तन्मात्रावतिशीनामपूर्णिमायांव्रतंकृतं ततोमध्यान्हसमयेकालएवागमत्स्वयम् ततस्तुकालसंविद्धस्त्वर्घोदकनियोजितः शंकरोप्यगमत्तत्रभवान्यासहएवच भवानीप्रार्थयामासदृष्ट्वावस्थांतुत स्यतां अस्यमात्राकृतंपूर्ववतिशीव्रतमुत्तमं तस्यप्रभावतःसोयंवालोयंजीवतात्प्रभो तथैवकृतवांस्तत्रभवानीप्रेम वत्सलः तद्व्रतस्यप्रभावेनमृत्युनापिनिराकृतः तांपुष्पवाटिकांपश्यत्पत्रपुष्पविवर्जितां अतिदुःखातुराशोचत्य तिस्नेहेनकातरापुनःसंजीवितांदृष्ट्वापितरंकन्यकाब्रवीत् अत्रसत्रंकुरुष्वत्वंजामातुस्तुगवेषणे पत्यर्थंकुरुभोतावत्का शीतोनिरगात्तुसः पुनस्तत्रैवसंप्राप्तोयत्रोद्वाहोभवत्पुरा ज्ञात्वाचपरमंप्रीत्यादेवदत्तोनयद्गृहं ततोजनपदाःसर्वे इतिब्रूयुः परस्परं प्रीत्याह्यूचुस्ततःसर्वेसाधुसाधुसमन्वितं उत्साहोद्याभवत्तत्रनिर्जगामाथतत्पुरात् श्वशुरेणतथा वध्वामातुलेनसमन्वितं सपितुःप्रेषयामासभवत्पुत्रःसमागतः तावूचतुःकुतोस्माकंदुर्भगानांतुपुत्रकः कथितोन्यै- रपिजनैस्ततःसंहृष्टमानसः सुहृद्भिर्बांधवैःसर्वैरानयामासवालकं ततोमहोत्सवंकृत्वादत्त्वाचवहुदक्षिणां एवंसपुत्र वान्जातोवतिशीव्रतसेवया यःकुर्वंतिव्रतमिदंविधवानभवंतिताः जन्मजन्मनिसौभाग्यंप्राप्स्यंतिचवचोमम एत त्तेकथितंसर्वंपुत्रपौत्रविवर्द्धनं यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिनिश्चितं यशोदोवाच उद्यापनविधिंब्रूहिपूर्णिमायाः सुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्णहेतवे कृष्णउवाच पौर्णिमामार्गशीर्षस्यमाघवैशाखयोस्तथा व्रतंप्रारंभये त्तस्यांपौषभाद्रंतुवर्जयेत् उमयासाहितोदेवःपूजनीयोवृषध्वजः उपचारैःषोडशभिरागमोक्तविधानतः एकैकंदी पकंकृत्वामासिमासिचदापयेत् एवंसार्द्धद्वयंवर्षंद्विमासावाधिआचरेत् ज्येष्ठस्यपूर्णिमायांचकुर्यादुद्यापनंततःअथवा

शुभमासस्यपूर्णिमायांसमाचरेत् चतुर्दश्यामुपवसेद्रात्रौपूजनमाचरेत् अष्टहस्तप्रमाणेनमंडपंकारयेत्ततः तन्म
ध्येस्थापयेत्कुंभमव्रणंमृण्मयंनवं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंवैणवंचसुवेष्ठितं माषमात्रसुवर्णेनप्रतिमांकारयेत्सुधीः
तदर्धार्धेनवाकुर्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः कृत्वारूपंप्रयत्नेनपार्वत्याश्च हरस्यच तत्पात्रेप्रतिमेस्थाप्यवृष
भेणसमन्विते पूर्वोक्तेनविधानेनसुपुष्पैश्चैवपूजयेत् धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैः फलैश्चविविधैः शुभैः एवं
पूजाप्रकर्त्तव्यारात्रौजागरणंचरेत् गीतनृत्यादिसंयुक्तंकथापुस्तकसंयुतं ततः प्रभातसमयेकृत्वादानादि
काः क्रियाः पूर्ववदर्चयेद्देवंपश्चाद्धोमंप्रकल्पयेत् स्वगृह्योक्तविधानेनकृत्वाग्निस्थापनंवुधः प्रारभेच्चततोहो
मंपंचाक्षरमनुःस्मृतः तिलैर्यवैस्तथाज्येनपृथगष्टोत्तरंशतं नमःशिवायमंत्रेण उमयाइतिनामतःएवंसमा
प्यहोमंतुआचार्यादीन्प्रपूजयेत् द्वात्रिंशद्बंधनैर्युक्तंवंशपात्रंमनोरमं द्वात्रिंशच्चमहादीपैर्द्वात्रिंशच्चमहाफलैः
मातुलिंगंनारिकेलंजंवीरंखर्जरीफलं अक्षोटंदाडिमंनिंबंनारंगादिशुभानिच कर्कटयादिशुभैःसर्वैः ऋतुकालोद्भवैः
शुभैः द्वात्रिंशद्भिःफलैर्युक्तं सदीपंवस्त्रवेष्टितं व्रीहीणामुपरिस्थाप्यआचार्यायनिवेदयेत् वाणकंतवतुष्ट्यर्थंददा
मिगिरिजापते तत्रमंत्रः महेशःप्रतिगृह्णाति महेशोवैददातिच महेशस्तारकोभाभ्यांमहेशायनमोनमः
द्वात्रिंशद्ब्राह्मणांश्चैवद्वात्रिंशद्योषितस्तथा अन्येभ्योब्राह्मणेभ्यश्चभोजनंषड्रसैः सह पुमान्वत्सयुतांधेनुमाचा
र्यायनिवेदयेत् पश्चात्पूर्णाहुतिंकृत्वाहोमशेषंसमापयेत् पश्चाद्भुंजीततच्छेषंयद्देवब्राह्मणार्पितान् इत्येवंपूर्णि
मायास्तुउद्यापनविधिः स्मृतः इत्येतत्कथितंसर्वंव्रतस्योद्यापनंमया याः कुर्वंतिव्रतमिदंविधवानभवंतिताः इह
भुक्तातुविपुलान्कामान्सर्वान्मनोगतान् स्वर्गंमतेगमिष्यंतिकुलकोटिशतैरपि ॥
इतिभविष्यत्पुराणेकृष्णयशोदासंवादेवातिशपूर्णिमाव्रतकथासंपूर्णा ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥

व्र०र० स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याग्रणीर्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सद्वृंदसंरक्षकः धर्माधर्मविभागकृ
मार्ग० द्रघुपतेःपादांवुजार्चारतोजीयात्पुत्रकलत्रमित्रसहितःसंपालयन्क्ष्मांचिरम् ॥ १ ॥ रणवीरसिंहभूपेनकारितेकृत्य
४७ सागरे अभूच्चमार्गकृत्यानां रम्योयंरत्नसंग्रहः ॥ १ ॥

इतिश्रीमत्सूर्यवंशावतंसरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरेमार्गमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥

Page No 9 to 86

S. No 1 to 47

मार्गशीर्षमासप्रारम्भः